مكافات

ایوب سلطان

شرف فیوضات نمونه

مکتبی

PL
248
A618A17
1916

'Arif Hikmet, Hersekli
Divan

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

آثار مفیده کتبخانه‌سی

'Arif Hikmet, Hersekli, d. 1903

هرسکلی عارف حکمت بک

Divan

کلیات آثار

— ۱ —

دیوان

استانبول — مطبعهٔ عامره

۱۳۳۵

١

بر هیئت مخصوصه طرفندن طبع ایتدیرلمشدر

هرسكلی عارف حکمت بك

کلیات آثار

— ۱ —

دیوان

استانبول — مطبعهٔ عامره

۱۳۳٤

LIBRARY
AUG 31 1955
UNIVERSITY OF TORONTO
1004336
PL
248
A618917
1916

هرسكلی عارف حكمت بك [*]

عارف حكمت بك ، هرسك والیسی استولچه‌لی علی پاشا زاده ذوالفقار نافذ پاشانك اوغلیدر .

۱۲۵۵ سنه‌سی رمضان شریفنك ۱۶ نجی چهارشنبه كیجه‌سی (موستار) ده طوغدی .

اون بر یاشنده ایكن ـ بیوك پدرینك انهاسیله ـ تیمارلو سواری میرآلایلغی توجیه قلندی .

---

[*] مشارالیهك ترجمهٔ حالیله مناقبنه دائر مقدما (كمال الحكمة) عنوانلی بر اثر نشر ایتمشدم . بو اثر ناچیز ـ مدحیه ممسك ، قدح محققده سمیح اولان ـ شاعر آتش زبان اشرف مرحومك قطعهٔ آتیه‌سیله احراز شرف ایتمشدی :

بختی ابن الامینك ایتسه جبریل امین
حضرت اللهه قارشی بویله دیردی احتمال :
بعث بعد الموتدن اولجه مطبوعات ایله
حكمتی احیایه همت ایتدی محمودالكمال .

(كمال الحكمة) ـ حین طبعنده ـ دوشمان جمعیتنه اهدا ایدیله‌رك نسخه‌سی قالمامشدر . اثر مذكورك مندرجاتندن برقسمی طی و صورت ترتیبی تبدیل ایله بورایه نقل اولندی .

پدرينك ، متعاقباً جدينك وفاتى اوزرينه افراد عائله‌سيله برابر هرسكدن بوسنه‌يه نقل اولندى .

١٢٧٠ ده استانبوله كلدى. تحصيل علومه باشلادى.

رجب ١٢٧٢ ده ـ مصر قپوكتخداسى مختار بكك دلالتيله ـ ميرآلايلق ، رتبۀ خواجكانى‌يه تحويل وصدارت مكتوبى قلمنه مأمور ايدلدى. بدى سكزسنه قلمه دوام ايتدكدن صكره اختيار فراغ ايلدى. برآره‌لق هرسك وبوسنه قطعه‌لرينه عزيمت وبش‌التى آى سياحت ايدرك استانبوله دوندى .

محرم ١٢٨٥ ده ـ جودت پاشانك سوقيله ـ ديوان احكام عدليه محاكمات جزائيه ، ذى‌القعده ١٢٨٥ ده ـ ٢٠٠٠ غروش معاشله ـ تميز حقوق دائره‌سى ضبط كتابتنه ، رجب ١٢٨٨ ده ـ ٢٥٠٠ غروش معاشله ـ درسعادت برنجى حقوق دائره‌سى تميزلكنه ، رمضان ١٢٨٩ ده محكمۀ استيناف حقوق قسمى تميز ثانيلكنه تعيين اولندى. ربيع‌الآخر ١٢٩٧ ده اجرا قلنان تنقيحاتده معاشى ١٢٠٠ غروشه تنزيل ايدلدبكندن استعفا ايتدى .

ذى‌الحجه ١٣٠٠ ده ـ ٣٥٠٠ غروش معاشله ـ ارضروم ، مؤخراً خداوندكار مركز بدايت محكمه‌سى

حقوق دائره‌سی ریاسته تعیین قلندی . اوچ سنه صکره والده‌سنك درسعادتده ارتحالی اوزرینه استعفا ایلدی.

بالاخره مناستر ، ربیع الاول ١٣٠٦ ده یانیه ، ربیع الاول ١٣٠٩ ده قسطمونی ، رمضان ١٣١٠ ده اطنه ، رمضان ١٣١٣ ده جزائر سفید ولایتلری بدایت محکمه‌سی حقوق دائره‌سی ریاستنه مأمور اولدی .

ذی‌الحجه ١٣١٤ ده مأذوناً استانبوله کلدی . ١٢ جمادی الاولی ١٣١٥ ده – ٢٥٢٠ غروش معاشله – درسعادت استیناف محکمه‌سی اعضالغنه [١] تعیین وصفر ١٣١٨ ده معاشی ٣٠٠٠ غروشه ابلاغ اولندی .

شوال ١٣١٨ ده درسعادت استیناف حقوق ریاستنه ، رجب ١٣١٩ ده – ٦٠٠٠ غروش معاشله – محکمهٔ تمییز اعضالغنه نصب ایدلدی .

رمضان ١٢٧٣ ده رتبهٔ ثالثه، ذی‌القعده ١٣٠٢ ده رتبهٔ متمایزی، جماذی‌الاولی ١٣١٦ ده رتبهٔ اولی صنف

[١] بومأموریته عدلیه ناظری عبدالرحمن پاشا مرحومك همت مخصوصه‌سیله تعیین اولندیغنك ترجمهٔ حالنده تصریحنی ، حکمت بك بکا توصیه ایتمشدی.

ثانیسی ، نیسان ۱۳۱۸ ده رتبهٔ اولی صنف اولی توجیه وایکنجی رتبه مجیدی نشانی اعطا قلندی .

ایام صباوتمده — وقتیله نشر اولنان — بر رسالهٔ موقوته‌ده عارف حکمت بکك

یوق قید ماسوی دل قدسی جنابده
اونلر خطـا نحیفهٔ امّ الکتـابده

بیتیله ابتدا ایدن برغزل عارفانه‌سنی کورمش ومشار الیهه کوکلمده برموقع احترام تخصیص ایتمش ایدم .

دها صکره (قافلهٔ شعرا) ده [۱] مندرج ترجمهٔ حال مختصریله بر قاچ منظومه‌سنی اوقویه‌رق او حکیم جلیل القدرك جمال کماله عاشق اولمشدم .

او اشتیاق ومحبتك حصولندن صکره حکمتك نره‌ده بولندیغنی تحقیق ایدردم . صوك دفعه طشره‌دن کلدیکی صره‌ده مکرراً زقاقده تصادفله — کیمسه‌یه بگزه‌مه‌ین — شو ذاتك کیم اولدیغنی اوکرنمك ایسته‌ردم .

---

[۱] (چوبور) و (چایلاق) نامله‌یله معروف اولان توفیق افندی مرحومك اثریدر . ۱۲۹۰ سنه‌سنده (د) حرفنه قدر نشر اولنه‌رق اتمام ایدیله‌مه‌مشدر .

كوككم شهادت ايدردى كه بو غريب آدم، مطلقا عارف حكمتدر. فقط بعض احباء، حكمتك طشره‌ده بولنديغنى، بعضلرى ده بنم آرادیغم حكمتك چوقدن وفات ايتديكنى سويلر، فكريمى تغليط ايدرلردى .

١٣١٥ سنهٔ هجريه‌سنه تصادف ايدن بو تصادفلر اثناسنده مشاهير ملتك خط دستلرينى احتوا ايتمك اوزره بر مجموعه ترتيبنه تشبث ايتمشدم [١] .

بر كون فقير خانه‌يه شاعر جلال پاشا مرحومك اقربسندن كمال بك [٢] كلدى. بالمناسبه حكمتدن و مجموعهٔ خطوطدن بحث اولندى . كمال ، مشار اليهك برقاچ آيدن برى استانبولده بولنديغنى ، كنديسنى زدوسدن طانيديغنى سويلدى .

حكمتك مشهور اولان حدت و غلظتى جهتيله بلا

[١] مجموعه‌يه يازى يازديرمق ايچون مراجعت ايتديكم ذواتك بعضلرندن كورديكم معاملهٔ عجيبه ، باخصوص ارباب تجسس بوزندن چكديكم چله · بر كتاب عبرت نصاب تشكيل ايده‌جك درجه‌ده طويل الذيل برحكايهٔ پرواويلا ايسه‌ده بحثى اخلال ايتمه‌مك ايچون نقلندن صرف نظر ايلدم ·

[٢] اذكياى شباندن ايدى . ارضروم مكتوبجيلغنه تعيينندن آز زمان صكره اوراده وفات ايتمشدر.

واسطه زیارتنه کیده‌میه‌جکمی ، شاید بدمعامله کورورسه‌م تحمل ایده‌میه‌جکمی آکلاته‌رق اثنای زیارتده بکا رفاقت، یاخود اقل یاقون حکمتدن استیذان کیفیت ایتمسنی سویلدم .

کمال ، بر قاچ کون صکره کلدی . حکمتك جمله مع‌الممنونیه کوریشه‌جکنی خبر ویردی .

بر پازار کونی صباحلین حکمتك ـ دیوان یولنده مستأجراً ـ اقامت ایلدیکی خانه‌یه کیتدم. اوشاقلره قارتمی ویردم. متعاقباً بنی خانه‌نك اك اوست قاتنده براوطه‌یه چیقاردیلر.

حضرت، باشنه ـ باصمه‌دن معمول ـ تاقیه، صیرتنه انتاریله عبادن جبه کیمش، کوزلك طاقمش، یازی یازییوردی. بنی کورنجه تلاشله قیام ایتدی . یاننده‌کی قولتوغه اوتورتدی . برمدت کاغدلری طوپلامقله اوغراشدی .

او اثناده تصادفله عارف حکمت اولدیغنه حکم ایتدیکم ذاتك قارشیسنده بولندیغمی کوردم . مشارالیهك شکل وشمائلنی بیلمدیکم حالده شو حس قبل الوقوعه حیرت ایتدم.

او ، کاغدلرینی طوپلارکن بنده شخصنی تدقیق ایله مشغول اولدم .

بو تمثال حکمت ، اورته بویلی، عریض الوجود، براز

او کنه مائل، باشی بیوجه، قاشلری کور، کوزلری سیاه، بورنی اوزون، جبهه‌سی پارلاق و کنیش، صقالی قیر، رنکی بیاض، وجهی لطیف، اللری، آیاقلری کوچك، طرناقلری اوفاق ومنتظم، صداسی قالینجه ایدی .

آثارنی مطالعه ایتمه‌یه‌نلر، فضائل ذاتیه‌سنی ایشتمه‌یه‌نلر بیله نظرهٔ اولیده شو مرد وقور ومهیبك اعاظم امتدن اولدیغنه حکم ایدرلردی .

یازیلرینی بر کناره قویدقدن صکره بکا سیغاره ویردی . کندی‌ده سیغاره‌سنی یاقدی . زیارتمه مساعده بیورملرینی ـ کمال بك وساطتیله رجا ایدن ـ (محمود کمال) اولدیغمی سویلدم. «کمال بکله کوریشدکسه‌ده ذات عالیکزك تشریف ایده‌جککزی سویله‌مدی» دیدی .

متعجبانه ومحترزانه بر طورله سبب زیارتی عرض ایتدم. برقاچ دقیقه بنی سرتاپا نظر تدقیقدن کچیردکدن صکره نه یولده بر یازی آرزو ایتدیکمی صوردی .

مقصد، مجموعه‌ده خط دستنی بولندیرمقدن عبارت اولمسنه کوره وقتیله سویلدیکی غزللردن، منظومه‌لردن برینی یازارسه ممتدار اوله‌جغمی آکلاتدم .

درحال دیوانی چیقاردی . برغزل انتخاب ایدلمسنی تکلیف ایتدی . بن ده حق انتخابی کندینه ویردم . بر قاچ منظومه اوقودقدن صکره

نیك و بدی صانمه که بندن کلیر
هر نه کلیرسه سکا سندن کلیر

مطلعلی غزل کزیننی یازدی ، امضاسنی قویدی .

تشبثمك حائز قیمت ، زیارتمك موجب ممنونیت اولدیغنی سویلدی . برقاچ ساعت مواد علمیه وادبیه‌دن بحث ایدلدی . حین عودتده آرقه‌لفده زیارتنه (رغبت) ایدرسه‌م پك زیاده محظوظ اوله‌جغنی سویلدی . حقمده ــ امید وانتظارك فوقنده ــ حرمت كوستردی .

سرخوشلقله ، فرط حدت وشدت ایله اشتهار ایدن ، دعوت ایتدیکی آدملری بیله پنجره‌دن قوغان برمرد غریب الاخلاقك صوك درجه متواضعانه وملتفتانه ادارهٔ مقال ایتمسی ، کائناته نظر استخفاف ایله باقدیغنی ایشتدیکمز برذاتك ــ بنم کبی برشخص حقیره قارشی ــ تقدیر وتوقیر کوسترمسی ذهنمی اشغال ایتدی . کندی کندیمه دیدمکه :

ــ بو آدم مستهزیدر ، بنمله ده استهزا ایتدی . یاخود بر ایی ساعتنه راست کلدم ، رعایت کوردم .

حكمتك مسموعمز اولان اخلاقنه نظراً مسئله، شوایكی صورتدن خالی دكلدر . زمان البته مسئله‌یی حل ایدر ...

زیارتلرم توالی ایتمكه باشلادی. هر كیدیشمده مزیت شناسان اخلادن بریسی‌ده برابر كوتوررردم . زمان كچدكجه حكمتك نصل بر حكیم اولدیغنی كلادق. ایشته او تاریخدن اعتباراً آره‌مزده بر محبت جدیه حاصل اولدی، وفاتنه قدر دوام ایتدی .

او، شدیدالشكیمه ، سریع‌الانفعال، بر عصبی‌المزاج، رقیق‌القلب ایكن بزی كوجندیرمدی، دائما تطییب واعزاز ایتدی .

اطوار وكفتارینه پك چوق دفعه اعتراض ایتدیكمز حالده ــ مغلوب انفعال اولوب‌ده ــ بزه بدمعامله ایتمدی. بناءً علیه (پنجره‌دن قوغدیغی) آدملرك نصل آدملر اولدیغنی ارباب فكر وانصافك تقدیرینه حواله ایدرم .

عارف حكمت بك ، بزم الفتلرینه شرفیاب دخول اولدیغم ادبا وحكمانك اعاظمندندر .
اوادیبلر ، حكیملر ایچنده مشارالیه كعبنده جامع‌الفضائل بر مرد كامل كورمدیكمی اعتراف ایدرم .

حکمت - توفیق افندی مرحومك (قافلهٔ شعرا)نده
سویلدیکی وجه ایله - « نجابت اصلیه‌سنی فضائل ادبیه ایله
تزیین ایدن زادکاندندر » .

نجابتك ایجابات جمله‌سندندرکه - کمالات علمیه‌سیله
برابر - صفوت قلب ، مروت طبع ، علوّ جناب ، تواضع
حقیقی ، حمیت جدیه ، استقامت وجدانیه کبی برچوق
فضائل اخلاقیه‌نك‌ده مثال مشخصی ایدی .

بو ذات محترم ، مبادیٔ نشأتندن بری پك چوق
اعاظمله هم بزم اولمش ، هرایشتدیکنی ضبط ایتمش ، حائز
اولدیغی نفوذ نظرله حقایق کونیه و شئونات دهریه‌یی
تدقیق ایلمش ، برچوق سیاحت ایتمش ، هر مسلکه
کیرمش ، هر وادی‌یه صاپمش ، میخانه‌لرده اوتورمش ،
جامعلرده ، تکیه‌لرده یاتمش ، برزمان عاشق ناله‌کار اولمش ،
کل یوزلی دلبرلرله دمکذار اولمش ، بلبل کبی فریاد ایتمش ،
فریادندن استمداد ایتمش ،

سرّ حبّ ازلی درهمه اشیا ساری
ورنه بر کل نزدی بلبل بیدل فریاد

بیت لطیفنك کوستردیکی حبّ ازلینك ، عشق حقیقینك
نه اولدیغنی آکلامغه چالیشمش ، ارباب سیر وسلوك ایله

دوشمش قالقمش ، بر چوق اسراره واقف اولمش ، صومعه‌لرده چله‌یه صویونان چله‌كارلر كبی مكرراً عالمدن تجرد ایتمش ، كرم وسردی كورمش كچيرمش ، صدمات دهریه‌یه كوكس كرمش ، بيك درده اوغرامش، دریای مواج كبی خروشان اولمش ، یانار طاغلر كبی فوران ایتمش ،

آرایشساز نشئهٔ تمكين رند لاابالیده
كهی مست و كهی هشيار، كاهی راست، كاهی كج

مألنه ماصدق اولمش .

الحاصل بيك درلو معاملات تصفيه كوردكدن صكره نهایت ـ زر خالص العيار كبی ـ موقع اعتباره چيقمش ، بر (عارف حكمت) اولمش . .

معلومدركه آدمی آدم ایدن عالم تجربه‌در . تعبير معروف وجهایله (فلكك چنبرندن كچه‌رك) سرمایهٔ كمالاتی تجارب كوناكون ایله تقویه ایدنلر، طبقهٔ حكمانك اعاليسندن معدود اولورلر . ایشته حكمت او حكيملردن ایدی .

مشاراليه ، هروقت : « بن كيمسه‌یه بكزه‌مم . حتی یازيم ده بشقه‌سنك یازيسنه بكزه‌مز » دیردی . فی الحقيقه اویله ایدی .

فضائل انسانیه‌ده (نوعی شخصنه منحصر آدم) عنوانی قزانمق تجارتخانهٔ کائناتده پك بیوك بر قزانیشدر که حکمت ده بو عنوانی قزانمش اولان ذوات نادره‌دن ایدی.

بو بیوك آدمك اك بیوك بر مزیتی‌ده ـ محیر العقول اولان ـ قوهٔ حافظه‌سی ایدی. قرق سنه اول حفظ ایتدیکی بر منظومهٔ طویله‌یی بر کلمه‌سنده خطا ایتمکسزین سراپا اوقوردی. مخاطبنك ـ باشنی، کوزنی یارارق ـ اوقومغه چالیشدیغی بر شعرك درعقب التی اوستنی قرائتله حضاری وقف حیرت ایدردی. بو حال مکرراً نفسمزده واقع اولدی.

بر آرالق شاعر صفوت افندی مرحومك [1] (برانژه) عنوانلی منظومه‌سنی کورمك آرزوسنده بولندم. باش اورمدیغم یر قالمدی. سخن شناسان احبادن ایکی اوچ ذات، منظومه‌نك انجق ایکی اوچ بیتنی اوقویه‌بیلدیلر.

بر کون حکمته حکایهٔ حال ایتدم. «شناسی ایله صفوت مرحومه کیدردك. منور بر ذات ایدی. بزه اشعارینی اوقوردی. برانژه منظومه‌سنی ده اوقومشدی.

[1] ۱۲۸۳ ده وفات ایتمشدر. ترجمهٔ حالیله بعض آثارینی حاوی اوله‌رق (کمال الصفوة) نامیله بر رساله یازمشدم، هنوز طبع ایدلمدی.

خوشمه کیتدیکندن او وقت حفظ ایتمشدم . منظومه‌نك غریب بر فقره‌سی‌ده واردر، نقل ایده‌یم . اما آره‌دن یاریم عصر کچدی ، بیلمم منظومه‌یی تخطر ایده‌بیلیرمی‌یم » دیدی. فقره‌یی نقل ایتدی . متعاقباً منظومه‌یی اوقودی. « خاطرمده بوقدر قالمش . بلکه نقصانی واردر » دیدی.

مشارالیهك وفاتندن ایکی اوچ سنه صکره صحافلرده تصادف ایتدیکم بر مجموعه‌ده — یکرمی‌ایکی بیتدن عبارت اولان — اومنظومه‌یی کوردم. قوجه حکیمك بر کلمه‌سنده بیله خطا ایتمدیکنی آکلادم ، قوهٔ حافظه‌سنه حیران اولدم .

عربك ، عجمك ، ترکك الڭ جیّد اشعاری، افاضل امتك الڭ مهم اقوالی اڭ متین حافظه‌ده ایستنادیکی زمان مهیا بولنور، زمین وزمان ایجاب ایتدکجه او فم محسندن کمال لطافت و سلاست ایله دیڭلنیر ایدی .

جودت محفوظاتی ، مشارالیهی جودت قریحه اربابنك الڭ بیوکلری صره‌سنه قویمشدی . نه اوقومش ایسه انی اوقومش، انی آڭلامش ، اوقودیغنی ، ایشتدیکنی بردها اونوتمامش ایدی .

شعرده مسلك مختاری (نائلیٔ قدیم) طرزی اولدیغی

هر وقت سویلره اثرلریله اثبات مدّعی ایدردی . نائلینك ترجمهٔ حالنه دائر بر رسالهٔ ادبیه نشر ایدن مستجابی‌زاده عصمت بکه یازدیغی تذکره‌نك فقرهٔ آتیه‌سنده‌ده مشارالیه، مسلکنی کوسترمکده‌در :

« شعرای معاصرینمزدن لسقوفجه‌لی اسماعیل پاشازاده متوفی غالب بك‌افندی [۱] که کرك بن کرك کال بك کندیسندن تلمذ ایدرك نوموسلك زمانمزده هرایکیمزك استاذی ایدی . استاذ مشارالیه، جودت قریحه ، جودت محفوظات ایله حاصل اوله‌بیله‌جکندن ونائلی، جیادت لفظ ومعنی اعتباریله پك ممتاز بر سخنور اولدیغندن آنك مسلکنه تقلیدی توصیه بیوررلردی . بوتوصیه بنم مشربمه توافق‌ایلیه‌رك طبیعتمی تعشق ایدرجه‌سنه اثرکزین نائلی‌یه سوق ایتمکه چالیشدم واکثر غزللرینه نظیره‌لر سویلدم ... »

فی‌الحقیقه نائلی ، عثمانلی شاعرلری آره‌سنده (پك ممتاز بر سخنور) در . اشعار حکمت تدقیق اولنسه نائلینك‌ده تقدیر ایده‌جکی آثار بدیعه‌یه تصادف اولنور .

ادبیاتمزی الك اي بیلن اوایدی . ادبیاته دائر سرد ایتدیکی ملاحظات ، حقیقةً درس ادب ایدی .

مشارالیهك قدمای اوّداسندن ویس پاشازاده زین‌العابدین رشید بك [۲] بکا کوندردیکی برمکتوبده دیرکه :

---

[۱] ۱۲۸٤ ده وفات ایتمشدر .

[۲] حلب مکتوبجیلغندن متقاعددر . سرآمدان ادبادندر . شاعر علی‌روحی مرحومك بیوك برادریدر .

« اسلامیت مساغ كوسترمش اولسیدی ادبیات عثمانیه ایچون حكمتك تصویری ـ افرادینی جامع ، اغیارینی مانع ـ برهیكل مبجل مقامنه قائم اولوردی . حضرت ، جوهر كمالاتله مملو بردریای غیر متنجمدر ».

ینه رشید بك دیركه :

« معاصرین ایچنده فاضل مشارالیهدن كوزل شعر اوقویان، آكلایان یوقدی . شعری بزم كبی سطحی آكلامازدی . غوامضنه ، شاعرك بطننده كیزلنمش اولان دقایقنه واررردی . قائلنك ده بلكه ادراك ایده‌مدیكی ، وارەمدیكی نكته‌لری ـ اوقونور اوقونماز ـ حل ایدردی . § هر سوزی منتخب ومستطاب، هر كلامی فصل الخطاب ایدی. تعلیم ادبیات نقطهٔ نظرندن ملی بر ادیب ایدی . نابمحل شعر اوقومازدی . نامستعمل برلغت لساندن صادر اولمازدی. مصطلح سوز سویله‌مزدی. حاصلی برادیلیشی، كلیشی، كیدیشی بزلره بكزه‌مزدی. بشقه بر طرزده ایدی » .

نثرده‌ده ابراز ایتدیكی قدرت، برطرز مستحسن ابداع ایلدیكنه ذوق سلیم اربابنی اقناع ایدر . زیرا هر درلو مسائل معضله ، هردرلو مباحث غامضه آنك قلمندن چیقنجه كسب وضوح ایلر .

مثلا (محی الدین العربی) قدس سره حضرتلرینك ـ معجز الفحول اولان ـ آثار پیامبر پسندانه‌سنه قلم حكمت

ترجمان اولنجه هردرلو دقایق مشکله انکشاف ایدر . آنی کیم اوقوسه آگلار .

فقط بو یولده یازی یازمق ، الفاظه جان ویرمك قبیلندن برکار دشوار اولدیغیچون اربابیده هر عصرده اوچ بش ذاتدن عبارت قالمشدر .

ذاتاً یازی یازمقده الڭ بیوك مهارت ، الڭ دقیق مسائلی سهل‌الفهم برطرزده اورته‌یه قویمق دگلیدر ؟

بلبل اولمش ترجمانی خامه‌مك
دلکشادر داستانی خامه‌مك
مرده‌یی احیایه واردر قدرتی
صانکه عیسادر لسانی خامه‌مك

فخریه‌سیله میدان مباهاته آتیلمق (عمادالدین اصفهانی) نك دیدیکی کبی (ربّ‌القلم والبیان) اولمغه متوقفدر .

حکمتك آثارینی موقع استشاده بولندیران حالاتدن بریده هرنه یازارسه کمال سرعت وسهولت ایله یازمسی ایدی . جبر طبیعتله یازی یازمق آنك بیگانه بولندیغی برحال ایدی .

۱۲۷۷ سنه‌سی اواخرنده مشارالیهك لاله‌لیده چقور

چشمه‌ده مقيم اولديغى خانه‌ده بر انجمن شعرا تشكيل اولنمشدى. انجمن ، هرصالى كونى انعقاد ايدردى .

شيخ عثمان شمس افندى [١] نامق كمال بك [٢] ضيا پاشا [٣] كاظم پاشا [٤] لبيب افندى [٥] كبى افاخم ادبا ، او انجمن دانشك خواص اعضاسندن اولدقلرى كبى مناسترلى خواجه نائلى افندى [٦] حالت بك [٧] رجائى زاده جلال بك [٨] كبى ارباب سخن ده انجمنه دوام ايدرلردى.

بو انجمن ، عربك سوق عكاظنه مشابه ايدى . اعضانك برهفته‌ده تنظيم ايتدكلرى نفائس اشعارى - حين اجتماعده - كمال بك اوقوردى .

انجمن ، برسنه منتظماً دوام ايتمشدر. برقاچ سنه دوام ايتسيدى بو كون المزده برچوق بدايع آثار بولنوردى .

انجمنك فضيلت خانهٔ حكمتده تأسيسى ، مشاراليهك او دورده‌ده سرقافلهٔ بلغا اولديغنه برهان بلنغدر .

نامق كمال بك مرحوم ، حكمتى مقام استاذيتده طوته‌رق توقيرات مخصوصه‌ده بولنديغنى اوزمانه يتشنلر بيليرلر .

---

[١] ١٣١١ [٢] ١٣٠٦ [٣] ١٢٩٧ [٤] ١٣١٠
[٥] ١٢٨٤ [٦] تخميناً ١٢٩٣ [٧] ١٢٩٥ [٨] ١٣٠٠
سنه‌لرنده وفات ايتمشلردر .

کمال ـ نزد حکمتده بولنان ـ مکتوبلرنده و حکمتك غزلیاتنه سویلدیکی نظیره‌لرده حرمتنی اظهار ایتمشدر.

شاه اورنك سخندر دل پاك حکمت
پاینه فرش اولنورسه نوله بوکالهٔ فیض
§ بو نظمی عرض ایدنجه قلم مهر حکمته
هرسطری رنك شرم ایله کرداب خون اولور
§ هوس پذیر فیوضات اولنجه خاطرمز
جناب حکمت قدسی شعاره‌دك کیدرز
§ نظمم اولسه نوله حیرت‌فکن افلاطون
فیض حکمت که بنم مایهٔ عرفانمدر
§ نظم حکمت بیت معمور معانیدر آنك
رونق وآسایشی فیض خداداندر بتون
طبع قدس فطرتندن مستفیض معنی‌یم
فیض شبنم آفتاب شعله‌زاداندر بتون

بیتلری بو حقیقتك شاهد کاملیدر.

ابو الضیا توفیق بك [۱] مجموعه‌سنده شناسی مرحومله [۲] بر ملاقاتندن بحث ایتدیکی صره‌ده دیرکه:

« .... نه‌قدر لاابالی مشرب اولورسه اولسون برآدم شناسینك نزدنده هتك پردهٔ حرمته جرأتیاب اوله‌مز ایدی.

[۱] ۱۳۳۱ [۲] ۱۲۸۸ سنه‌لرنده وفات ایتمشلردر.

بز هرسكلی عارف حكمت بك كبی فضائل ذاتیه‌سنی معارف مكتسبه‌سیله تزیین ایتمش ومشرب لا ابالیسی زمانك صغار وكبارینی بیله سرفرویه مجبور ایلمش بر ذاتی او مجلس ادبده محافظهٔ مكانت وایفای حرمتله مقید كورمش ایدك . حال بوكه شناسی ، لاابالیانه سوز سویله‌ین ذواتدن خوشلانور ایدی . باخصوص عارف حكمت بك افندی حقنده متحتم‌الایفا بر حس حرمت بسلر ایدی » .

بزم حكمت ـ هردرلوتعبیریله ـ بزم عرفان ایدی . اوراده هركس ، مشربنه كوره صفایاب اولور ، درجهٔ استعدادینه كوره استفاده ایدردی .

اڭ مهم مباحث ، اڭ لطیف فقرات ، اڭ روح نواز اشعار او محفل ادبده ایشیدیلیردی . یاقه‌سی یپرتلمامش ، بكری ازاله ایدلمه‌مش سوزلر ، او مرد سخندن صدور ایلردی .

سوزلرنده تكرار ، نادراً واقع اولوردی . تفصیلی اجمال ایدر ، سامعینی صیقمازدی . حضوری ، اڭ مغموم آدملره انبساط ویرردی .

قوهٔ مفكره‌سی ، طلاقت لسانیه‌سی ، حیرت بخش عقول ایدی . نه زمان آرزو ایتسه اڭ جدی مباحث عالیه‌دن اڭ تحف مواد هزل انكیزه قدر سوز سویلر ،

ایسته‌نلدیکی یولده فقره‌لر، منقبه‌لر، بحثلر ترتیب وتصنیع ایده‌بیلیردی . اوقدر قدرت بیانه مالك ایدی که ایسته‌رسه مخاطبنی کولدیرر ، ایسته‌رسه آغلاتیردی . بحث ایتدیکی مسئله جدیاتدن اولسون هزلیاتدن اولسون نهایتنده ـ صوت بلند ایله ـ مطلقا « ای، بویله بو » دیردی .

بعض ناس، مشارالیهك لاابالیلکندن ، آچیق صاچیق لاف صاوورمسندن شکایت ایدرلرسه‌ده بولافلر ـ مجلسنه برتقریب ایله‌فرجه‌یاب دخول اولان وسویلنیلن سوزلری آکلامقدن عاجز ایکن بورونلرینی خرطوم فیل کبی هرشیئه صوقان ـ خفیف‌العقل ، ثقیل‌الروح بر طاقم اشخاص سبکسره عائد ایدی . آنلر ، قابل خطاب اولمدقلریچون ـ آچیق صاچیق ـدیدکلری سوزلره مخاطب ولاابالیلکه سبب اولورلردی .

جهلا ایله اختلاطدن ، آنلرك ترهاتنی دیکله‌مکدن پك متوحش ایدی . آنك نظرنده شرف انسانی عرفان ایله قائم ایدی . عرفاندن محروم بولدیغی آدملری دیکر دفعه کورسه طانیمزدی. اوعرفانسزشخص، حافظه‌سنده، کوکلنده برموقع اشغال ایده‌مزدی ، نقش برآب کبی کلیر کچردی .

ثقلت جهلادن محافظهٔ نفس ایچون هرکسه قپوسنی آچدیرمزدی . « ایکیمزده راحتسز اولورز » دیردی. خدمتجیلر، آلدقلری امراوزرینه کلنلرك اونده‌طقوزینی « بك افندی بوراده یوقدر » یاخود « اویقوده‌در » دیه صاوارلردی .

بو حال ، ایکی دفعه بزمده باشمزه کلدی. کمال‌شدتله بث شکوی ایتدك . بزی رد ایده‌میه‌جکندن، اوشاقلرك حیوانلغندن بحث‌ایله اعتذار ایتدی . آندن‌صکره نه‌وقت کیتدکسه باب حکمتی آچیق بولدق . اوشاقلر، اسممزی خبر ویردکلری آنده اوك اوست قاتندن « بیورسونلر محمودالکمال [١] بیورسونلر احمدالتوفیق » دیه باغیرر ، بزی استقباله چیقاردی. بز النی اوپمکه طاوراندقجه اوده تنزلاً بزم المزی اوپمکه قالقیشیر ، ابراز عنایت ایلردی .

(محبت ایچون) خانه‌سنه کیدن بعض آدملرك « بك افندی بوراده یوقدر » جوابنی آلدقلری‌حالده ایچری‌یه کیرمك ایچون اوغراشدقلرینی ایشیدنجه پنجره‌دن باشنی اوزاته‌رق « به‌حریف، بوراده‌یم امّا سنی قبول‌ایتمیه‌جکم. نمله نه کوریشه‌جکسك ، قهوه‌خانه‌یه کیت ، کندیکه لایق

[١] بزی‌تلطیف ایچون اسممزی بوصورتله‌یاد ایدردی .

قفاداش بول » ديه صيحه انداز اولمسی وقايع نادره‌دن دكلدی .

قسطمونيده محكمه‌رئيسی‌ايكن نقل ايلديكی برخانه‌يی تنظيم ايتديرمكله مشغول اولديغی صره‌ده مأمورين عدليه‌دن بعضلری بلا استيذان يانـنه طالمشلر . انظار غضوبانه‌يه هدف اولنجه مقام اعتذارده « قپويی آره‌لق بولدق‌ده كيردك » ديمشلر . مشار اليه « كوپك‌ده قپويی آره‌لق بولنجه كيرر . برخانه‌يه نصل كيريله‌جكنی قرآن تعريف ايدييور . به آدملر ، ادبی حضرت قرآندن اوكرنكز » ديمش .

ينه قسطمونيده بولنديغی اثناده حسن‌افندی نامنده برساده دل كله‌رك « افندم ، سز هركسی قوغارمشسكز . بنی‌ده قوغمايكز » ديمش . حكمت‌ده « آحسنم ، بن انسانلری قوغارم » جوابنی ويرمش .

جهله‌دن بری مجلسنه فرجه‌ياب دخول اولسه ايش بشقه‌لشيردی . بيك‌درلو جواهر حقيقت صاچان فم حكمت ، اوباشانه لافلر صاوورمغه باشلاردی .

عبيد ذا كانينك ، سرورينك ، كانينك ، شونك بونك اشعار مستهجنه‌سنی اوقور ، ايضاح ايدر ، ارباب حيايی

اوتانديره‌جق صورتده حكايات وقاحت انكيز نقل ايلر ، نقلياتنى اوضاع وضيعانه ايله قتمرلنديرر ايدى كه حال وقالنه باقدقجه حكمتك برحكيم ادب آموز دكل، سر آمدان هرزه وكيلاندن برقلّاش عيّاش اولديغنه حكم ايتمك طبيعى كورينيردى .

بودرلو اطوار طرّارانه‌سندن مكرراً شكايت ايتدم . « جانم افندم، انصاف ايديكز. شواشك حريفه نه سويلنير؟ حكمتدن بحث ايتسه‌م آكلاماز. شعردن دم اورسه‌م شعورى يوق . وعظ ايتسه‌م اويور . بوقبيل اشخاصه سويلنه‌جك سوز ، .... دن ، ..... دن عبارتدر. بونلر بندن نه ايسترلر، بنم سوزمدن نه آكلارلر، اويمه نيچون كليورلر؟ قهوه‌خانه‌يه كيتسونلر. محله خلقيله چكه ياريشنه چيقسونلر . آرتق اويمده‌ده راحت ايتميه‌جكمى‌يم، بن بر طاقم نادانلرك كوكل اكلنجه‌سى‌مى‌يم ؟ امّا افندم [١] ادبسزلك ايدييورلر » ديدى .

لاابالى مشرب، دريادل، برحكيم كامل اولديغى حالده غريبدركه اهميتسز برسوزه، برحاله اهميت ويرر، مخاطبنى حاشلار ، طاشلاردى .

---

[١] مرحوم ، حدتلى دملرنده باغيره‌رق « اما افندم » سوزينى پك چوق سويلردى.

اوائل معارفه‌ده بر کون زیارتنه کیدرکن زقاقده ایکی اوچ ذات، آرقه‌مزه طاقیلدی. قپونك اوکنده بر قاچ ذاته‌ده تصادف ایتدك. جم غفیر اوله‌رق حضورینه طالدق.

زوّار میاننده خوشلانمدیغی برایکی کشی واردی. وجهنــده آثار اشمئزاز کورنمکه باشــلادی. بر فورطنه ظهورینه منتظر اولدق.

موسم، بهار ایدی. بر آره‌لق وجدینك

بمدر نوبت فریاد بلبللر خموش اولســون
فغانم اهل عشقه مایهٔ جوش وخروش اولسون

بیتنی کمال وجد ایله اوقودی. «سعد آباده کیده‌لم، بهاردن استفاده ایده‌لم» دیدی. هرطرفدن «های‌های» ندای قبولی ایشیدلدی. (های های) جیلره نظر عجیب عطف ایتدی. منده اوزاندی. «هله سزقونوشك‌ده بن براز اویوقلانه‌یم» دیدی.

کندینی جوش وخروشه کتیره‌جك یولده بعض مباحثه کیریشدك. تحمل ایده‌مدی، قالقدی. صدد بحثه عائد برچوق حقایق و دقایق سرد ایتدی. او بحث جدّی‌یه ــ برمعتاد ــ انواع هزلیات قاریشدیردی.

حضاردن بری کولمکه باشلادی. حکمت «نیچون کولییورسك» دیدی. اوذات، بسبتون قهقهه‌یه قویولدی.

حكمت ، حدتله « اوغلان نه كوليورسڭ » ديدی .
بودفعه عموم حضار ، خنده كنان اولديلر .

حكمت « امّا افندم ، رذالت ايدييورسكز .
به حريفلر . . . . . می آچيق ، يوقسه قاره كوزمی اويناتيورم ،
كوله جك نه وار ، بن مسخره می يم ، نچون او يمه كلييورسكز ،
بوراسی (تياتروخانه) ميدر ؟ امّاافندم ، هذيان ايدييورسكز »
ديه حضاری تكدير ايتدی .

ايشك او كنی آلنجه يه قدر آقله قاره يی سچدك . فقط او
كوندن صكره حضارك برقسمی ، حكمتك قپوسنی آچيق
بوله مديلر .

بررمضان كونی برلكده فاتح جامع شريفنه كيتدك .
محاكم عدليه رؤساسندن برذات « بك افندی ، بواقشام
بزده افطارايده لم . سزه قيمه لی يمورطه ياپديررم » ديدی .
حكمت ، فنا حالده حدتلندی . قولمزدن چكه رك بزی
بشقه طرفه كوتوردی . سويلنمكه باشلادی . « جانم افندم ،
بونده حدتلنه جك نه وار ؟ آدمجكز سزی اعزاز ايتمك
ايسته يور » ديدم . بلند آواز ايله « امّا افندم ، حريف
محضا يمورطه يوتديرمق ايچون بنی دعوت ايدييور » ديه
آتدی طوتدی .

حدتی كچدكدن صكره آنكده ، بزمده سوديكمز

برذات یانمزه کلدی . حکمت ، التفات ایتدی ، یاننه اوتورتدی. متعاقباً اوذات « افندم،ان‌شاءالله عافیتده‌سکز» دیدی . حکمت ـ بورننك اوجنه قدر اینن ـ کوزلکنی حدتله بیغنه قدر ایندیره‌رك « به‌آدم ، بوده سوزمی ، عافیتده اولماسه‌م اویمده کبرر یاتارم . عافیتده‌اولمایان بورایه کله‌بیلیرمی ؟ » دیدی .

ینه فاتحده برکون شعرای‌مشایخدن برذات «برقصیده تنظیم‌ایتدم، افندمزه اوقویه‌جغم»دیدی. حکمت، مساعده ایتدی . شاعر ، قصیدهٔ طویله‌سنی ـ کمال حرارتله ـ اوقودی. ختامنده خطاب تقدیره انتظار ایدرکن حکمت « شیخ ! سنك شعورك یوقمی، بوده شعر دیه اوقونه‌جق شیمی؟ هله مدح ایتدیککك .... شته باق، آنك‌اسمی بورادە یاد اولنورمی ؟ هذیان ایتمه ، صوق قوینکه » دیدی .

بر اقشام برادرمله بنی ـ صورت مخصوصه‌ده ـ افطاره دعوت ایتدی . آلدیغمز تربیه‌نك نتیجه‌سیمیدر ، عصبیتك مقتضاسیمیدر ، هرنه ایسه اویمزدن بشقه یرلرده طعام ایتمکده پك چوق مشکلاته اوغرادیغمز ایچون احبّامزك‌دعوتلرینه اجابت‌ایده‌میه‌رك بعضلرینی کوجندیررز. حالمزه واقف اولانلر ، بزی یمکه دعوت ایتمزلر .

حکمته قارشی اعتذارده بولنمق مشکل ایدی. دعوتنه اجابت ایتمك آندن دها مشکل ایدی. حیرتده قالدق. نصلسه اواقشام یاقه‌یی قورتاردق . لکن ایرتسی اقشــام ایچون بزدن قطعی صــورتده سوز آلدی . وعده وفا ، اساساً لازم اولدیغی کبی حکمته قارشی انفاذ وعد ایتمك واجب ایدی . چونکه او ، هرکسی‌اوینه دعوت‌ایتمزدی. دعوت ایتدیکی‌حالده کیتمه‌مك‌ده‌ـدعوتسز کیتمك کبی‌ـ بلالی‌دعوت ایدردی. بنابرین‌ـطانیدیغی‌ـ اوچ ذات‌ایله‌خانه‌سنه کیتدك.

مالك دوزخك ولد معنویسی عد اولنه‌جق درجه‌ده عبوس‌الوجه‌اولان (رضوان) نامنده‌کی اوشاغی قارشیمزه چیقدی. بك‌افندینك برقاچ‌دقیقه اول بریره کوتورلدیکنی سویلدی . دوندك .

فقط « بن یوقسه‌م اویمده یمك‌ده یوقمی‌ایدی، نیچون صاووشدیکمز ؟ آما افندم ، مناسبتسزلك ایدییورسکز » دیه سویلنه‌جکنی بیلدیکمزدن ایرتسی اقشام ینه کیتدك . بشقه مسافرلرده واردی .

طوب آتیلدقدن‌صکره حکمت ، عباسی صیرتنده ، تاقیه‌سی باشنده اولدیغی‌حالده اوتوردیغمز اوطه‌نك‌قپوسنه کلدی .

« محمودالکمال ، احمدالتوفیق ، خوش کلدیکز . شـوذات کیم » دیدی. سویلدك . « قارشیدهکی آدم کیم » دیدی . آ کلاتدق . « آما شـو بریکی کیم » دیدی . تعریف ایتدك .

الحاصل اوراده ـ بیلدیکمز بیلمدیکمز ـ نهقدر آدم وارسـه آیری آیری صـوردی . صوروب اوکرندکجه اللرینی آرقهسنه قویار ، سویلهنهرك صفهده کزینیردی . غروبدن یاریم ساعت صکره سفرهیه اوتوردق .

بزی یاننه، مسافرلردن اوچنی قارشیسنه آلدقدن صکره دیکرلرینه « هـایدی باقهلم ، سزده آشـاغی یه کیدیکز ، اوراده بولدیغکزی ییکز » دیدی .

سفرهده کی چتال قاشیق کفایت ایتمدیکندن «رضوان، زیتون کوپندن، رچل قوانوزندن قاشیق کتیر» دیدی. کتیردیلر. شایان تماشا برطورغریب ایله طعامه باشلادق.

طـاتلی ، طوزلی هرنه کلدیسه اوسـتنه طوز ، بیر سرپدی، لیمون صیقدی. مسافرلرده کمال اشتها ایله یدیلر. برکت ویرسون (ییکز) دیه بزه تکلیف وابرام ایتمدی.

حکمت، اووقت بکار ایدی ، سبکبار ایدی . بوقدر مسافری باریندیرهجق برحالده دکلدی . فقط مسافرلره

كوستردیكی معامله‌ٔ بارده‌دن صیقلدق . حضار ، بعدالطعام قاچمق ایسته‌دیلر. قاشله ، كوزله بربرلرینه اشراب مقصد ایتدیلر.

قهوه ، توتون ایچنجه حكمت آچیلدی . آشاغی‌یه دفع ایتدیكی مسافرلری‌ده چاغیردی. صحبته باشلادی. هبسنی تطییب ایتدی، خماراغبرار زائل اولدی.

او اقشامكی معاملاتنك كریمانه ، مهمان‌نوازانه اولمدیغندن بالآخره بحث ایتدم . « امّا افندم ، عفو بیوریكز . بن بكار برحریفم . اون كشی‌یی نصل اداره ایدرم ؟ كله‌جكلرینی خبر ویرسه‌لردی صیقلمزدم. چاغیرلمه‌دن كلمك عارسزلقدر . بن عارسزلری سومم. انصاف ایتملی ، خارجده راحت وحضورمز یوق . باری‌اویمزده راحت ایده‌لم » دیدی .

بركون مأمورین عدلیه‌دن برذات ایله كوریشیركن خلیل افندی نامنده برلافزن ــ اوذاتی طانیدیغیچون ــ یانلرینه كلمش، رطب‌ویابس‌سویلنمكه، سبب‌عزلنی‌آكلاتمغه قالقشمش. بریكی‌ذات، كوزله قاشله سكوته دعوت ایتمش ایسه‌ده قوجه بركو، لافده دوام ایتمش، حكمتك قفاسی قیزه‌رق بالارتجال

جور وجفاسی دهرك بیتمز خلیل افندی
بوچله‌یه تحمل ایتمز خلیل افندی
لطف ایلیوب ده باری بوردن خدا کیدرسین
کندیلکندن اصلا کیتمز خلیل افندی

نظمنی اوقودقدن صکره « قالق ...... کراته » دیه حریفی قوغمش. بو حاله هم متأسف، هم ده خنده کنان اولدیغنی اوذات، نقل ایلدی.

حکمتك تحف بر مراقی واردی. سودیکی بر قاچ ذاتی قارشیسنده کورنجه علی الاکثر « هایدی شربت یاپه‌لم » دیدکدن صکره « طوطی [۱] شربت شربت. بارداق کتیر. تپسی کتیر. نه‌وارسه کتیر. شربت یاپه‌جغز » دیه - چوجق کبی - باغیرردی. شربت یاپیشی کوریله‌جك حاللردن ایدی. پورتقالی کسرکن، صیقارکن، باخصوص - شربتك درتده اوچنی تپسی یه دوكمك شرطیله -

[۱] طوطی، یتمش یاشنده برارمنی قادنی‌ایدی. حکمته خیلی زمان خدمت ایتمشدی. برصباح حکمت ایرکن قالقمش. صفه‌نك برکوشه‌سنده طوطینك عبادت‌ایتمکده اولدیغنی کورمش. قادین صیقلمش. حکمت « طوطی، صیقلمه کل. اللهمزه برلکده طاپینه‌لم » دیدیکنی، کمال‌عشق‌ایله برلکده (طاپیندقلرینی) متأثرانه بزه حکایه ایتمشدی.

باردااقلره قویاركن بیتلر ، غزللر اوقوردی . حضاره جلوه‌لر یاپاردی . بر برداق شربتك لااقل برچاریكنده ایچلمسی ، واجب الرعایه بر قاعده ایدی .

بر كون معلم ناجی افندی ، [۱] شیخ وصفی افندی [۲] ودیكر برذات معروف ایله حكمت خانه‌یه كیتمشلر . حكمت ، ناجی‌یی كورنجه « شربت افندم شربت .... » نغمه‌سنی طوتدیرمش . آیین مخصوص ایله شربت یاپیلمش ، مسافرلره طاغیدلمش . هركس یودوم یودوم ایچركن اوذات صاف سیرت ، برنفسده شربتك صوڭ قطره‌سنی‌ده بجرمش .

حكمت ، بوكا دقت ایدرك « افندی ، سنك ایچیشك كبی آووجله یالاقدن صو ایچیلیر . شربت اویله ایچیلمز . نه طبیعتسز آدم ایمشسڭ بـه ! » دیه‌رك زواللی شاربی عرقریز حجاب ایتمش .

ناجی ایله وصفی ، كولمكدن بایلمشلر امّا حكمتی قیزدیرمامق ، شاربی بسبتون اوتاندیرمامق ایچون دیشلرینی صیقمشلر .

حكمت ، صوڭ زمانلرنده بشقه‌لشمشدی . مجلسنه جاهل‌ده كلسه ، هذیان‌ده ایتسه خوش كوریردی . مباحث

---

[۱] ۱۳۱۰ [۲] ۱۳۲۸ ده وفات ایتمشلردر .

خجل آوردن توقی ایدردی . لکن متکبرلرك اطوار خود فروشانه سنه ـ جوشقونلق دورلرنده دکل ـ صولك دملرنده ده اصلا تحمل ایده مزدی .

کبر وخشونتی هر کسه ایراث حیرت ایدن فضلادن برذات ـ که حضرتدن اوزکر ایدی ـ بر کون نصلسه آتشلر پوسکوره رك دعوای فضیلت ایدرکن حکمت « جانم . . . . افندی، نه یه کبر ایدییورسڭ ؟ علمم وار دیرسه ڭ سندن بیك درجه بیوك عالملر وار . مالم وار دیرسه ڭ آیاغکده چورابك یوق . جمالم وار دیرسه ڭ سنك کبی نیم کبی حریفلرك یوزینه محضا صدقه اوله رق باقارلر. امّا افندم ، انصاف ایت. بو کبر وخشونته سبب نه ؟ » دیه حاشلامشدی .

ینه اوذات حیرت بخشا، برغزلنی حاملاً نزد حکمته کلمش. صدر مجلسه قعود ایتدکدن صکره « بك افندی ، یانمه کلیکزده سزه لطیف بر غزلمی اوقویایم » دیمش .

حکمت ، مخاطبنك طور متکبّرانه سنه حیرت ایتمش ایکن تکلیف واقع ، نفسنه بسبتون کران کله رك « .... افندی ، بکا باق. سن، بنی آیاغکه دعوتله شعر اوقویه جق آدم دکلسڭ . سن، نیم اوکمه کلده اوقویه جغکی اوقو.

آمّا افندم، مناسبتسزلك ايديورسك » ديه مخاطبنه لطمه زن توبيخ اولديغنی بركون صكره بزه نقل ايتدی . يكيدن حدتلنه‌رك قالقدی اوتوردی . « ايپ ياپمدمی » ديدی . « يك ايی ياپمشسكز . متكبّرلره كبر ايتمه تصدق صاييلير » ديدك .

بوقاريده‌ده سويلديكم وجه ايله حكمت ، بر مرد دريادل اولديغی حالده آشنالرينك اكثر اطوار وكفتارينه ايليشيردی . امّا كندی كفتار واطوارينه ايليشيله‌مزدی . ايليشيليرسه حال يمان اولوردی . بزی اولادی كبی سويكندن قصورلرمزه باقمازدی . نه سويلسه‌ك ، نه ياپسه‌ق كوجنمزدی .

برآره‌لق بكا «مجموعة الكمال» ناميله برمجموعۀ اشعار ترتيب ايتديرمشدی . بوكا كندی اشعار منتخبه‌سنی يازه‌حق، مجلسنه دوام ايدن ارباب شعر وادبك - تقدير ايتديكی - آثارينی‌ده يازديره‌جق ايدی .

فاتحۀ مقال اوله‌رق برتوحيد كزيننی يازمش ، التنه شو قطعه‌يی علاوه ايتمش ايدی :

خط ناچيزمله بو توحيدمی
ايسته‌دی برمير محمود الكمال

براكنده يازديغمزه قانع اوليورم. سن اوقودقجه نظرمده اثرلرمك قيمتي ده آرتيور. اي، بويله بو ...» ديردي.

بكا نه وقت آثاريني اوقوتسه بوسوزلري نقرات كبي تكرار ايدردي كه محبتنك برهاني اولديغنه شبهه يوقدر. بوصدده

وعين البغض تبرز كل عيب
وعين الحبّ لا تجد العيوبا

بيتني ايراد ايتمك مقتضاى حد شناسيدر. بوده بويله!..

حقمزده حسن ظنده بولنور، دائما حرمت كوسترر ايدي. بزي نه وقت كورسه برادرله اولان اتحاد ومحبتمزه تقديرخوان اولوردى: اخوت اسلاميه نك برنجي مثالى سزلرسكز. بنم ده برادرم وار، سنه ده بركره يوزيني كورمم. كورسه م ده محظوظ اولمام. چونكه مسلك ومشربمز بسبتون بشقه در [١] سز، سرّا وضرّاده يك وجودسكز. هم مسلكسكز. اظهار حقده، احوال مشروعه ده بربريكزه ظهير اوليورسكز. بر بابا ايله بر آنانك صلبندن كلنلر

[١] برادري كامل بك، اديب ونجيب برذاتدر. حكمتك تخالف مشربدن شكايته حقي واردي. فقط قباحت كنديسنه راجع ايدي. چونكه - بين الناس مشهور اولان - جوشقونلق دورلرنده كامل بك، بالطبع اوزاق طولاشمغه مجبور اولمشدي.

برابرلرینه اخوت مادیه‌لرینی ابراز ایده‌مدكلری حالده دیكر ناسه اخوت معنویه‌لرینی نصل اثبات ایده‌جكلر؟ حالكزه باقدقجه سزه اولیاءالله نظری دكمش اولدیغنه قطعا شبهه ایتمیورم. سزی كوردكجه صفای روحانی حس ایدییورم...» دیردی

شونك بونك خانه‌سنه كیتمك معتادی دكلدی. بزم كلبهٔ فقیرانه‌یه ــ شوق وخواهش ایله ــ كلیر، حضوریله حضورمزی مزداد ایدردی.

رمضانلرده افطارمزه رغبت ایتدیكی زمانلرــ آرزوسی وجه ایله ــ بعض یاران سخن شناسانده جلب اولنور، روح نواز سوزلر سویلنیر، مهم بحثلر جریان ایدردی. براقشام ینه افطارمزه كلمشدی. ادبادن، شعرادن سكز اون ذاتده حاضر ایدی. كمال نشاط ایله یمك یندی. بعدالطعام جدآمیز، لطیفه انكیز اوقدر لطیف بر مصاحبه وقوع بولدی كه تعریفی مشكلدر [۱].

[۱] افطارده قدمادن ملون‌اللحیه، غریب المنظر، بذله كو برشاعرده واردی. نفائس اطعمه كلدكجه دست دراز آز، سبزه فلان كلدكجه دست كشیدهٔ ناز اولدیغنه حكمت، دقت ایدرك، ایكیده برده «به هی خائن دین وملت یسه‌نه» دیر،

بر آره‌لق (ادرنه‌لی کفتی) نك وادیٔ هزلده یازدیغی منظوم تذکرهٔ شعرا الهٔ کچمشـدی. بوتذکره طرزنده، فقط جـدی هزلنه غالب اولمق اوزره بعض دانشوران یارانك مناقبنی یازمق ایسته‌مشدم. حتی یدی سکز ذاتك منقبه‌سنی برایکی کیجه‌ده قارالامشدم. برهرزه وکیل، بنی تشبثمدن تنفیر ایتدیکندن تذکره‌یی دهـا فاتحه‌سنده ایکن ختم ایتمشدم.

حکمت، اولجه بونی کورمش، پك زیاده بکنمش ایدی. افطاردن صکره صحبتك الڭ حرارتلی دمنده تذکره‌یی ایسته‌دی. تذکره‌یه داخل اولان حضـاردن ایکیسی، منقبه‌لرینك بویله بر جمعیت حضـورنده اوقونمسنی آرزو ایتمزلردی. بنابرین تذکره‌یی حکمته اوقوتورسه‌م بونلر، بکا مغبر اوله‌جقلردی.

حکمته مسئله‌یی آکلاتمق، فکرندن دوندیرمك قابل اوله‌میه‌جغندن ارباب ضـمیره ـ لسان حال ایله ـ

حضار کولمکدن بایبلیردی. برادر، عالم طعامی تصویر ایتمشدی، خوش برمقاله یازمشدی. اومجلسده بولنمیان اودا، بومقاله‌یی اوقور، حصه‌یاب صفا اولورلردی.

کچدی اودملرکه بتون ذوق ایدی
تحفهٔ شـام وسحر روزکار ....

اعتذار ايتدكدن صكره تذكره‌يی كتيردم، استقباله شتاب ايدن حكمتك النه صوندم .

اولا كندی منقبه‌سنی برطور خنده فرما ايله اوقودقدن صكره ــ مشرب مضبوطنه نظراً قيزه‌جغی محقق اولان ــ خواجه حيرت افنديك [١] منقبه‌سنی‌ده، كنديسنه خاص اولان انسجام ولطافت ايله اوقودی . « افندم ، بوذات سزميسكز؟ » ديدی. مخاطبندن ــ مع الكراهه ــ «اوت» جوابنی آلدی . حضار ، خنده كنان ، صاحب منقبه لاحول كويان او[ل]دی . [٢]

هركسك منقبه‌سنی بوصورتله صره‌لايوب بيتيردی . ديكر برذاتك‌ده مشمئز اولديغنی كوردرك شوفقره‌يی نقل ايتدی :

« بروسه‌لی شيخ ذائق مرحوم[٣] قبل التنظيمات بروسه اشرافندن برچوق آدمی (قارون بروسه) (ماعون بروسه) قافيه ورديفلی برمنظومه ايله هجو ايدر . حريفلر، واليه مراجعتله بسط شكايت ايدرلر. والی، آنلر حضور[ي]نده شيخی

[١] ١٣٣١ ده وفات ايتمشدر .

[٢] شايان حيرتدركه بووقعهٔ لطيفه آميزدن صكره بزدن روكردان اولمشدر .

[٣] ١٢٦٩ ده وفات ايتمشدر .

جلب ایلر، سیخ، مادەیی آکلار، تلاشە دوشر . والی، منظومەیی ناظمنە اوقوتەرق اسملر کچدکجە «ملعون بروسە کیمدر» دیەصورار. اشرافدن بری قیام وتمنا ایدرك «قولکز افندم» دیر . منظومەدە اسمی محرّر اولان اشخاصك هر برینە بوصورتلەصوروب جواب آلدقدن صکرە «بەآدملر، بکا نیچون شکایتە کلدیکز؛ ذائق افندی سزە نەنام ویرمش ایسە قبول ایتمشسکز . قبولکزی بورادەدە اعتراف ایدییورسکز . آرتق شکایتە محل وارمی؟» دیر . ذائق، ذائقە سنج صفا اولور . حریفلردە محجوباً عودت ایدرلر» .

حضرت، بوفقرەیی اوقدر خوش برطور ایلە نقل ایتدی کە مشئمزلر عباسی، بشاشتە تحویل، بکا منعطف اولان نظر انفعالیدە نکاه التفاتە تبدیل ایتدیلر .

نظر حکمتدە رتبەنك، منصبك اصلا اهمیتی یوقدی. حالنی بکنمدیکی، مسلکنی تقدیر ایتمدیکی آدملر، مراتب صوریەنك الڭ عالی طبقەلرندە بولنسەلردە یوز ویرمز، اعتبار ایتمزدی . کیمسەدن پرواسی یوقدی . سودیکنی جداً سوردی. سومدیکنی ـ مجبوریت قطعیە کورسەدە ـ سورکبی کورنمزدی . بلکە سومدیکنی او آدمك یوزینە قارشی سویلەمکدن چکنمزدی .

بر كون بوغاز ایچنـدن كلیركن واپورده آشـنالردن بریله شخصنی ، مسلكنی سومدیكی اعاظم رجالدن بر ذات مقبل ، یاننه اوتورر . آشنای بیكانه مشرب ، مردمقبلی - بر چوق كلمات توقیریه ایله - تقدیم ایدر . حكمت ، كمال شدتله اظهار ستیز ونفرت ایدرك قالقار.

بر كون ینه واپورده بیلتجی ، موقع بیلتی صورار . تلاش ایله بیلت آلمدیغنـدن بر مجیدیه اوزاتیر . نادان بیلتجی، عنف ایله بوزوق پاره اولمدیغنی سویلر، مجیدیه یی رد ایدر. حكمت، مقابله ایتمز.

استهزا وریا ایله مشهور انام اولان عظمای رجالدن بر ذات ، حكمتك نصلسه - خاكستر صبر وسكون آلتنده قالان - آتش حدتی كوروكله‌مك ، حكمتك - جبل آتش فشان كبی - اطرافه صاچه‌جغی شرارهٔ شتوم ایله اكلنمك ایچـون « بك افندی ، شـو بیلتجی یی هجو ایتمالیسكز » دیر ، زیر شاربدن كولر .

حكمت، طور مخصوصیله وبلند آواز ایله « بز، سزك كبی رجال فخامیده هجوه تنزل ایتمیز » جواب آتشین مآلنی ویرر. بریكی ذات ، درعقب اورادن صاووشیر . حكمتك بودرلو اطوار وكفتـاری ، كندینـه خیلی

دشمن پيدا ايتمشدر. مسلك حكمت، هر كس ايچون قابل اتباع دكلدر. انسان، بعض دفعه حيوان مقوله‌سى جاهللرله، ابليس طينت خبيثلرله اختلاط ايتمكه مجبور اوليبور، مع الاضطرار مماشات ايديبور.

زمان اوليبوركه كلامندن دكل، سلامندن بيله تنفر ايديلن اشخاص ايله تعاطئ سلام وكلامه، حتى حسيات وجدانيه‌نك كلياً خلافنه اوله‌رق اوضاع حرمت ومحبت كوسترمكده مضطر قاليبور.

معيشت احرارانه، بود ونبود عالمى سيّان طوتمغه متوقفدر. غناى قلب دينيلن سعادت عظمى، بود ونبودى سيّان طوتديره‌بيلير. فقط غناى قلبى حكمدن دوشورن احتياج مفرط، غائلهٔ عائله، مشرب احرارانه‌يه خلل ويرر.

حكمت، يالكز باشنه برآدم ايدى. غائلهٔ عائله‌دن مصون ايدى. طبعاً حكيم اولديغيچون اوياله آلايش وزيبايشه‌ده ميلى يوقدى. بناءً عليه صدمهٔ احتياجه اوغراسه‌ده غناى قلب ايله جبر مافات ايده‌بيلير، طبع احرارانه‌سنى محافظه ايلردى.

برده او، حيثيت ذاتيه اربابندن ايدى. كنديسنى الك زياده لاابالى طانيانلر بيله ابراز حرمت ايدردى. فرد

آفریده‌دن پرواسی اولمدیغیچون حین حدتده آغزینه كلنی سویلردی . هر كس آندن اوركردی . بولندیغی مجلسلرده ـ ولوكه محافل اعالی اولسون ـ سوزی كندینده قالیردی .

رواج جهل مركب رسیده است بجایی
كه كرده هر مكسی خویش‌را خیال همایی

مألنك عالم خیالدن جهان مثاله چیقدیغی بر دور نادانیده‌ده اوسویلردی ، حضار دیكلردی .

میدان معرفتك مرد مظفری اولان اوحكیم خطیر، هرمجلسده ، هربحثده « الحكم للغالب » قضیه‌سنك صدقنی ـ ضرب نطقیله ـ اثبات ایدردی .

حكمتدن دها فاضل آدملر بولنه بیلیر . فقط او مرتبه‌ده حرمت عامه‌یه نائل، اودرجه‌ده تهدیدینی ایقاعه قادر برمرد عظیم النفس ، امثالی آره‌سنده نادر بولنور.

ایشته اسباب مسروده‌دن طولایی آنك كفتار ورفتاری هرفرد ایچون قابل تقلید دكلدی .

هر درلو مزیاتی حائز بر فاضل متمایز اولدیغی حالده مراتب صوریه‌ده مسلك داشلرینك مادوننده قالمسنه اخلاقنك پك چوق تأثیری واردی .

زمانك ایجاب ایتدیکی رفتار و گفتاری اختیار ایده‌مزدی. زلف یاره طوقونسه‌ده هرسیئك طوغریسنی درشتانه سویله‌مکدن منع نفس ایده‌مزدی. حسیات وجدانیه‌سنه مخالف اوله‌رق طورمرائیانه کوستره‌مزدی. مزاجه خدمت ایتمك ، اوضاع تجسس کارانه‌ده بولنمق آنك نظرنده عرضنی صاتمقله مساوی یدی. طبعاً حر اولدیغیچون کیمسه‌یه سرفرو ایده‌مزدی. لوم لائمدن، تسلط ظالمدن قورقازدی. خلقك ـ دیلسزلر کبی ـ بربرینه اشارتله آگلاتدقلری مسائل خطر انکیزی او، علی ملاء الناس سویلردی.

ایشته بودرلو احوال واقوالی، آنی امثالنك مادوننده براقشدی. کندی، حالندن خوشنود ایدی. چونکه حریص جاه دکلدی. لکن (فضیلت) لك ـ لایق اولدیغی مرتبه‌ده ـ حرمت کورمه‌مسندن شاکی ایدی. آثار شعریه‌سی میاننده‌ده صدای اشتکا، آره‌لقده عکس انداز صماخ اولورکه

نه در جرم فضیلت کیم آنك اربابنی یارب
پریشان حال ومحزون وحقیر بی نوا کوردم

§ یارب یا عقل ودانشه فیض وزواج ویر
یاخود جهانده ایتمسون اهل هنرظهور

بیتلری او جمله دندر .

بر كره بكا « اقرانمك ترقیاتنی كوروب ده حسد ، كندی حالمه تأسف ایتمم . چونكه آنلرك اسباب ترقیاتنی بن ، اساساً استحقار ایتدیكم حالده او سخیف اسبابه توسل یدرك نائل ترقی اوله میه جغم طبیعیدر » دیمشدی .

حكمت ، بر مرد حكیم ایدی . نسناس مرتبه سنده كی ناسك اعتلا ایتمسنه نظر حسدله باقمازدی . امّا اونسناسلرك انسانلره تحكم ایتملرینه تحمل ایده مزدی . نسناسلره محكوم اولان انسانلرك مزیات انسانیه دن تجرد ، دركات سفلی یه تنزل ایده جكنی دوشونور ، دوشوندكجه چلدن چیقاردی .

بو آدم (جامع الفضائل) ایدی . بر مجلس تصوفده ایراد ایتدیكی خطبهٔ عارفانه ، او مجلسه داخل اولان ارباب عرفانی بر برینه كچیرردی . محافل ادبده سرد ایتدیكی ملاحظات ، دستور ادب حكمنه كچردی . محاكمده درمیان ایلدیكی رأی ، ارباب حقوق عندنده فوق العاده متین وسدید كورینیردی .

بو قدر فضلیله برابر بولندیغی مجالس رسمیه نك ـ حسب التشریفات ـ صف نعالنده اوتورمغی خوش کورسه بیله بدیهیاتدن بولنان بر طاقم مسائلده سویلدیکی سوزك، ویردیکی رأیك عن جهلٍ یاخود بالالتزام جرح ایدلمسنه عادتا چیلدیرردی . کیم چیلدیرماز ؟ ..

عارف حکمتك کمالات علمیه‌سی کبی استقامت وعدالتی‌ده عمومك مسلمیدر. هانکی خدمتده بولنمشسه التزام عدالت ایتمشدر .

حتی ناجی‌افندی مرحوم، مشارالیهه کوندردیکی بر مکتوبده

« بروسه‌ده بولندیغکز زمانلری ایفای مأموریت یولنده اجرای عدالتله کچیرمش اولدیغکزی تواتر درجه‌سنده ایشتدکچه بتون عدالت محبلریله برابر افتخار ایدییورم » دیمشدر .

فطنت فوق‌العاده‌سنه منضم اولان حق پرستلکی، بو بیوك آدمی، اعالیٔ امت صره‌سنه قویمشدی .

صوك اثری‌اولان « مصباح‌الایضاح » ده «مسلمانلق، طریق حقده قهرمانلقدر » دیمشدی. بو عالی‌سوزك قائلی اولدیغنی افعال حق پرستانه‌سیله تأیید ایدردی .

تهلکه‌یه‌معروض‌اولدیغنی‌رأی‌العین‌کوردیکی‌زمانلرده‌ده

طوغری یی سویله مكدن، التزام حق وعدلدن احترازایتمزدی. حقسزلق كورنجه كندندن كچر ، ابطـال حق ایدنلری تشنیع وتحقیردن چكنمز ایدی .

محكمهٔ شرعیه نك محكمهٔ شرّیه، محكمهٔ نظامیه نك محكمهٔ ظلمیه اولدیغی دملرده حق یولنـده فدا كارلق ایتمه نك نه دیمك اولدیغنی ارباب فضیلت تقدیر ایدر .

عصرمزده وقایع عادیه دن اولدیغی اوزره بعض ارباب قلم، (آثارمضره) نشریله اتهام و (ساعی بالفساد)نامیله محكمه یه اعزام اولنور. (اصولی دائره سنده) بعدالمحاكمه نفیلرینه قرار ویریلیر .

كیفیت محكمهٔ تمیز جزا دائره ســنده تدقیق ایدلدیكی صره ده حكمت، موقتاً اومحكمه ده بولندیرلدیغندن قرار واقعه اعتراض ایدر . دیركه :

« بر قاتلی محكوم ایتمك ایچـون آلت قتلی كورمك لازم كلدیكی كبی نفینه حكم ایدیلن مفســدك ده آلت فسادینی كورمك ایجاب ایدر . (آثار مضره) نه ایمش، اورته یه قونلســون كوره لم ، یكان یكان تدقیق ایده لم ، صاحبنك (ساعی بالفساد) اولدیغنه قناعت وجدانیه حاصل ایده لم ، آندن صكره برحكم ویره لم . امّا افندم ، بویله

کورکورینه حکم اولماز. احکم الحاکمین بزدن صورار ».

اعضای محکمه، ارباب ناموسدن اولدقلری حالده بالضروره کلام حکمتی ایشتمه‌مش کبی طاورانیرلر.

حکمت، اوسوزلری کمال طلاقت ومتانت ایله تکرار ایدنجه اعضادن بری « جانم بك، آثار مضره دینیلن ورقپاره‌لر تدقیق ایدیلوب‌ده مضراولمدیغی تبین ایتسه بوحقیقتی کیم اورته‌یه قویه‌بیله‌جك؛ عجبا اویکیت نره‌ده؟ » دیر.

حکمت‌ده زادۀ طبعی اولان

آکلماز اولدی ایجابات حریت محاکمه‌ده
اسارت حکمنی اجرا مکر حکامه دوشمشدر

بیتنی اوقویه‌رق، اهل زمانه لسنت‌خوان اوله‌رق محکمه‌دن چیقار.

بر قاچ کون صکره ماجرایی بزه آکلاتیرکن ینه خروشان اولدی. معتادی وجه ایله یاقه‌مزه صاریله‌رق برادرله بنی اوطه‌نك برکوشه‌سنه سوروکله‌دی. حدتی تسکین ایده‌مدی. بلند آوازله

« به آدملر، باتییورز، بیتیورز. حقی محافظه ایتمه‌ین بر مملکت خلقنه حق، غضب ایدر. بز مغضوبز، مردودز.

بو ظلم یزیدانه‌یه نیچون راضی اولیورز ، ظالملرك قفالرینی نیچون ازمیورز ؟ هایدی آنلری قهرایده‌لم ، بزده قهر اوله‌لم » دیه‌رك بزی اوطه‌نك برطرفندن اوبر طرفنه كوتوردی كتیردی . تأثراتك سكوتندن صكره ـ سدّ اسكندر كبی قارشیمزه چیقان ـ عجز وحرمانی تقدیر وتقریر ایدرك « ضربت علیهم ..... » آیت جلیله‌سی بزم حقمزده واردر . طوپمزك .... جانته اولسون ، المزدن برایش كلیور . قانمز قورومش . میت متحرك حالنه كلمشز ، برباد اولمشز . باری ظلمه‌یی دیلمزله حاشالایه‌لم ، طاشلایه‌لم » دیدی . كمال دهشتله براق افشان شتوم اولدی ، امّا نه‌لر سویله‌مدی ...

الك بیوك عبادت ، التزام عدالتدر . راه حقده قهرمان اوناپانلر ، تام مسلمان اوله‌مازلر . ایشته عارف حكمت ، بو نوع مسلمانلردن ایدی . اكر عملده قصوری وارسه ـ حق پرستلكنه مرحمتاً ـ مظهر رحمت اولمسی الطاف مالانهایهٔ الهیه‌دن مأمولدر .

بو قهرمان آدم ، دین ودولته عائد مباحثده عادتا جذبه‌ناك اولوردی . اثنای مباحثه‌ده یاقه‌مدن طوتار « محمود الكمال ، مسلمانلق بودر . اللّهمزك ایسته‌دیكی

عبادت شودر » دیه صیحه کنان اولوردی. کندینی بو حال تهیّجده کورنلر یا مست خروشان، یاخود مجنون سرکردان صانیرلردی.

رزح الکائنات صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلرینك اسم مقدسلری ذکر اولندقجه قیـام و سماع ایدر، جان ودلدن عرض تعظیمات ایلردی. عالم انسانیتك ولی نعمت یکانه‌سی اولان او نبیٔ عظیم الشانی (صلی الله علیه وسلم) بشقه صورتله کورر، بشقه درلو بیلیردی.

بو حکیم صفی القلب، جداً عاشق ایدی. شوق وغرام، روحنی استیلا ایتمشدی. نفس، اودریای عشقی جوش وخروشه کتیره بیلیردی.

برکره یکی قپو مولویخانه‌سـنه کیتمشدك. براوطه‌ده ـ اوکون اوقونه‌جق ـ آیین شریف مشق ایدیلیوردی. برقاچ معصوم‌ده واردی. بونلرك ترنمات وجدآوری، بزلری، باخصوص حکمتی غشی ایتدی. قوجه عاشـقك کوزلری دوندی، رنکی اوچدی، جذبه‌ناك اولدی.

بو آدم، تصوف مسلك عالیسنه منتسب ایدی. هرشیئی بشقه صورتده کورر، هرسوزی، هرنغمه‌یی بشقه صورتده دیکلردی. حتی بر رمضـان کونی فاتح جامع شریفنـده

بولندیغمز صره‌ده اوراده‌کی جماعت کبرایه باقه‌رق « بنم بیلدیکمی شـو خلقك عمومی بیلسـه عالمه اختلال کلیر » دیمشدی.

بومسلك معزّزك اعاظمی آره‌سنده الڭ زیاده امام محی‌الدین قدّس سرّه حضرتلرینی تبجیل ایدردی. صوفیون ایچنده حقایق دینیه‌یی ، الڭ زیاده حضرتك آڭلادیغنی ، کنـدی‌ده او مهر کمالدن اسـتفاضه ایتدیکنی علی‌الدوام سویلردی .

عالی‌جناب ، کریم‌الطبع برمرد نجیب ایدی . عندنده پاره‌نك ذره قدر اهمیتی یوقدی . ایکی سـوزله مروتنی غلیانه کتیرمك قابل ایدی . ابنای نوعنه معاونت ایتمکدن، مظلوملرك امدادینه قوشمقدن محظوظ اولوردی. زیارتنه کلن اصحاب احتیاجك النه مطلقا بش اون غروش صیقشدیرردی . مصرف اختیارینه لزوم کوریله‌جـك محللرده احبّاسـندن بری کیسه‌یه طاورانسـه تکدیر ایدردی ، کیمسه‌یه مصرف ایتدیرمك ایسته‌مزدی.

برکون بزی تلطیف ایچون « خفیف، لطیف یمکلر یاپدیریکمز . یارین اقشـام بورایه کلیکز . بنی اویکزه کوتوریکز. خوشلاندیغمز آدملردن برقاچنی‌ده چاغیریکزده ییه‌لم، جان صحبتی ایده‌لم » دیدی .

بو تکلیفی ممنونیتله قبول ایتدك . ایرتسی اقشام خانه‌سنه اوغرایوب برلکده آرابه‌یه بیندك . فقیرخانه‌یه کلدك . آرابه‌جی‌یه پاره ویرمك ایسته‌دم . حضرت « آما افندم، مناسبتسزلك ایدییورسکز . بنم پاره‌م چوق ، احتیاجم آز . بوحال ایله سزه پاره ویردیرمك انصافسزلقدر . بن انصافسزدکلم » دیدی .

ظلمه‌دن صکره الڭ زیاده بخیل، کرسنه چشم اشخاصه بغضی واردی . بوقبیل اشخاصی صنف بشردن عداایتمزدی . آنلره (خنفسا) دیردی .

خسته‌له معروف اولان آشنالرندن بری آشجیسی حقنده برمجلسده بث شکوی ایتدیکی صره‌ده (سروری) نك

آشجی آشدن یمسون . . . . می یسون سلطانم
یوقسه طولسون دیه . . . . سونمی صحانك دیبنه

بیت غایظنی انشاد وشتوم سامعه خراش ایله حریفی برباد ایتدیکنی ـ اوکونکی تهوریله ـ بالاخره بزه نقل ایلمشدی .

اعتبار ، هرشیئك اوّلنه دکل، آخرینه‌در . حقیقت ، بویله اولماسه حکمت بکك اوائل واواسط حیاتنك پك آشقین، طاشقین اولدیغنی سویله‌مك لازم کلیر.

اکثر شعرا کبی مبادیٔ شبابده عشرته باشلایه‌رق خانه‌سنی میخانه حالنه قویمش ، سرآمدان سرخوشان اوراده طوپلانیر ، کیجه کوندوز

عیش و نوش ایله بو کون آکمه غم فردایی
سکا ایصمارلادیلرمی بو یالان دنیایی

ترنمات مستانه‌سیله افنای عمرفانی ایدیلیرمش .

صولئ دملرینه قدر (بکری مصطفی) یه رحمت اوقوته‌جق ، سرخوشلقده (عارف حکمت) نامنه مثل ضرب ایتدیره‌جك درجه‌لرده بنت العنبه صارلمش ، امّ الخبائثه مال وجانی تودیع ایتمش . کمالنی تقدیر ایدنلری متأثر ایده‌جك احوالدن توقی ایتمه‌مش .

عالم آبه دعوت ایلدیکی آدملری عیش و نوش صره‌سنده طرد ایتمك ، یاخود حریفلری انواع تکدیرات ایله صباحه قدر آج براقمق کبی احوال بد مستانه‌سنه دائر ــ طویل الذیل ــ حکایات کونا کونی نقل ایدرلرکه بو حال هول اشتمال ایله بر بلایه کرفتار ، یاخود ــ دیکر سرخوش شاعرلر کبی ــ هنکام شبابده داخل مزار اولمامسی ، یاخود دارشفاده دردینه درمان آرامامسی وله‌رسان عقولدر .

حکمتك بزم عشرتنده ایکی دفعه بولندق . نفسمزه قارشی برمناسبتسزلك کورمدك ایسه‌ده بونده سن و سالك ده دخلی واردی .

بر بهار کونی [۲ نیسان ۱۳۱۵] خلیجده‌کی فنار غازینوسنه کیدلمسنی تکلیف ایتدی . موافقت ایلدك . قایقده ـ جریدهٔ حوادث محرری ـ عالی افندی مرحومدن [۱] بحث ایتدی .

مومی الیهك

نشوه تحصیل ایتدیکك ساغرده سندن غملیدر

بر طوقوك بیك آه دیکله کاسهٔ فغفوردن

بیت کزیننی اوقودی . « ایشته بویله قیمتدار بر سوزك صاحبی ، ایام شبابنده عشرت دینیلن بلای خانمانسوز یوزندن ییقلدی ، کیتدی . تأسف اولنور » دیدی .

غازینونك ریختمنه چیقنجه بر قاچ قدح قونیاق ایچه‌جکنی سویلدی ، بزدن مساعده ایسته‌دی .

قایقده‌کی تأسفیله بوراده‌کی آرزوسنی تألیف ایده‌مدك . حیرت و تردد ایله « نه لازم ، معده‌کزه طوقونور ، راحتسز اولورسکز » دیدك .

«آزا یچرم، سزی راحتسز ایتمم» دیدی. سکوت ایتدك.

---

[۱] ۱۲۷۳ ده وفات ایتمشدر .

بر صوت عجیب ایله غارسونی چاغیردی . بر شیشه قونیاق كتیردی . بر قاچ قدح یوودرلادقدن صكره بزه‌ده تكلیف ایتدی .

ایچمه‌دن مست اولورز میكدهٔ عالمده

دیدم . درحال

بولمدق نشئه فقط طبع بنی‌آدمده

دیدی . ایكی مصراعی ـ معتادی وجه ایله ـ تكرار ایتدكدن صكره دیدی‌كه :

« آخره تعدی ایتمكسزین بر ایكی قدح چاقمقدن نه مضرت ملحوظدر ؟ اصل احتراز اولنه‌جق شی ، اضرار ناسدر . باقیكز ، امام شافعی ، نه كوزل سویلیور :

كن حیث ماشئت فالله ذوكرم
فاعمل معاصی وماعلیك من بأس
الا اثنتان فلا تقربهما ابدا
الشرك بالله والاضرار بالناس » .

برادرله هم آواز اوله‌رق دیدك‌كه :

« عشرت كبی الك مضر بر شیده مضرت كورمه‌مك ،

اوقه‌لرله مسکرات ایچوب ده سرخوش اولمامغه اوغراشمق قبیلندندر . عشرت، وجودی، شعوری تخریب ایدییور. انواع فضائحه سبب اولییور . انسانی کفریاته قدر سوق ایدیور . انسان، نفسنی اضرار ایدرسه جمعیت بشریه‌یی ده اضرار ایتمش اولور. نفس، هرشیئه مرجح اولدیغنه کوره نفسنی اضرار ایدنلرك، بشقه‌لرینی اضرار ایتمسی اولویتده قالیر . ایشـته عشرت ایتمك، کندینی اضرار ایلمکدر . عشرتك تأثیریله تکلیف عشرتده بشقه‌لرینی اضرار ایتمك دیمکدر . شو حالده قطعهٔ شافعی، ادعا کزلك موافق نفس الامر اولمدیغنی اثبات ایچون بزم طرفمزدن ایراد ایدیله‌بیله‌جك برجوب شافیدر » .

حکمت، حق شناس، منصف بر آدم ایدی . برقاچ قدح اویدیرمش، کیفنی ایچه‌چاتمش اولدیغی حالده حدتلنمدی. حقمزی تسلیم ایتدی .

نفرتله شیشـه‌یی، قدحی ایتدی . « آرتق عودت ایده‌لم » دیدی .

برکونده فضلای اخواندن برکنج خواجه افندی ایله زیارتنه کیتمشدك . حکمت، اوکنه برقوجه شیشه

ایله بر بارداق قویمش ، نشوه تحصیلنه چالیشیوردی .

بكا رعایت مخصوصه‌سی اولدیغیچون «طارلمه» شمدی قالدیره‌جغم » دیدی . خواجه افندی‌یه توجیه خطابله « ایچدیکم شیئك اسمی (آمر پیقون سودا)در. كل سن‌ده ایچ » دیه ابرامده بولندی. خواجه ، بالطبع استنكاف ایتدی . حكمت ، ایچدیکی شیدن بر بارداق طولدیروب خواجه‌نك اوستنه دوكدی . خواجه، استغفار واشتكایه، حكمت ، بر طاقم اشعارمستهجنه ایله بیچاره خواجه‌یی تعذیبه باشلادی .

برادرله بر كناردن شو وضع وضیعانه‌یه نكران ولاحول كویان اوله‌رق « سزك كبی اعاظم حكمانك بودرلو اطوارغریبه‌سنی كوردكجه حكمتك جنتدن عبارت اولدیغنه حكم ایتمك لازم كلیور » دیدم.

اودم خروشانیده كندینی طوپلایه‌رق

« حكمت دلیدر قصوره باقمه »

دیدی . ادوات فتنه‌یی اورادن دفع ایتدی . بووقعه‌دن صكره بردها یانمزده عشرت ایتمدی .

بر كون برلكده طوپقپویه كیتدك . قبرستان‌جوارنده برقهوه خانه‌ده اوتوردق . قهوه ایچدیكمز صره‌ده

بر قهوه نوش ایدرسه‌ده محمود کمال بك
ایتمز بو کونه شرب ایله دفع ملال بك

بیتنی ایراد ایتدکدن صکره « مولانا ، نشوهٔ حقیقی حاصل ایتمك ایچون قاره قهوه دکل ، قرمزی باده ایچمه‌لیسك » دیدی .

« تاریخ ، آثاربکزه باقه‌رق سزی مربیٔ امت عد ایده‌جك . فعلکزك قولکزه اویمدیغنی بیله‌میه‌جك ، تأسف اولنور » دیدم. اوکوندن صکره‌ده بزه عشرتدن بحث ایتمدی .

حکمت ، اساساً برمؤمن صحیح الاعتقاد ایدی. هر اثرنده دینی اعلایه چالیشیر ، انسانلر ایچون دین محمدیدن بیوك برنعمت تصور اولنه‌میه‌جغنی آکلاتیردی . ارباب ایمانه حرمتی واردی. ایمانسزلره لوم ایدردی .

صوڭ زمانلرنده عشرتی‌ده ترك ایتدی . برحال صلاح کسب ایلدی. دائما حقایق دینیه‌دن بحث ایدر ، یاننده قرآن کریم بولندیرردی .

هروقت دیر ایدی که :

« بر چوق سیاحت ایتدم . برچوق عالملر کوردم . هر طریقه ، هر مسلکه کیردم ، چیقدم . بر چوق پاره

صرف ایتدم. دنیـانك کرم وسردینی تجربه ایلدم.
اس الاساس سعادت اوله‌رق شودرت شیئی بولدم:
صحت، حسابنی بیلمك، حسن اخلاق، قلبی ذکرالله ایله
مشغول ایتمك».

٭

۱۳۲۰ سنه‌سی رمضان شریفنده عارف حکمت بکك
بوغازنده برمرض ظهور ایتدی. دوقتورلر، خناق دیدیلر.
اضطراب آرتدقجه علتك‌ده ماهیتی آڭلاشلدی.

استنیه‌ده اقامت ایتمکده اولدیغی ساحلخانه‌دن اقسرایده
خاله‌سی شاکره خانمك خانه‌سنه نقل ایلدیکی خبرآلنه‌رق
برادرله زیارتنه کیتدك. پریشان برحالده بولدق. سسی
کسیلمش، رنکی صولمش ایدی. ایلك نظرده حیاتندن
قطع امید ایتدم.

بزی دیزینك دیبنه اوتورتدی. عالم رؤیاده بر پیر
ظهور ایدرك استنیه‌ده اوتورمه‌مسنی، اوتوررسه ئوله‌جکنی
اخبار ایتدیکندن کمال دهشتله اویانوب استانبوله قاچدیغنی،
بوغازندن پك زیاده مضطرب اولدیغنی سویلدی.

برمدت ملول ملول بربرمزك یوزینه باقدقدن صکره
برصدای مهتزله دیدی که:

« انسان التمش یاشنه کیردکدن صکره یاشاماملیدر. چونکه کوریله‌جك شیلر کورلمش، بیلنه‌جك شیلر بیلنمش، هرشیدن غنا کلمش اولیور. بن یاشامق ایسته‌مم. بنم ایچون اولوم اك بیوك حیاتدر. دون شو بیتی سویلدم:

بیماری هجران ایله بیزار حیاتز
المنّة لله متهی مماتز ».

بو سوزلری متعاقباً آغلادی. بزی ده آغلاتدی. کمال زحمتله « الله عافیت و حضور قلب احسان بیورسون » دیه بیلدم.

(حضور قلب) ك نه‌دیمك اولدیغنی درحال آکلایه‌رق « بوندن صکره عافیت امیدا اولماز. فقط حضور حقه حضور قلب ایله کیدییورم. قلباً هیچ بر صورتله متأذی دکلم. خالقمك لطف و مرحمتنه اعتماد تامم واردر. اللّهمك نصل الله اولدیغنی بن بیلیرم. شمدی « توفنی مسلماً . . . . » آیت جلیله‌سی کیجه کوندوز ورد زبانمدر » دیدی.

او حال اضطرابده عالم لاهوت و ناسوته دائر بیك درلو حقایق و دقایق ایراد ایتدی. اثنای وداعده ینه کوریشمك آرزوسنده بولندیغنی – کریه بار تأثراوله‌رق – سویلدی. علتك دفعی ایچون عملیاته لزوم وارسه‌ده سنی م

باخصوص ضعفی مساعد اولمدیغی جهتله دوقتورلر، عملیاتدن کف ید ایتدیلر .

بیچاره آدم ، اوجاع شدیده‌یه تحمل ایده‌مه‌مکده اولدیغندن حین عملیاتده وفات ایدرسه عائله‌سنك دعوایه حقلری اوله‌میه‌جغنه دائر سند ویره‌جکنی سویلدیکی حالده دوقتورلرك « بز جلاد دکلز ، طبیبز . مرتبهٔ بداهتده بولنان بر تهلکه‌یی کوزه آلدیره‌رق عندالله مسئول اوله‌مایز » دیدکلرینی، اللّهدن قورتماسه، برحیات ابدیه‌یه قنع اولماسه انتحار ایده‌جکنی، بناءً علیه شو حال دهشتناك ایچنده کندینی کیم اولدیررسه حیات ، بخش ایتمش اوله‌جغنی کمال سوزوکدازله سویلدکجه مقام تسلیتده ایراد ایده‌جك سوز بولمقدن عاجز قالیردق .

برکون یاننده دوقتور میرآلای جیوانی بکه تصادف ایتدك . آلات مخصوصه ایله بوغازینی معاینه ایتدی . بر قاچ رچته یازدی . علاجلرك صورت استعمالنی حکمت ، بکا یازدیردی .

دوقتورك لسانی تبشیر عافیت ایلدیکی حالده کوزلری ایمای موت ایدییوردی . بونکتهٔ فجیعه نظردقتمزی جلب ایتدی . برلکده زقاقه چیقارکن « دوقتور بك ، خسته

نصل » دیدم . دوقتور « خسته بیتمش. علتی ـ کندینك ظنی کبی ـ خناق دکل، الـ وخیم سرطاندر . نهایت بر یاخود بر بچق آی یاشارسه ایشته اوقدر » دیدی . بزی دلخون ایتدی . اوکوندن صکره حکمتی دها صیق کورمکه چالیشدق .

حیات، حالی محال بر معمادر. حکمت، اوقدر ذکاسیله، اوقدر نفوذ نظریله علتنك (خناق) دن عبارت اولدیغنی سویلر ، تمنیٔ موت ایتدیکی دملرده‌ده حیاتندن قطع امید ایلمزدی .

بوغاز ایچنك الـ لطیف موقعنده برکاشانه استیجار ایده‌جکنی، برلکده ذوق وصفا ایده‌جکمزی ، صکره حجازه کیده‌جکنی ، عودتده خدمت حکومتدن چکیله‌رك اختیار انزوا و وظیفهٔ عبودیتی ایفا ایده‌جکنی تکرار ایلردی .

حال بوکه نقل ایده‌جکی کاشانه، بوغاز ایچنده‌کی کاشانه دکل ایدی. بوغازندن یاقالایان علت حیات سوز، کندینی مزاره نقل ایده‌جکدی . بنابرین ـ اطرافنده طولاشان ـ اجل، آنك تخیلات دورادورینه کولردی.

صوك ملاقاتمزده تبدیل هوایه احتیاجندن بحث

ایدلدیکی صره‌ده « تبدیل هوا ایده‌جکم یر ، بوندن صکره مزاردر . بنی والده‌مك یانته کوتوررسکز ، اوراده تبدیل هوا ایدرم » دیدی .

نهایت ۱۳۲۱ سنه‌سی صفرینك یکرمی ایکنجی [۷ مایس ۱۳۱۹] چهارشنبه کیجه‌سی اذانی ساعت بری چاریك کچه‌رك او تمثال حکمت ـ صوك کونلرنده شهزاده باشنده نقل ایلدیکی خانه‌ده ـ حکمت خانهٔ کاشانه‌وداع ایتدی .

ایرتسی صباح ـ کوزلرمز پرخون ، قلبلرمز محزون اوله‌رق ـ برادرله حکمتك خانه‌سنه کیتدك . وقتیله فردوس صفا ، شمدی دوزخ جفا اولان او بیت الحزنده بولندیغمز مدتجه حس ایتدیکمز آلام تحمل کذاری تشریحدن احتراز ایدرم .

مرحومك ، تسلیم روح ایلدیکی دقیقه‌یه قدر شعورینی غائب ایتمدیکنی ، والده‌سنك یانته دفنی وصیت ایلدیکنی سویلدیلر . [۱]

[۱] عارف حکمت بك ، شایان احترام مأمورین فاضله‌دن اولدیغی جهتله تجهیز و تکفین مصارفنك تسویه ایدلمسنی عدلیه ناظری عبدالرحمن پاشا مرحوم عرض ایلدیکندن مابین همایوندن بیك بش یوز غروش کوندرلمشدر .

جنازه نمازینك فاتح جامع شریفنده اداسنه قرار ویرلدی. کریه‌ریز الم اوله‌رق یوله دوشدك.

قدر شناسـق دینیلن مزیت فاضله‌نك بزجه اسم بی‌مسمی حکمنه کچدیکنی بیـك درلو آجی تجربه‌لرله آکلادیغم حالده حکمتك جنازه‌سنده بتون او داسنك، عموم ادبا وشعرانك، بلکه صیت کمالنی ایشیدن عوامك بیله اثبات وجود ایده‌جکلرینه قانع اولمشدم.

تابوت حکمتی بش اون عسکرك، برقاچ حمالك، برقاچ دوستك دوشنده کورنجه حکمتك وفاتندن زیاده حکومتك‌ده. افرادك‌ده قدرناشناسلغنه آغلادم.

حکمت ـ تقدیرکمال ایدیلن ـ برمملکتده بولنسیدی جنازه‌سنده بتون هیئت حکومت، بتون افراد ملت اثبات وجود ایله اکتساب مباهات ایدرلردی. تابوتی درت حمالك اوموزنده دکل، اعاظم قومك باشلرنده کوتوره‌یایردی. هزار تأسف...

جنازه، بش اون الهیجینك هـای وهوییله فاتح مصلاسنه ایصال اولندی.

قدریکی سنك مصلاده بیلوب ای «حکمت»
طوروب‌ال باغلایه‌لر قارشوکه یاران صف صف

بیتنی اوقودق، ینه بز دیكلەدك . زیرا حكمتك قارشیسنده صف صف یاران یوقدی . بلكه قوجه حكیمك ــ عمر ثانیسی اولان ــ آثار احرارانەسنك‌ده حفرۀ عدمه دفن ایدیلوب ایدلمیه‌جكنی تجسس ایچون اثبات وجود ایدن برقاچ دیده‌بان واردی .

حكمتك قدری حیاتنده‌ده ، مماتنده‌ده تقدیر اولنمدی . زماننده نظیری مفقود اولان اویله بر عارف معروفدن استفاده ایدلمدی .

بوحال ، طبیعی ایدی . چونكه جاهللر ، دشمن حكمتدر. جاهللر آره‌سنده یتشن ارباب حكمت ، عوام ناس درجه‌سنده‌ده مظهر اعتبار اوله‌ماز . بلكه عوامدن زیاده محقّر ومنفور اولور. وحشی قوشلر آره‌سنده قالان بلبلك، یبانی چیچكلر آره‌سنده یتشن كلك نه قیمتی اولور؟

بن ، بوحقیقتی بیلمیورمشم كبی حكمت حقنده روا كوریلن حرمتسزلكدن طولایی زقاقلرده واویلا ایتدم . خلیل ادیب بك [١] شو قطعه‌یی سویلدی ، آواز بلند ایله اوقوندی :

---

[١] ١٣٣٠ ده وفات ایلمشدر .

حیاتنه عاشق اولان تیره طبع و مرده دلان
ئولور قالیر ینه البت کبار بزمنده
نیچون تلاش ایدییورسك او حکمتکله کمال !
جنازه‌نك ایشی وارمی جنازه رسمنده .

صلات ظهردن صکره جنازه نمازی ادا و طوپقپویه توجه اولندی. اثنای راهده برقاچ یار وفاکار ایله حکمتك مناقبندن و آثار واشعارندن بحث ایدلدی .

حکمتك بزم صحبتنده ـ علی الاکثر ـ حکم فرما اولان شوق وشطارت جنازه‌سنده‌ده عیناً واقع ایدی . کویا حضرت ، تابوتدن باشنی چیقارمش ، مجلس محبته ریاست ایدییوردی .

شو طریق فناده بزه رفاقت ایدن بر کنج شاعر ، پیش تابوتده غلغله انداز اولان درویشلره اشارتله «بونلر معناسز سوزلر یرینه حکمتك اشعارینی اوقوسه‌لر دها اییی اولور» دیدی ، پك بکندك .

مدفنه تقرب ایتدیکمز صره‌ده شیخ وصفی افندی «بز وارکن حکمتك نعشنی نیچون بیکانه‌لر کوتورسون ؟ شو حریفلری دفع ایده‌لم ، تابوتك آلتنه بز کیره‌لم»

دیدی ، یارانی دعوت ایتدی . واجب الاجابة اولان بو دعوتده خوشمزه كیتدی .

باشلر اوستنده طاشنمغه لایق اولان نعش حكمت، دوستلرینك دوش اخلاصنده اولدیغی حالده ـ والده‌سنك جوار قبرنده احضار ایدیلن ـ مرقده كوتورلدی .

دیدبهٔ عرفانی مملكته صیغمیان اویله برجهان فضیلت ـ مقبرهٔ فضیلت اعلان ـ مملكتمزك بر كوشه‌سنده بر آووج طوپراغه صیغدی ، حتی طولدیرمادی . فقط ایچمزده ارباب حس وادراك وارسه ـ او وجود قیمتدارك زوالیله ـ مملكتمزك بوش قالدیغنی تقدیر ایدر .

بن امینم كه بردها اویله برشمس دها طلوع ایتمز . آنك غروبی بزم ایچون بر كسوف دائم حكمنده‌در ...

سنك قبرینه نقش اولنمق اوزره بعض قدردانان ادبا طرفندن منظومه‌لر ، تاریخلر سویلندی . اسكدارلی طلعت بكك تاریخی ترجیح اولندی .

طاشجی اوزونلغندن شكایت ایتدی . بونك برقاچ بیتنی طی ایتمك ، بر بیت معموری ییقمق قبیلندن اوله‌جغیچون تجویز ایده‌مدك .

بن ، حكمتك مزارینه بر منظومهٔ طویله یازمق ،

بوصورتله شانی اعلایه اوغراشمق رأيندە دكلدم. مزار طاشندە يالكز اسمنی بولنديرمق بنجه كافی ايدی. ينه اويله اولدی. اوّدانك تكليفی اوزرينه شو كتابەيی يازدم :

— فاتحه —

فر ويروب جسم وجان وقلبمدە
اثر لا اله الا الله
شبچراغ مزارم اوله بنم
كهر لا اله الا الله

قطعەسيله زمزمه ساز تهليل اولان شاعر حكيم هرسكلی عارف حكمت بكك سكونزار ابديسيدر .

ولادتی ١٦ رمضان ١٢٥٥ چهارشنبه كيجەسی
وفاتی ٢٢ صفر ١٣٢١ چهارشنبه كيجەسی

حكمت بكك والدەسی عايشه خانم ، چركسدر . كوچك برادری كامل بك، استانبولده منزويانه ياشامقدەدر. حسن حال اربابندن برذات محترمدر . خالەسی شاعره حبيبه خانم ١٣٠٨ ، ديكر خالەسی شاكره خانم ١٣٣١ دە

استانبولده وکوچك عمجه سی نریقاندن محمد علی پاشا ۱۳۱۹ ده ارضرومده وفات ایتمشلردر .

حکمت، کنجلکنده تأهل ایتمه‌مش. یانیه‌ده بولندیغی اثناده فیستول ظهور ایدرك برخادم محرمه محتاج اولدیغندن ـ احبّاسنك اصراریله ـ یاشلیجه برخاتونی تحت نکاحه آلمش . خاتون ، اثنای خدمتده جنبش عشوه پردازانه‌یه قیام ایدرمش . حکمتك برکون سیکرلری اوینایه‌رق « به قادین ، بن سنی .... ایچون دکل ، .... مه باقدیرمق ایچون آلدم . امّا افندم ، هذیان ایدییورسك » دیمش ، تطلیق ایتمش .

مادهٔ طلاقی بعضاً حکایه ایدردی . سامعینك کولمکدن نافی چاتلاردی . وفاتندن برقاچ سنه مقدم بر سرایلی خانمله ازدواج ایتمشدی . خانم ، تربیه‌لی ، تمیز اولدیغندن حکمت، اخر عمرنده راحت ایتمشدی. اولادی یوقدر .

عارف حکمت بك (لوایح الحکم) (لوامع الافکار) (سوانح البیان) (مصباح الایضاح) ناملریله حکمی ،

تصوفی ، سیاسی درت اثر مهم ومجله‌نك بعض موادینه دائر بررساله تألیف وبردیوان شعر ترتیب ایلمشدر .

بوعالی اثرلرك ــ مرحومك وصیتی موجبنجه ــ بزه تودیع ایدیله‌جکی عائله‌سی طرفندن تبلیغ اولندی . برمتولی ، بر وصی صفتیله او قیمتدار اثرلری تسلّم و محافظه ایتمك بزم ایچون بروظیفهٔ مهمه حکمنه کچدی .

خاله‌سی شاکره خانمك دامادی لیاقت مندان امرای عسکریه‌دن میرلوا سلیمان پاشا ، حکمی وصیتی کمال ممنونیتله ایفا ایده‌جکنی ، فقط ــ حسب الزمان ــ بر مدت صبر ایدلمسنی سویلدی .

آثاری حکمتك خانه‌سنده براقمق تهلکه‌دن خالی دکلدی . بزم اوه کتیرمك دها تهلکه‌لی ایدی . سلیمان پاشا ایله مکرراً مذاکراته کیریشدك . خطرات زمانیه ، برقرار قطعی اتخاذینه مانع اولوردی . نهایت

من راقب الناس مات همّاً
وفاز باللذات الجسور

حکمتی نظر دقته آله‌رق پاشایه دیدم که :

« بزم اللّهدن بشقه ظهیرمز یوقدر . بز، او سایهٔ فلاح

نماده نیچه بلیاتدن مصون قالمش آدملرز. نزم هیچ برغرض فاسدمز یوقدر. املمز، دولت وملتك سعادت وسلامتیدر. حكمت مرحومله ـ بابا اوغل كبی ـ بربرمزی سویشمزك برنجی سببی‌ده بودر. مرحومك اثرلری ـ ارباب وهمه كوره ـ واقعا (مضر) شیلردر. شوزمانده بونلری محافظه ایتمك، آووجده آتش صاقلامق درجه‌سنده مؤلم وخطر انكیزدر. امّا نه‌یاپه‌جغز؟ بزفدا كارلق‌ایدوب‌ده بوقیمتدار اثرلری صیانت ایتمزسه‌ك مرحومه قارشی وظیفهٔ حقوق پروری‌یی ایفا ایتمه‌مش‌اولورز. روح حكمت، بزی تقبیح ایدر. بناءً علیه ـ مهالكه معروض اولسه‌ق‌ده ـ اثرلری حفظ ایده‌جكز. تجسسات، وهمه‌مستنددر. نظرحقیقتده وهمه اعتبار یوقدر. مع هذا احتیاطه رعایت ایتمك‌ده مقتضای حكمتدر. وهمه اعتبارایتمیه‌لم. فقط احتیاطدن‌ده آیرلمیه‌لم. یارین كتابلری كتیریكز. یاخود بزكلوب آله‌لم. كتابلری بزه ویردیككزی سز، كیمسه‌یه سویله‌میكز. بزده آلدیغمزی سویله‌مه‌یز. صوران اولورسه (تركه‌ده صاتلمش) دیرز، سائللری باشدن صاوارز. لكن تركه‌یی تعجیل ایتمك لازمدر . . . . »

سلیمان پاشا، بوتكلیفه موافقت ایتدی . ایرتسی صباح

برادر، حكمتخانه‌يه كيتدی. كتابلری بر بوغچه‌يه صاروب صاووشوركن قپونك اوكنده تصادف ايتديكی بر آشنا، برادرك - يانغيندن مال قاچيرر جه‌سنه - متهالكانه حركتندن شبهه‌يه دوشمش. كتابلرك (آشيرلديغنه) حكم ايدرك كويا (مقام تبشيرده) بعض احبّايه خبر ويرمش.

او كوندن اعتباراً استيضاحات باشلادی. احبّادن بر قاچی مستثنی اولمق اوزره عمومنه كتابلرك تركه‌دن صاتيلديغنی سويلدك.

بونلرك اكثری، وصيت مسئله‌سنی طويدقلری ايچون سوزمزه ايناندیلرسه‌ده - حسب الحال - ايناندمش كبی كورنديلر. احبّانك برقسمی، كاه آثارك ضياعنه، كاه طرفمزدن حفظ ايدلديكنه حكم ايله برچوق سويلنديلر. برقسمی‌ده - يالان سويله‌ميه‌جكمزه قانع اولدقلرندن - حكمتك وصيتنه مقابل آثارينی ضبط و حفظ ايتديكمز ايچون بزی قدرناشناسلقله اتهام ايتديلر.

او كونلرده تركه ايشی بيتيرلمش. ديوانك برنسخه‌سيله مرحومك - آثاری ايچنده الڭ تهلكه‌لی عد ايتديكی - (سوانح البيان) ك ناتمام برصورتی، ديكر آثارينك برر پارچه‌سی - سهواً - كتابلرله برابر صاتلمش.

تركه‌دن خبردار اوله‌مديغمزه ، كتابلرك صاتيلديغنه فوق العاده تأسف ايتدك . سوانح ، الدن اله كزرسه مندرجاتنك دهشتی آكلاشيله‌جق ، غايتده ايش بزه طايانه‌جق . بوجهت‌ده بزی متألم ايتدی . كونلرجه مضطرب اولدق .

اوصرده وكلادن برذات ، آثار حكمتك كنديسنه تسليم ايدلمسنی ـ بالواسطه ـ سليمان پاشادن طلب ايتمش . اوذات ايله الفت ومناسبتی اولمديغيچون سليمان پاشا ، اظهار واضمارى مشكل بردرده دوشدی ، كتابلری بزدن ايسته‌مكه مجبور اولدی .

حكمتك الدعادی بر ورقه‌سنی بيله ويرميه‌جكمی سويلدم فقط برقاچ كون (دريای تفكره طالوب چيقدقدن صكره) كتابلری بعد الاستنساخ ويرمكه ـ اسباب عديده‌دن طولايی ـ لزوم كوردم .

حكمتك اودای قديمه‌سندن پدرم محمد امين پاشا مرحوم [١] اوكوزل يازيسيله كتابلرك ايكيسنی استنساخ ايتدی . برادرله برر نسخه‌ده بز يازدق .

(لوائح الحكم) ك تماميله (لوامع الافكار) ك بر

[١] ١٣٢٦ سنه‌سنده وفات ايتمشدر .

جلدینی سلیمان پاشایه تسلیم ایتدك . حکمتك خط دستیله محرّر اولان (سوانح البیان) ایله بالذات تصحیح وتذییل ایلدیکی دیوانی - هرچه باد آباد طریقنی اختیار ایله - توقیف ایتدم .

وکلادن دیدیکم ذات ، طلبك آردینی کسدیکندن سلیمان پاشا بزدن آلدیغی کتابلری او ذاته ویرمدیکنی مؤخراً آڭلاتدی .

نامق کمال بك مرحومله تعاطی ایتدیکی مکتوبلرك محفوظ اولدیغنی حکمت ، سویلردی . ادراك ایلدیکی شعرانك منقبه‌لریله مسلك ادبیه‌لرینی یازمسنی رجا ایتمشدم ، بش اون شاعر یازمشدی . (عبید ذاکانی) نك هزل انکیز لغتنه نظیره اوله‌رق برلغت ترتیبنه‌ده باشلامشدی .

سلیمان پاشا ، قدرشناس برذات اولدیغندن بونلری‌ده - بروقت مساعدده - بزه توديع ایده‌جکدی . پاشا ، بغتةً ارزنجانه تبعید ایدلدی . بیچاره عائله‌سی - خوف جان ایله - اوراق موجوده‌یی یاقمشلر .

بووقعهٔ فجیعه‌اوزرینه بزده خوف وخلجانه دوشدك . دها صکره - افراد عائله‌دن عد اولنه‌جق درجه‌ده - بزه مناسبت حاصل ایدن مستعدان شبّاندن برینك بر

كیجه خانه‌سی باصیلدی. اوراقی ضبطیه دائره‌سنه كوتورلدی. كندی‌ده توقیف ایدلدی . اوراق آره‌سنده حكمته ، حكومته ، حاكمه ، محكومه دائر بزمده یازیلرمز ومتعدد رسملرمز واردی. بویوزدن چله‌لرچكوب ستّه‌لرییه‌جكمزی دوشونه‌رك روحاً عذاب الیمه كرفتار اولدق . بعض خیرخواهان، تهلكه ملحوظ اولان آثارك یره كومولمسنی، یاخود بدستانه كوتورلمسنی اخطار ایتدیلر .

بز، اللّهمزك لطف و مرحمتنه صیغنه‌رق متوكلانه دمكذار اولدق . ضبطیه نظارتنده یازیلرمز ، رسملرمز موقع تدقیقه قوندیغی حالده بزه برشی سویلنمدی ، تسلط ایدلمدی .

اغراض خبیثه سائقه‌سیله ــ زمان زمان ــ بزه تسلط ایتمك ایسته‌یه‌نلر ، یپقلوب كیتدی . چونكه حقه التجا ایدنلرك ظهیری حقدر. « حزب الهی، حفظ الهیده‌در ».

اعلان مشروطیتی متعاقباً حكمتك آثار منوّره‌سنی نشر ایتمك آرزو ایتدك . مقاله‌لر یازدق ، تشبثاتده بولندق . شش جهتدن « ورق مهرووفایی كیم اوقور كیم دیكلر » ندای یأس آوری تخریش كوش ایتدی .

آثار حكمتی طبع ونشر ایتمك خیلی پاره‌یه متوقف

ایدی . حال بوکه ـ اخلاَسنک (امین الاّمه) تسمیه ایتدکلری ـ بابامز ، بزه ناموسدن بشقه میراث براقمد- یغیچون بوامر خیرك حصولنه امکان بوله‌مدق .

معارف ناظری بك افندینك همت قدرشناسانه‌لریله تشکل ایدن (آثار مفیده کتبخانه‌سی) هیئتنجه دیوان حکمتك طبعنه مباشرت اولندیغندن عموم محبّان حکمته وکالةً ناظرمشار الیهه عرض شکران ایدرم .

آثار سائرهٔ حکمتك‌ده ینه اوهیئتجه پی‌درپی نشرینه موفقیت حصولی ، الطاف الهیه‌دن مأمولدر .

(الله ولی التوفیق نعم المولی ونعم الرفیق) .

ابن الامین
محمود کمال

مناجات

یارب بفیوض اثر اسم ودود
قیل نور محبتله بنی شعله نمود
تا کیم اوله‌یم محرم اسرار جمال
جان ودلم ایت محو تجلّای شهود

فرو یروب جسم وجان قلبمده
اثر لااله الاالله
شبچراغ مزارم اوله بنم
کهر لااله الا الله

تهلیل

ای وارلغنی عالمه اظهار ایدن الله
برکس اوله‌ماز سرّ شؤناتکه آگاه
حیران صفاتك عجب اولمازمی کوکل
لاحول ولا قوة الّا بالله

تضرع

خدایا هر كانی سن بیلورسن
بتون یخشی یمانی سن بیلورسن
نه حاجت عرض احوال درونه
زبان بی زبانی سن بیلورسن
بنی كمكرده راه حیرت ایتدك
نشان بی نشانی سن بیلورسن
كوكل منظور عین رأفتكدر
او كنج شایكانی سن بیلورسن
عیاندر دلده عشقك كه نهاندر
بو سر لامكانی سن بیلورسن

توحید باری عز شانه

ای كه وجودك حرم آرای قدس
تاب ده عالم بالای قدس
نور جلی شعشعهٔ كائنات

لمعه فروز گهر ممکنات
مایه رسانندهٔ هستی نما
وایه چشانندهٔ نشو ونما
مجمع اضداد تقابل نشان
منبع اکوان تلاطم فشان
سر تماثیل حدوث وقدم
اصل تفاصیل وجود وعدم
ناشر الانوار جلال وجمال
مهر تجلای معالی کمال
پرده برانداز خیال وهوا
چهره طراز چمن ماسوی
نسخه نگارندهٔ ارض وفلك
ناصیه گیرندهٔ انس وملك
جوهر آیینهٔ ناسوتیان
گوهر گنجینهٔ لاهوتیان
قفل گشای در ایوان روح
مشت زن دخمهٔ فوز وفتوح
نامیه پیرای خیابان عشق
داهیه بخشای بیابان عشق

هرسكلی عارف حكمت بك

شعله نماینده‌ٔ حسن و بها
نور فزاینده‌ٔ عقل ودها
بدرقه‌ٔ مزلقه‌ٔ كفر ودین
هادیٔ هر وادیٔ شك ویقین
كار بر آرنده‌ٔ كون ومكان
واضع احكام زمین وزمان
ایس كمثله علم شانیدر
مهجه طرازنده‌ٔ عنوانیدر
غیرتی غیریتّه ویرمز وجود
كندیدر آرایش ملك شهود
وحدت وكثرتده تعیّن كنان
ذاتی نهان فیض صفاتی عیان
شان الوهیتی بی ریب وعیب
روضهٔ ماهیتی كلزار غیب
ذرهٔ آثاری ظهور وبطون
قطرهٔ اسراری علوم وفنون
كارگه صنعه مدبّر اودر
جمله‌ٔ اشیاده مؤثر اودر
ایستەسه برموری سلیمان ایدر

دهره شهنشاه فلك شان ایدر
وسمه ویرر لیلی‌یه افسوندن
قان آقیدر دیدهٔ مجنوندن
عقل ایره‌مز شیوهٔ آیاتنه
حایر اولور نقش قوضاتنه
قدرتی بی شائبهٔ احتمال
ذاتنك انباز وشریکی محال
مالکنه یوق قید حدود وثغور
سلسلهٔ لایتناهی امور
آدمی عالمده عیان ایلدی
کندینی آدمده نهان ایلدی
روح اضافی کل آدمده‌در
نور الهی دل آدمده‌در
آدم وعالم ایکی مرآتدر
آنده هویدا ینه برذاتدر
آدم اولان عالمی یکسان کورر
حقی بو عالمده نمایان کورر
عارف ایسه‌ك اولمه طبیعت پرست
شیشهٔ توحیدی ایدرسین شکست

آیریله كور زمرهٔ كمراهدن
فیضی طبیعت بولور اللهدن
هرنه كه وار دست مشیتده‌در
صانمه قوالیب طبیعتده‌در
فاعل بیچون وچرادر خدا
حكمی طبیعتده اولور رونما
طفل طبیعت آكا منقاددر
مكتب كون ایچره او استاددر
اولمسه‌ده حجت اثبات نقل
خالقی تقدیس ایدر ارباب عقل
مبحث وحدتده سراسر فحول
متحد الرأیدر اولمه فضول
كنه خدا كرچه بیلنمز ابد
وحدتنه وار هزاران سند
هركس ایدر برطرفه استناد
اولدی بومعنایه مدار اعتقاد
ایلیه‌مز یك جهت افكاری ربط
خالقی برعقد ایده‌مز چونكه ضبط
كیمیسی تنزیه ایله تقیید ایدر

کیمیسی تشبیه ایله تحدید ایدر
راسخ اولان حکمت اشراقده
هب کزینور عالم اطلاقده
انفس و آفاق آکا مرأت اولور
ناظر هرجلوهٔ آیات اولور
حقی وجوهیله کورر بی خلاف
شعلهٔ خورشید اولهماز درغلاف
سرّ تجلّیدن آلور درس دل
فکری اولور ذکر خدا متصل
نشـوهٔ وحدتله بولور زندکی
جسمن ایدر فرش ره بندکی
عاشق اولور وجه الوهیته
حصر وجود ایلر عبودیته
شاه جهان اولسهده درویشدر
جارحهٔ عشق ایله دل ریشدر
ذهنی اشغال ایدهمز ماسوی
اوغرایهماز یانىه حرص وهوا
خلق الهیله ایدر اتصـاف
آیینهٔ قلبی قیلار پاك وصـاف

حق متجلیدر او آیینه‌ده
شاهد مقصود کزر سینه‌ده
ایشته بو بر ذائقهٔ روحدر
خارقهٔ بارقهٔ روحدر
دمدمهٔ سکر اناالحق بودر
ماحصل عشق محقق بودر

☆

نعت شریف

خدانك اك بیوك احسانی سنسن یارسول الله
بنم هردردمك درمانی سنسن یارسول الله
جهان مدهوش حیرتدر ظهور معجزاتکدن
طریقت اهلنك برهانی سنسن یارسول الله [۱]
نوله عرش اولسه فرش سدهٔ باب عنایاتك
سعادت ملکنك سلطانی سنسن یارسول الله

[۱] یاخود :
زهی قدرت که قرآن ایلدی فرقانی اعجازك
حقیقت اهلنك برهانی سنسن یارسول الله

سنکله آ کلانلدی سیوهٔ احکام عینیت
برات وحدتك عنوانی سنسن یارسول الله
جبین آدمیت نقش اولندی نور حسنکله
او وجهك صورت رحمانی سنسن یارسول الله
علیل درد عشق و شوقك اولسون دائما حکمت
نیم هر دردمك درمانی سنسن یارسول الله

❀

کمالك حق جمالك عین حقدر کیم بومعنایی
بزه کوستردی سرّ من رآنی یارسول الله

❀

در وصف مولد النبی علیه السلام

زیور تاج سعادت طوغدیغی شبدر بوشب
سرور ملك هدایت طوغدیغی شبدر بوشب
ذرّهٔ نورندن ایلر عرش اعظم اقتباس
ماه رخشان سعادت طوغدیغی شبدر بوشب

❀

درستایشِ امیر المؤمنین علی المرتضی کرّم الله وجهه

درکه فیض علیدر ملجأ صاحبدلان
آنده‌در انوار تکریمات رب مستعان
آنده اظهار ایتدی حق آثار علم وحکمتی
آندن آلدی دانشی ارباب توحید وبیان
آنده‌در ظاهرله باطن آنده تأثیرات عشق
آنده‌در حسن وحقیقت آنده تلقینات جان
آندن اولمش منتشر مهر ولایت پرتوی
آندن ایتمش اقتباس معرفت اهل عیان
یاولی‌الله دخیل درکه احسانکم
دردمندکدر سنك حکمت عنایت قیل امان

★

درستایشِ شاه شهدا حسین کربلا رضی الله تعالی عنه

جوهر ایمان ودینسن یاحسین بن علی
نورچشم مؤمنینسن یاحسین بن علی

شاه مردان والدك امك جناب فاطمه
اويله برنجل كزينسن ياحسين بن على
پرورشياب سعادتدر وجود اكرمك
تا ازلدن نازنينسن ياحسين بن على
ريزه چين مطبخ لطفك كبار اوليا
سرور دين مبينسن ياحسين بن على
بر نكاه شفقت ايله حكمت بيچاره يه
ملتجاى مذنبينسن ياحسين بن على

❀

۱۲۹۱ ده غلبهٔ جذبات ايله سويلنمشدر

يارب بنى بر پيره اسيره ايله كه هردم
جان ودلم اولسون آكا قربان محبت
چون ذاتمى حكمتله وسيم ايلدى لطفك
ناممله يازلسون دله عنوان محبت

❀

۱۲۹۲ ده طریق قادری یه ابتدای سلوكمده سنوح ایلمشدر

وارەیم بارکه لطفکه مژکانم ایدوب
خاکروب حرم حضرت عبدالقادر
مستعد قیل بنی یارب ایکی عالمده همان
دستگیر اوله بکا همت عبدالقادر

☆

در وصف محی الدین عربی قدس سره

رضا جویان عشقك دادكاهی شیخ اكبردر
جهانه بربیوك فیض الهی شیخ اكبردر
فتوحات وفصوص فهم ایدنلر چرخ معنانك
بیلورلر شمدی صاحب مهروماهی شیخ اكبردر

☆

۱۲۸۳ ده قره اغاجده حبیب بابا درگاهنده اثنای صحبتده بالارتجال ظهوره گلمشدر

طریق نازنینه سالك اولسون
اوكیم جوینده‌ٔ فیض علیدر

محبتسز بیلنمز سرّ اقرار
تولّادن تبرّا منجلیدر

١٢٩٦ ده اسكندرده بدوی درگاهنده بالبداهه سویلنمشدر

قیل بودرگهده فدای دل وجان.
ای اولان عاشق آل نبوی.
سالك عشق اولانه كافیدر
همت حضرت سیّد بدوی.

دروصف مثنوی.

حبذا مثنوی معجزه فن
اثر عشق پاك مولانا
هرسوزی سرّ سرّ قرآندر.
قدس الله سرّه الاعلی

دروصف حضرت مولانا

نوله مالشكه عشاق اولورسه خاك مولانا
مبارك آستاندر آستان پاك مولانا
ایدر طی جهان معرفت اوّل سلوكنده
عجب بالا رو عرفان ایمش سلّاك مولانا

سؤال

الهی دهری یوقدن وار ایدرسك
نبودی بود ایله دوّار ایدرسك
تضادی ایلیوب میزان حكمت
كمال قدرتك اظهار ایدرسك
ظهورك پرده ایلرسك ظهوره
جمال وحدتك استار ایدرسك
كیمه سودای عشقك یار اولورسه
جهانی باشنه اغیار ایدرسك

فیوضاتك ایدوب موقوف هجرت
حبیبك وقفه کیر غار ایدرسك
عیان ایتمك ایچون آثار عشقی
خلیله آتشی کلزار ایدرسك
نیجه یوسف کبی احرار دهری
اسیر زنجش بازار ایدرسك
انا الحقله ایدوب منصوری کویان
وارر صکره آنی بردار ایدرسك
جلالك ایلمکچون حکمن اجرا
جحیمی مسکن فجّار ایدرسك
کدا ایلرسك ایسترسه‌ڭ شهانی
کدانی شاه حشمتکار ایدرسك
اولنجه بر ذلیلك قدری عالی
نیجه یوزبیك عزیزی خوار ایدرسك
صورلماز حکمتکدن قدرتکدن
تعالی الله نلر درکار ایدرسك
کیمن زیر ظلام غمده پامال
کیمن بالارو انوار ایدرسك
کیمن بیکانهٔ ادراك معنی

کیمیسن محرم اسرار ایدرسك
کیمن مسجد نشین وسبحه برکیر
کیمن‌در دیرودر زنّار ایدرسك
کیمیسن مستریح عزّ واقبال
کیمیسن یأس‌ایله غمخوار ایدرسك
ایدوب تعلیم الحان عندلیبه
نواپرداز جور خار ایدرسك
ویررسك حسن وحالت دلبرانه
کوکل بیچاره‌سن دوچار ایدرسك
فسون وناز ایله چشمان یاری
کهی فتّان وکه مکّار ایدرسك
بیلنمز جلوهٔ احکام تقدیر
کوکل بیهوده سن افکار ایدرسك
بوراز مبهمی کیم بیلدی سویله
نه‌دن بیلمزلکندن عار ایدرسك
عزیزم کل وجودکدن خبر ویر
نه حاجت غیبدن اخبار ایدرسك
سن اقرار ایتدیکك اللّهی بالله
کورورسه‌ڭ شبهه یوق انکار ایدرسك

ثوابك نولديغن بيلدكسه صوفى
كنهدن يانه استغفار ايدرسك
جهانى ايليوب كيفنجه تصوير
مخالف كورديكك اكفار ايدرسك
دكلدر اختيارك چونكه الده
ايدرسه‌ك هرنه كيم ناچار ايدرسك
تأدب قيل دم اورمه ماجرادن
خطاى سابقك تكرار ايدرسك
اونت بيلدكلرك دوشمه عناده
تكبرله ايشك دشوار ايدرسك
نه‌سين بيلسم نه‌بولدك نولدك آيا
نه حيثيتله استكبار ايدرسك
تجليكاه قدرتكن درونك
نچون سن بويله‌تنك وتار ايدرسك
ايدرسه‌ك عشق ايله پرهيز وپاكى
دلك سردفتر ابرار ايدرسك
دكل جاى تمتع دار دنيا
صانورسك بونده كويا كار ايدرسك
اجل درپيش ومنزللر فراوان

ینه امید استقرار ایدرسك
كوكل دریوزۀ فیض ایله حقدن
سرشكك كرچه كیم ایثار ایدرسك
ندندر آ كلاشلماز آه وزارك
دمادم آه آه وزار ایدرسك
كرفتار اولدیغك سودای عشقه
لسان حال ایله تذكار ایدرسك
جناب شیخه عرض مدعا قیل
مرادك تابكی اضمار ایدرسك
مدد یاغوث حق یا پیر كیلان
كه امدادی بكا هربار ایدرسك
سكا كوجلكمی وار كیم یكنظرده
دیلرسەك اولیا اطوار ایدرسك
جهان دلده سنسن عبد قادر
نبی لطفكله سن اقدار ایدرسك

منظومه

فروغ ساغری آیینهٔ عالمنما بولدم
جهانده کوشهٔ میخانه‌یی جای صفا بولدم
جهان کرچه تجلیکاه تقدیراتدر امّا
خراباتِ عالمده بشقه بر فیض خدا بولدم
بریدر چرك تشویشات وشرك خودنماییدن
ملامت اهلنی آزادهٔ زرق وریا بولدم
عبادتله دیلر کیم جنّتی تسخیر ایده زاهد
آنکچون زمرهٔ زهّادی بن اهل سوی بولدم
بلای عقل ایله آزردهٔ چون وچرا اولماز
جنون اربابنی عالمده بی‌خوف ورجا بولدم
آراشدیردم هزاران کرّه طبع اهل دنیایی
هله یاران ایله خوبانی غایت بیوفا بولدم
یازقلر کیم جهان اولمش فریب آلود آرایش
رجالك حالنی هم شیوهٔ طور نسا بولدم
سواد ماسوی وجدانن ایتمش حرصله تلویث
طمعکاران مال وجاهی همچون خونفسا بولدم

ادانی‌یه تملّق عاریت بر عمر ایچون دكمز
بوصورتله تعیش فكرینی پك نابجا بولدم
دكلدر عالم آزادكی هنگامهٔ عالم.
جهانده هر كسی بر كونه دردده مبتلا بولدم
صوررسن نیدوكن قید تعصب مدّعی بندن
محقّق بیلمش اول كیم ماحصلسز مدعا بولدم
دیلرسن آكلامق كر حاصل معنای ادیانی
آنی بن ماورای درك ارباب نها بولدم
شئونات طبیعتده بدایت یوق نهایت یوق
وقوعات زمانی برمسلسل ماجرا بولدم
نجوم اهلی نه بیلسون جلوهٔ احكام افلاكی
حساباتن آنك ازجملهٔ سهو وخطا بولدم
طبیبك عجزینی كوردم علاج درد سودادن
بلای عشقه دوشدم رنجش غمدن دوا بولدم
نیچه دقتلر ایتدم بولمدم آثار عمرانی
نه بولدمسه جهانده بی‌اساس وبی بقا بولدم
تصوّر ایلدم احوالنی‌چوق‌كره دنیانك
نهایت صورت دع ما كدر خذ ما صفا بولدم
نه‌در جرم فضیلت كیم آنك اربابنی یارب

پريشانحال و محزون و حقير و بی نوا بولدم
نه غفلتدر الهی كندينی درك ايده مز انسان
حقيقت عالمندن بيخبر سر درهوا بولدم
طبيعت سوق ايدر حكم سياست منع و زجر ايلر
مصيبتدر شو خلقت كيم بلا اندر بلا بولدم
دكلدر اختياری فعلنك مجبوريدر هر كس
جهانه طعن ايدن اشخاصی بی فهم و ذكا بولدم
صعود ايتسه‌لرده سرطاق رواق عرش اعلايه
صاقن ظن ايتمه كيم دست مشيتدن رها بولدم
اكر مقصود ايسه حكمت نظام عالم دنيا
بوكا كافی و كافل شرع پاك مصطفا بولدم

سجال برای نفس ناطقه

فراش عرش ايدی بردم مكانك ای بلبل
نه‌دن ييقلدی سنك آشيانك ای بلبل
هوای عشق ايله دوشدك بو خار زار غمه
بجادر آه و انينك ، فغانك ای بلبل

قنی اول کلشن هردم بهار استغنا
که آنده یوغیدی بیم خزانك ای بلبل
نظرده برکل بی‌خار باغ وحدت ایدی
تفکر ایله براز کلستانك ای بلبل
کلیرمی نغمهٔ بزم الست خاطرکه
دکلمی یوقسه‌که خاطر نشانك ای بلبل
بوچار باغ هوسده غریبسك حیفا
بیلنمدی صفت ونام وشانك ای بلبل
لسان عشق وتجلیدن اولمیان آکه
صانیرکه قوش دیلی‌سویلر زبانك ای‌بلبل
سخن سنك کهر لایزال فیضکدر
فنا بولورمی غنای بیانك ای بلبل
طبیعت اهلی نه‌بیلسین صفای صحبتکی
انیس بزمیسك اشراقیانك ای بلبل
مثال برق نزول ایلدك مقام دله
شوعرصه کاهده یوق‌هم عنانك‌ای‌بلبل
نه آکلادك بوسرای سپنج فانیده
نه‌در خلاصه‌سی آیا جهانك ای بلبل
نعیم موطن اصلی‌یه عودتکده عجب
فغان وناله‌میدر ارمغانك ای بلبل

یازیق که هم روش زاغ غفلت اولمشسك
دکلدی بویله سنك خاندانك ای بلبل
تستر ایتمه کیم عین ذاتیسك حقك
نهان دکل بزه راز نهانك ای بلبل
علو منقبتك صانمه عقل ایدر تفسیر
اوبی زبان اولەمز ترجمانك ای بلبل
مکان بیلن سکا عالمده لامکان دیەمز
کوکلیسك یا کوکلی مکانك ای بلبل
دم اوردی سنده مکرسر نای مولانا
نەدر بونغمهٔ حکمت فشانك ای بلبل

✡

مسدس

عنصریاته باقوب صانمه که جسمانی یز
سر روح القدسز کوهر نورانی یز
آدمیتده نهان صورت رحمانی یز
لامکانی سیرز سالك سیرانی یز
قادری یز دونرز عشق ایله دورانی یز
مست شوریده سرنشوهٔ کیلانی یز

ادبستان ملامت بزه اولمش مكتب
بر طرزفدر بوراده كلفت مذهب، مشرب
بيلميز بز نه ايمش ثقلت مسلك، مكسب
قنده اولسه‌ق يتشير حضرت بازالاشهب

قادری‌يز دونرز عشق ايله دورانی‌يز
مست شوريده سرنشوۀ كيلانی‌يز

طورمشز شويله‌كه الله ديو ديوانمزه
قدسيان سجده ايدر شوق دل وجانمزه
صيغه‌ماز حرف سوی نسخۀ اركانمزه
قونه‌ماز كرد فنا ساحۀ ميدانمزه

قادری‌يز دونرز عشق ايله دورانی‌يز
مست شوريده سرنشوۀ كيلانی‌يز

واصل عشق اولانه علم تصوف نه ايمش
يا كرامات ياخود حكم وتصرف نه ايمش
فارغ اول عارف ايسه‌ك قيد تكلف نه ايمش
حقی ذكر ايليه‌لم بونده توقف نه ايمش

قادری‌يز دونرز عشق ايله دورانی‌يز
مست شوريده سرنشوۀ كيلانی‌يز

شرف منقبتی پیرمزك باهردر
وصف والاسنی کورکیم وهوالقاهردر [۱]
قدمی فرق عباد اوزره آنك ظاهردر
بزده حاضردر اوهر حالمزه ناظردر
قادری یز دونرز عشق ایله دورانی یز
مست شوریده سرنشوۀ کیلانی یز

طعن وتعریضه قیام ایلمه درویشلره
سن ده برزخم درون آچمه اودلریشلره
حذر ایت جهلدن اویمه غلط اندیشلره
دوشمه یز بز هله اوهام ایله تشویشلره
قادری یز دونرز عشق ایله دورانی یز
مست شوریده سرنشوۀ کیلانی یز

خبرك وارسه اکر مسئلۀ وحدتدن
بحثه قالقیشمه صاقین مسئلۀ کثرتدن
کوهر فیض آلا کور معدن غوثیتدن
سرّ توحید وتولّایی صورك حکمتدن
قادری یز دونرز عشق ایله دورانی یز
مست شوریده سرنشوۀ کیلانی یز

---

[۱] یاخود : وهوالقادردر

مسدّس [۱]

ای اهل حال ومعصیته بدنگاه ایدن
مأیوس اولورمی درگه حقی پناه ایدن
کافردر امر رحمتنه اشتباه ایدن
واصل اولور وجوده وجودین تباه ایدن
« قدرین بیلورسه طاعتی نیلر گناه ایدن »[۲]
« تسخیر ایدر مرامنی وقتنده آه ایدن »

هم سوزش اول خدایی طانور مستعین ایله
وقتك گچور گذارش آه وانین ایله
چك نعرهٔ ندامتی کیت مذنبین ایله
پرجوش اولور قباب کرم اول طنین ایله
« قدرین بیلورسه طاعتی نیلر گناه ایدن »
« تسخیر ایدر مرامنی وقتنده آه ایدن »

---

[۱] عارف حکمت بکك صوك اثریدر .

[۲] بو بیت ، نورعثمانی حافظ کتبی خواجه نصرت افندی مرحومکدر . ۱۲۰۸ ده وفات ایتمشدر .

خلّاقمز لطیف ورؤف ورحیمدر
اسم غفور حامیٔ هر بر سقیمدر
اماکه اویمه نفسه بوحالت ذمیمدر
بیل جرم وعجزی عفوه صیغین حق کریمدر

« قدرین بیلورسه طاعتی نیلر کناه ایدن »
« تسخیر ایدر مرامنی وقتنده آه ایدن »

آ فتدر عجب وکبر وریادن صاقین آمان
انسانه پای بند ضلالت اودر همان
امید مغفرتله اولور زنده دل جهان
سلب ایلسهڭ بوحالی کیدر کفره انس وجان

«قدرین بیلورسه طاعتی نیلر کناه ایدن»
«تسخیر ایدر مرامنی وقتنده آه ایدن»

لطف طبیبی خستهٔ نالان اولان دیلر
خندانلغك صفاسنی کریان اولان دیلر
البته عفوی مائل عصیان اولان دیلر
جانانه قربی مظهر غفران اولان دیلر

« قدرین بیلورسه طاعتی نیلر کناه ایدن »
« تسخیر ایدر مرامنی وقتنده آه ایدن »

سيراب ايدر جحيمى اودم آب مغفرت
مفتاح جرمله آچيلور باب مغفرت
صوفى‌يه غفلت‌آور اولور خواب مغفرت
ممتازدر نيـاز ايله ارباب مغفرت
« قدرين بيلورسه طاعتى نيلر كناه ايدن »
« تسخير ايدر مرامنى وقتنده آه ايدن »

حكمت كبى طباع محبت نزيهدر
نه منحصر ثوابه نه منكر سفيهدر
هركيم غروره ميل‌ايده شيطان شبيهدر
خوش كورمه‌مك جهانى بغايت كريهدر
« قدرين بيلورسه طاعتى نيلر كناه ايدن »
« تسخير ايدر مرامنى وقتنده آه ايدن »

نشيده [١]

اوليدى داد فلك رنجش ستادى قدر
بولوردى فيض طبيعى جهان مرادى قدر

[١] نائلئ قديمه نظيره‌در

حصول کار امانی قدردەدر جاهل
چکر وخامتی تدبیره اعتیادی قدر
اولور خلوص ایله هرکس مقارن توفیق
حریم بارکه حقه استنادی قدر
تصوّرات بشردن خدا منزّهدر
بلای جهله دوشر غافل اعتقادی قدر
بیلنمز عقل ایله سرّ خطیر وحدت حق
کورر خطاسنی هرسالك اجتهادی قدر
تقیّدات عناصر نەدر بو عالمده
حیاتك اولمیه برمرکك امتدادی قدر
کمال ودانشی تحصیل ایدنلر عقباده
بولور صفای درون نشئهٔ رشادی قدر
مقدّمات شئوندن نتیجەدر مقصود
ویررمی مبدأ عالم صفا معادی قدر
حصول مطلبه سررشتهٔ وصول اولمز
جهانده کثرت افکارك اتحادی قدر
بولورنظامی جهان حقه مائل اولسه اکر
کبار دولته اخلاص واعتمادی قدر

طویلز امتعهٔ نوظهور اقباله
رواج بندرجاه اولسه كركسادی قدر
حذر تفاخر دانا خراش نخوتدن
بولور بلاسنی اهل غرور عنادی قدر
شهان غرفه نشینان سریر سلطنتك
سورر صفاسنی آثار عدل و دادی قدر
شكسته طاقت اولور جسم توسن دولت
زمام دست اشرّایه انقیادی قدر
تصدّی ایلدی بالای جاهه جاهللر
فلك شئامتنی كورسون انشدادی قدر
روامیدركه ترقیده اهل فضل وكمال
جهانك اولمیه جهّال بدنهادی قدر
نشاط وراحتی بولمش جهانده وارمی عجب
حریم میكده‌نك رند نامرادی قدر
بطون وسیرته باقسه‌لك عیان اولور حكمت
خلوصی هركشینك صفوت فؤادی قدر

منظومه

قلزم فیض خدا طبع گهربارمدر
چشمهٔ آب بقا خامهٔ اشعارمدر
شاعر معجزه گویم که فسونکار خیال
سرفرو بردهٔ اندیشهٔ سحّارمدر
بنم اول شعبده پرداز معانی پرور
کاشف سرّ خدا شیوهٔ گفتارمدر
مرشد وحی طرازم که مرید الهام
درکه فیض اثر دلده پرستارمدر
خسرو مملکت آرای فنون نظمم
گنج پرگوهر جان مخزن اسرارمدر
پادشاه سخنم زنك برید اعجاز
راه اندیشه‌ده بر پیك سبکبارمدر
پایمال حسد اولسه نوله اعدای هنر
شمدی دنیایی طوتان لشکر آثارمدر
بنم اول شاه گدا مشرب ملك دانش
جاه واقبال جهان شیوهٔ ادبارمدر
بو العجب پیره‌زن چرخه زبوندر عالم
سلّه خوارندهٔ غم قحبهٔ بیعارمدر

ایلمز اطلس کردونه تنزل طبعم
جامهٔ فقروفنا خلعت زرتارمدر
بحر موّاج کرامی کهر تجریدم
عنصریات کنارمنده خس وخارمدر
سالك بادیهٔ عشق خدایم که مدام
خضر بی پردهٔ غم قافله سالارمدر
شمدی پرجوش کمال ایلین عالمده بنی
التفات نظر شوخ وفا کارمدر
حکم شمشیر غمی تنده روان اولسه نوله
کشور جان خداوند خوش اطوارمدر
اهل دل پرور وشاهنشه اقلیم هنر
ناقد فیض اثر کوهر کفتارمدر
طبعی خورشید جلی شعشعهٔ برج کمال
نظمی پیرایهٔ سرنسخهٔ افکارمدر
در کف خواهش ایدوب کاسهٔ مهرین کردون
دیسه لایقمی دکل سائل جرّارمدر
نجه شه یوسف قدسی شیم دانش کیم
خاکروب حرمی دیدهٔ خونبارمدر

۱۲۸٦ تاريخنده حسب الاقتضا شوراى دولت رئيسى صدر اسبق يوسف كامل پاشا [۱] حضرتلرينه سويلنيلان قصيده

افكاركه سياح سبكسير جهاندر
نيك وبد احوالنه دهرك نگراندر
اسرار شئوناتى ايدر فحص وتحرّى
جاسوس حكمپرور هرراز نهاندر
برلحظه‌ده دور ايلر اقاليم جهانى
فكر بشر اول رتبه سريع الجولاندر
بوسرعت سيرايله عجب كورديكى مثلن
اول آصف عصرك كه سرافراز زماندر
اول آصف اكرم كه كمال كرمندن
انديشه‌سى تطبيب دل خرد وكلاندر

[۱] ۱۲۹۳ ده وفات ايتمشدر. زماننده وزيرالفضلاء ملجاء عرفا ايدى. ثروت علميه وماديه‌سى كبى جود وكرمى‌ده مشهوردر .

اول داور يوسف شيم وكامل دوران
كيم نوركمالاتى كونش كبى عياندر
اول داور داد آور عالم كه عديلى
موهوم وعديم اولديغى بى ريب وكماندر
وجدانى جلا سنج تجلّاى الهى
عرفانى صفا بخش دل نكته وراندر
داناى حكمدان مزاياى حقايق
نقّاد كهر پاش معانى وبياندر
برقطرهٔ كلكى نيچه ملكى ايدر احيا
كويا رشحات قلمى روح رواندر
تأثير تدابير جهانكيرينى كوركيم
تسكين فساد وفتنه مايه رساندر
افكاريدر اول نسخهٔ كبراى عدالت
كيم لفظ اصابت آكا برنقطهٔ شاندر
عدليه اولور راسخ الاحكام مساوات
حريت اويرلرده كه بى نام ونشاندر
اى داور مولى همم ومعدلت آرا
باب كرمك ملجاء محتزدكاندر

سنسن وارایسه شمدی ولی نعمت عالم
محتاج در عاطفتك جمله جهاندر
بو عبد کمینه‌لرده کلوب دوشدی قپاندی
درکاه عنایاتکه کیم عین جناندر
لطفك اکر اولمزسه مهمساز مکافات
ارباب دل ودانشك احوالی یماندر
فریاد ایا داور داد آور دوران
اوضاع فلکدن که فلاکتده جاندر
بر مرتبه رنجور غموم ایتدی کیم ایواه
جان ودلم اندهزدهٔ صد خلجاندر
کولدیرمدی بر کرّه بنی طالع ناساز
کویا که نصیبم ازلی آه وفغاندر
ظلمتکدهٔ یأس وملامتده‌یم امّا
انوار هنر دلده ینه پرلمعاندر
سایه‌کده بن اول شاعر معجز کلماتم
کیم عرض فصاحت بکا برسهولساندر
منفور حسد اولسه نوله تحفهٔ شعرم
مقبول دل نادره سنجان زماندر

احکام قضادن کورینور صورت عکسی
کویا که قدر فکرمه برآینه داندر
بوقوّت اعجاز ایله حیفا که جهانده
طبعم ینه پامال ادانی روشاندر
حکمت یتشور بحث تشکی وتمدّح
تصدیعه وارر غایتی ارتق هذیاندر
اظهار عبودیت ایله عرض دعا ایت
هرآن وزمان کرچه که اوراد زباندر
تا فکر بشر عدل ایله ظلمی اوله فارق
یارب دینیله درکهنه دار اماندر

قصیده

تعالی‌الله زهی ایام فیض انجام سلطانی
جهانه صدراعظم ایتدی بردستور ذیشانی
نه‌دستور مفخم مقصد اقصای عالم کیم
مراد ایتسه قول ایلر کندینه شاهان دورانی

نه دستور مکارم پرور دوران که لایقدر
فلك پیش رکابنده اولورسه بیك پویانی
حریم بارکاهنده قضـا امید خدمتله
کمال افتخارندن اولور پرچیده دامانی
کورلدن مه فروغ روینی برج فخامتده
براقدی اقتباس نوردن خورشید رخشانی
نکاه انداز طاق چرخ اوللدن دیدهٔ دنیا
عجب کورمشمیدر بربویله دستور فلکشانی
سمی نامداش فخر عالم صدر اعظم کیم
دیانتله صلابتله بولنمز شبه واقرانی
یکانه آصف عالی نژاد معدلت آرا
ستوده ذات پاك آبروی ملك خاقانی
مکمل نسخهٔ مرغوبه‌در انواع دانشدن
نقایصدن اثر هیچ قویمامشدر صنع یزدانی
هزاران اعتذار ایله قصورین اعتراف ایلر
کمال وفضلنی کورسه جلال‌الدین دوانی
حقایقدان حکمتدرکه اولمز بوعلی سینا
دبیرستان عرفاننده شاکرد سبقخوانی

کوریدی صفوت اندیشهٔ درآ کن اسکندر
فراموش ایلر ایدی جستجوی آب حیوانی
تصور ایتمدن اولور مهیا لوح فکرنده
نه امره عزم ونیت ایتسه باتوفیق ربانی
جهانده بویله برعاقل وزیرکاردان اولمز
روادر سرتسر دنیایه جاری اولسه فرمانی
نه‌حدی وارکه چرخك جور ایده ارباب‌عرفانه
طوررکن پنجهٔ قهر وعتابنده کریبانی
نه ممکن دور عدلنده مکدر اوله برکیمسه
فلك مجبوردر ترك ایتمکه وادئ عدوانی
علی‌سیرت ابوبکر وعمر خصلت‌که ذاتنده
خدا جمع ایلمش حلم وحیای فیض عثمانی
موافق اولدیغنده شبهه یوق تدبیری تقدیره
صفات وذاتی شامل زبدهٔ احکام قرآنی
مکارم پرورا صدرا همم کارا فلك قدرا
ایا عاجز نواز ومرجع کل مرحمت کانی
فیوضات عمیمین سنده اظهار ایلمش مولا
وجودکدن عبارت نسخهٔ کبرای انسانی

مدار انتظام دین ودولتسك كه بی‌شبهه
سنکله قائم اولمشدر نظام عالم فانی
صدارتدن دها هیچ انفصالك كورمسون کیمسه
اوتور صدرنده دوندکجه بو کونك چرخ کردانی
مرادمجه سنی مدح ایلمك ممكن دكل زیرا
کمالات وصفاتنده بولنمز حد امکانی
اگر رخصت اولورسه عادت نظم آوران اوزره
سزادر وادیٔ فخریه‌ده ایتسه‌م قلمرانی
بنم اول شاعر حکمت شناس فیض استئناس
که تعبیرمله صورتبند اولور عقل هیولانی
او یکتا قهرمان عرصهٔ نظمم که عصرمده
مسخّر هم مسلّمدر بکا اندیشه میدانی
قالور كوهر فروشان معارف تنکدستیده
ایدنجه ساحل معنایه طبعم كوهر افشانی
مفید ومختصردر هر کلام حکمت آمیزم
نوله رشك ایتسه‌لر اشعارمه عرفی وخاقانی
جهانده کیمسه انکار ایده‌مز ماهیت نظمم
بوفنده سبقت ایتدم شاعران نکته سنجانی

ولكن محمدتكار اكابر اولمدم اصلا
چرا كاری كند عاقل كه باز آرد پشیمانی
اوقونسه بوقصیدەم شوقله وصف جمیلكده
ایرر روح روان نفعیٔ مرحومه شادانی
مقادیر آشنای عارفان اهل فطانتسك
نه حاجت ایلیم اقرانه بن دعوای رجحانی
نگاه التفاتك اولمینجه قیمتن بولمز
كلامم اولسه كوهر پارهٔ كان بدخشانی
غرض بر انتساب دركه دولت مآبكدر
بكا لازم دكلدر چرخ دونك لطف واحسانی
نه چرخ كینه پروركیم كمال ظلم وجورندن
ایدر مالیدهٔ خاك مذلت اهل عرفانی
ثوابت بیقرار یأس اولور البته دردندن
اگر نقل ایلسەم بر كره احوال پریشانی
هزاران توبەلرله غیرت اقراندن كچدم
ضروراتیله تضییق وتكدیر ایتمسون جانی
نیجه برمرتبه آشفتهٔ ضیق معاش ایتدی
همان خولیاده تصویر ایلرم اسباب سامانی

نه بد بختم که یارب سیر گلزار ایسته‌سه‌م بردم
تجاهلله ضروری کوسترر خار مغیلانی
خداوندا سخن برگوهر مقبول ایکن اوتل
روامیدر که ضمننده چکلسون شمدی خسرانی
سنی تصدیعه جرأت ایلمزدم حق بیلور بویله
اگر کیم جانه تأثیر ایتمیدی جور پنهانی
ایرشدی ناگهان برنعرهٔ مستانهٔ یاهو
اولور کن سر بجیب اضطراب یأس وحرمانی
ندر ای حکمت بیچاره بوعرض شکایتلر
دخی سن اولمدگمی بهره‌دار فیض خندانی
همان یوزسورمکه باق خاکپای صدر عالی‌یه
سنی محسود اقران ایلر البت اول کرمکانی
دعای دولتن زیب آور صدق زبان ایله
دیه آمین تا کروبیان عرش رحمانی
بقایاب شرف اولدقجه شرع احمد مختار
جهانه عدل ایله اجرا ایده قانون احسانی
جلال وجاهی بولسون اول قدر اقبال روز افزون
که‌مسرور ایلسون برکونده یوز بیك مستمندانی
شعاع شوکتی رونق فزای شرق وغرب اولسون
فلك تنویر وتزیین ایلدکجه ماه تابانی

داماد خلیل پاشا زاده محمود پاشایه

محبّتنامه

کوکل بیکانهٔ وحشی ادادر
رموز عشقه امّا آشنادر
نه‌عشق مهر پرورکیم سماوات
آنك فیضیله پرنور وضیادر
نه‌عشق لایزال عنوان که آندن
تجلاّی محبّت رونمادر
محبّتدن ظهوره کلدی اکوان
محبّت سرّدان کبریادر
محبت روح اعظمدر دینلسه
وجودیله مبرهن مدّعادر
محبّتله یاشار اجسام واشیا
محبّت مایهٔ نشو ونمادر
محبّت اولماسیدی حسن ایجاد
بیلنمزدی نه نقش بی بهادر

[۱] ۱۳۲۰ ده وفات ایتمشدر.

محبّتدر حدوث آرای امکان
محبّتله عوالم روشنادر
محبّتدن خبردار اولمیانلر
حقیقتده خرخر کلّه زادر
محبّت اهلنه لطف ایله ساقی
که آنلر اهل دل اهل وفادر
کرم قیل ساغر سرشاری کزدیر
محبّت اهلی هب ساغر کدادر
خصوصاً برطولو ویر با کّه زیرا
خمار غم چکیلمز بر بلادر
کوکلدن آه ایدر دل خسته‌سی‌یم
که دردم ناپذیرای دوادر
سنك بخش ایتدیکك صهبای احسان
اکر زهر اولسه ده عین شفادر
اولورمی جام میدن باشقه چاره
اوناچاره که دوچار جفادر
ازلدن هوشیاران ملامت
خراب اندر خراب ابتلادر
نظر باز دلز جام مصفّا
بزه اینهٔ عالم نمادر

تجلّی شعله‌در رندان عشقه
اومی کیم خانمانسوز ریادر
قو عزّو ناز استغنایی ساقی
جهانك عزّو نازی بی‌بقادر
اینانمه التفات چرخ دونه
فلك اسکی دونکدر بی‌وفادر
قنی تخت سلیمان ملك داور
قنی اول پادشاهان کیم هبادر
دکل دنیا نشیمنگاه آرام
کلنلر دهره هب پادرهوادر
بودنیا مارکز دمخواره بکزر
که‌زهری‌قات‌قات اولمش اژدهادر
یوتار هر بولدیغن بی‌باك و پروا
عجب مردمکش هجران کشادر
جهانی آکلاماز نادان اولانلر
آنکچون خودپسند وخودنمادر
جهان قیدین چکن بیلمز جهانی
مقیّددر هوایه مبتلادر

یتشدیر ساقیا برجام مملو
جهان بحثی توکنمز ماجرادر
سکا وصف ایده‌یم برذات پاکی
ثناسی کرچه کیم فوق‌الثنادر
معالی محمدت محمود پاشا
که‌دللر مدحتیله پرصفادر
وزیر آتما وزیر نکته‌داندر
اصیل ابن اصیل ذوالعطادر
یکانه صهر سلطانی که دهره
در والاجنابی ملتجادر
علوجاهنه نسبت ثریا
همان هم رتبهٔ این الثرادر
مکرّم داور دانای دوران
معظّم آصف پاکیزه رادر
منوّر ذاتی انوار حکمدن
مجسّم پرتو عقل وذکادر
شنهشه منقبت درویش‌خصلت
ملك سیرت مقدسی لقادر

كمالی مصدر انواع دانش
جمالی مظهر عزّ وعلادر
سرائردان دلدر هر كلامی
جلابخش قلوب اصفیادر
بطونی كشف ایدر اوّل نظرده
درونی ملهم فیض خدادر
اسیر ایلر نیچه احرار خلقی
مكارمدن مرکّب مجتبادر
ادای نظمی روح آرای جامی
صفای بزمی رشك بیقرادر
نوای طبعنه نسبت نوایی
رهعجز ایچره قالمش بینوادر
خداوندا وزیر نكته دانا
قصورم عفو قیل عفوه سزادر
سنی مدح ایلمك حدم دكلدر
سخن امّا كه ضبط اولماز بلادر
سخندر بحر فیض امواج معنی
هوای عشق ایله جوشش‌نمادر

سخندر جوهر مرآت امکان
آنکه حسن مطلق روشنادر
سخندر سرّ حق ، اعجاز قرأن
سخنله ثابت اولمش ادعادر
ظهور ایتمز معانی دکمه دلده
سخن بر کوهر کنز خفادر
نم امّا که طبع مستقیمم
او کنزك اولسه کنجوری روادر
ویرر جبریله حیرت کلك شوخم
عجب بر ساحر وحی آزمادر
اوچار ذهنمده ارواح مزایا
آنکچون خامه لاهوتی ادادر
معین اولمازسه طالع نیلر آدم
سخنده طوتکه اعجاز اعتلادر
حقارت شاعر عالی خیاله
جهان خلقنجه امر معتادر
کرفتارم هزار اندوه دهره
کوکل امّا که بی‌خوف ورجادر

شکایت ایلمم دور فلکدن
اوده محکوم فرمان قضادر
بکا کافیدر انجق التفاتك
جهان کرچه اسیر ماسوادر
فراغت ایله حکمت اشتکادن
اوزاتمه بحثی هنکام دعادر
الهی تا کوکلر اوله خندان
جهانه تا که لطفك متکادر
کمال عافیتله مستدام ایت
اوذات پاکی کیم صاحب نهادر
ملاذ کائنات اولسون مقامی
بحق کعبه کیم امّ القرادر

غزليات

شوق محبّت آينهٔ نوردر بكا
روی اميد او وجهله منظوردر بكا
برسالكم كه مشعلهٔ راه آرزو
نور نكاه ديدهٔ منصوردر بكا
برق تجليات خدادن نشان ويرر
هرداغ سينه برجبل طوردر بكا
يوم نشورعشقه سرافيل وحشتم
آوازهٔ جنون نغم صوردر بكا
كوكلم اباس اطلس كردونه ناز ايدر
بخت سياه او فروهٔ سموردر بكا
حكمت پذير غمم سوز ناله‌دن
دمساز بزم جان دل‌رنجوردر بكا

فرمان شاه عشق ايله مأموردر بكا
جلاد جان اوغمزهٔ مغروردر بكا

برلرزه‌ناك دهشت تيغ هلاككم
شام اجل صباح نشا بوردر بكا
هرداغم اولدى روزنهٔ سير عارضك
جسمم غمكله خانهٔ زنبوردر بكا
مأنوس درد فرقت يارم كه سينه‌ده
كلبانك غم ترانهٔ سنطوردر بكا
كريان حسرتم كه تماشاى عشرته
جام سرشك عينك بللوردر بكا
حكمت كوروتمز اولدى صباح امل دريغ
بخت سياه صان شب ديجوردر بكا

✻

آشكار اولسه نوله اسرار ماهيت بكا
نور مازاغ البصردر ديدهٔ رؤيت بكا
محرم خلوتسراى سرّ لاهوتم كاولور
جوهر اوّل چراغ بزم انسيت بكا
سالك عشقم كه سير عالم اطلاقده
روحدر مشعلكش شهراه قربيت بكا
رند هشيار الستم لايخوارى مشربم
درد صهباى ملامتدن كلور حالت بكا

عارفم حكمت كه مجلای حقیقتدر دلم
صورت كثرتده عكس اندازاولوروحدت بكا

شمدی ناز ایلیه‌مز ساقیٔ امید بكا
ویردی فیاض ازل نشوهٔ تجرید بكا
ایلسه‌م عطف نكه آینهٔ آماله
كورینور نقش هوس صورت تهدید بكا
مست شوریده مزاج می عشقم كه ویرر
جرعهٔ جام جنون نشئهٔ جاوید بكا
پنبه دركوش فراغم كه صفایاب اوله‌مم
باغ خلد اولسه طربخانهٔ جمشید بكا
فكر خطی اوشه عشوه سپاه حسنك
ایتدیرر كهنه برات غمی تجدید بكا
حكمتا ملهم تحقیق حكمدر طبعم
كمرشان اولسه نوله شیوهٔ تقلید بكا

رخشش برق تجلی شوق حیرتدر بكا
جلوهٔ اسرارجان دیدار وحدتدر بكا

سیر حسن یوسف آماله مرأت نكاه
رنك نور دیدهٔ یعقوب حسرتدر بكا

كوشه كیر قاف استغنا پسند همتم
سایهٔ شهبال عنقا دار عزلتدر بكا

كرمسیر راه سودایم كه آه سینه سوز
آتشین سرحلقهٔ زنجیر وحشتدر بكا

عندلیب جان اولور مرغوله سنج آرزو
نوبهار كریه كیم كلزار وصلتدر بكا

نشئه‌دار بادهٔ ذوق خموشیدر كوكل
غلغل مینای غم صهبای صحبتدر بكا

حكمت اول سرمست محتكار بزم حیرتم
چشم جمشید محبت جام عشرتدر بكا

❀

پایمال ناز اولور هب عالم بالا سكا
بشقه برفیض الهی ویرمش استغنا سكا

جبرئیل اولسه نوله آیینه‌دار طلعتك
جوهر نورحیادر حسن بیهمتا سكا

پا كدامن بر كل كلشنسرای عشوه‌سك
ويرمسون رنك تغيّر حشره‌دك مولا سكا
دهری ایتدك سرتسر مستغرق انوارفيض
رشك ايدر بو حسن ايله مهرجهان آرا سكا
حکمتك فريادی بيزار ايلمشكن عالمی
هی نه‌خونيسك كه‌تأثير ايتمدی حالا سكا

☆

دردمی ناله‌لرم ايلدی اظهار سكا
بن نه‌حاجت كه ديم حالمی تكرار سكا
نه‌دن اولدی بنه چالاك تجسّس غمزه‌ك
سويلمشدم دل زارمده نه كيم وار سكا
باراولور نور بصر رويكه شايدكه ديو
برنكمدن صاقنور ديدهٔ خونبار سكا
جوی اشكمده كوروب عكس خيال حسنك
چشمم اولمش ازلی عاشق ديدار سكا
لالهٔ داغ آچيلور جان ودل سينه‌مده
شوق خالكله يتشمش نيجه كلزار سكا

حکمت اول غمزهٔ ناوك فکن جان وکوکل
ای خوش اول دم که چکه خنجر آزار سکا

نوله پر کوهر عرفان ایسه دامان استغنا
دل روشنضمیران هنردر کان استغنا
نکاه رغبت ایتمز مژدهٔ منشور اقباله
فیوضات آشنای شیوهٔ عنوان استغنا
نصاب جاه ایله نخوت فروش افتخار اولماز
دکردر طرز عالیهمتان شان استغنا
نه فکر آرزو نه پیچتاب قید ناکامی
غریب آزاده سردر مشرب رندان استغنا
نوله شهرتنمای اعتلای دولت اولمزسه
رها کاران آقتدر رضاجویان استغنا
خزان آلودهٔ آسیب دور روزکار اولماز
کل صدبرك خوش رنك بهارستان استغنا
صنوف قدسیان عرشه جولانکاه اولور حکمت
اورتبه دلکشادر ساحهٔ میدان استغنا

تهی مغزان دهری محرم اسرار ایدر دنیا
جهان بزمنده دانایی حقیر وخوار ایدر دنیا
كل مقصوده كراهل نظر میل نكاه ایتسه
اودمده چشمنه تارشعاعی خار ایدر دنیا
ویرر آوازهٔ منصور طبعه خدشهٔ دهشت
كورك كیم حقشناسانی نیجه بردار ایدر دنیا
كمال جاهه مغرور اولمسون ارباب اقبالك
دم ادبار اولور كیم عیبنی اظهار ایدر دنیا
اساسنده متانت یوق بوویرانخانهٔ دهرك
قیاس ایتمه قبول صورت اعمار ایدر دنیا
كورنجه آكلادم ابنای عصرك طرزوافكارین
نیجه كوته ضمیر حرصی بدكردار ایدردنیا
تنزل ایلمز دارات دهره حكمتا طبعم
عجب برنامرادم همتمدن عار ایدر دنیا

☆

بارك الله زهی شاه قدر شان قضا
تنك اولور خیمهٔ اجلالكه میدان قضا
چشم فتانكه مخصوص فنون عشوه
آفرین ای سبق آموز دبستان قضا

بویله‌قالورسه اکر تشنه بخون عالم
غمزهٔ شوخك اولور آفت دوران قضا
صدمهٔ قهر که تاب آور اولورصانمه فلك
چاك ایکن تیغ نکاهکله کریبان قضا
کشف ساق ایلیه‌لی خشیت چشمك دهره
قالدی برچیدهٔ غم کوشهٔ دامان قضا
حکمت اول پادشه کشور احسانك اولور
کمترین غاشیه بردوشی نریمان قضـا

✡

نه‌دم‌که دلده اوعاشق فریب اولور پیدا
بلای عشق کبی بررقیب اولور پیدا
زهی کمال محبت‌که یکسر عالمده
نکاه چشممه روی حبیب اولور بیدا
کوروب عذارینی نظاره‌ساز شوق اوله‌مم
کوزمده اشـك دل ناشکیب اولور پیدا
تفکر ایتسم اکر بوس لعل جانانی
کوکلده غلغلهٔ یانصیب اولور پیدا
مقارن اولسه رخکله سرشك خونینم
میان خوابده سرّ عجیب اولور پیدا

ندر بوفیض معانی‌كه حكمتا شعرم
خیال یار ایله دلدن غریب اولور پیدا

طبعمده‌در خزینهٔ حكمترسان غیب
اولسه‌م نوله جهانه لآلی فشان غیب
برخطوه سنج مرحلهٔ وحدتم كاولور
طی كردهٔ مسارعتم صد جهان غیب
دلداده‌یم اوشوخه‌كه هرتار زلفنه
پیچیده پای حیرت اولور قدسیان غیب
كلغنجهٔ دهانی دكلدر اول آفتك
وضع ایلمش جماله مولا نشان غیب
آثار عشقی كوركه سویدای دلده‌در
سرّ شهود وجلوهٔ راز نهان غیب
قالماز نشان غبار قطار وجوددن
البته باصدیرر آنی بركاربان غیب
حكمت عجبمی پا بركاب زوال ایسه
سوی عدمدن اولمه‌ده عالم روان غیب

کلشنده‌می هزار نه‌عالمده‌در عجب
ایتمزمی آه وزار نه‌عالمده‌در عجب
نخوت فروش نازواسغنامیدر ینه
بیلمه‌م اوشیوه‌کار نه‌عالمده‌در عجب
اولمزمی شعله ریز صفا بزم عشرته
ساقئ مه‌عذار نه‌عالمده‌در عجب
بزبادهٔ غموم ایله‌سرمست حیرتز
رندان هوشیار نه‌عالمده‌در عجب
یوقدر بوعالم ایچره حضوروقرارمز
یارب سرقرار نه‌عالمده‌در عجب
حکمت مکدر ایتدی بزی درد اشتیاق
یاران غمکسار نه‌عالمده‌در عجب

تابش‌حسنکله داغ سینه روشندر بو شب
دودمان شعلهٔ جان شوزش افکندربوشب
تنده هربر زخم خون آلودهٔ شمشیرناز
سیر کلزار جمال یاره روزندر بو شب
حسرت رویکله سوزتف وتاب آهدن
شمع بزم آرای کردون سربدامندربو شب

نوله جوشان اول ه دلده ماهتاب آرزو
شوق رخسارك تجلیساز كلشندر بوشب
بی‌دماغ یأس وحرمانم كه ای حکمت بكا
نغمهٔ ناهید شادی صوت شیوندر بو شب

فروغ رویك اولسه داغسوز سینهٔ مهتاب
یانار خیط شعاعندن دل بیكینهٔ مهتاب
او مهرعالم آراسین كه عكس شوق حسنكله
صفا بخش تجلّیدر بكا آیینهٔ مهتاب
كهرپاش عتاب اولسه‌ڭ سپهره درج لعلكدن
هزاران مهر اولور كنجیدهٔ كنجینهٔ مهتاب
خیال ایتدكجه لعل خویچكانك بزم عشرتده
دله ریزان اولور هب بادهٔ دوشینهٔ مهتاب
او بیزار ونزار خانقاه وحشتم حکمت
بكا باركراندر خرقهٔ پشمینهٔ مهتاب

شوق رویك اوله عكس انداز سوی آفتاب
قلزم انوار اولور كرداب جوی آفتاب
ایتمسه مهر رخكدن اقتباس فیض اكر
ظلمت دیجور اولور نیرنك روی آفتاب

شهسوار ناز پرورسك‌كه تنك وتار اولور
اشهب اجلالكه پهنای كوی آفتاب
نشوهٔ لعلكله ميل ايتمم ينه صهباسنه
چشم روح‌الله اولورسه كرسبوی آفتاب
بيلمز اول ماه تجلی شعله سوز سينه‌مى
برق آهمدن شكست اولسه كدوی آفتاب
مرهم بهبود ايدرسه جبرئيل اجزاسنى
زخممه كار ايلمز حكمت رفوی آفتاب

مهر كله خدا سينه‌مى تنوير فراغ ايت
شنكرف غمى مصقلهٔ ژنك دماغ ايت
فيض آور اوله دلده بهار غم عشقك
هر زخممى بر لالهٔ خونكشتهٔ باغ ايت
تا كيم بوله كرمئ صفا شرحهٔ حسرت
يارب بنى دلسوختهٔ شعلهٔ داغ ايت
خضر اولسه‌ده رهبر آره‌مم نام ونشانى
تك راه غمكده بنى كمكرده سراغ ايت
لازم دكل اى چرخ بزه پرتو اقبال
ايسترسه‌ك اكر مهر ومهك مرده چراغ ايت

حكمت يتر آلايش چركابۀ دنيا
مهر كله خدا سينه‌مى تنوير فراغ ايت

٭

اى شوق رخك جلوۀ آيات محبت
عشقبكله‌در آثار ظهورات محبت
شاهدمى دكل عشقمه ياچاك كريبان
حاجت نه كوكل ايتمكه اثبات محبت
ره پرخطر وديده ودل واله وحيران
كيتدكجه فزون اولمده آفات محبت
راجح كورينور مشرب رندان صفاده
معمورۀ فردوسه خرابات محبت
حكمت بن اوروشنكهر عشق خدايم
طبعمده‌در انوار فيوضات محبت

٭

مآل حسن وقبيح عالمى تقرير ايدر مرأت
نقوش خير وشرى كوييا تصوير ايدر مرأت
تماثيل حوادث ظلّ موهوم تعيندر
زوالن هب لسان حال ايله تذكير ايدر مرأت

جهان عکس تجلّیٔ هویتدر بودعواده
براهین بیان وحدتی تنویر ایدر مرأت
نوله مغرور اولورسه اهل دانش فیض عرفانه
مسلّمدرکه صاحب حسنی نخوتکیر ایدرمرأت
رها بولمز دل روشنضمیران سنك محنتدن
دمادم انکسارین عالمه تشهیر ایدر مرأت
نوله دلکیر ایسه حاسد کمال طبع پاکمدن
سیه رویانی حکمت دائما تکدیر ایدرمرأت

فیضی ، لعلکله بولور کان کزین یاقوت
قدسیان اولسه نوله سر بزمین یاقوت
شعله یاب اولمسه کر روی مرقنا کندن
ویره‌مز موج صفا نور جبین یاقوت
بگزه‌مز رنك رخ یاره ملاحتده ینه
صبغةالله ایسه کرنقش بهین یاقوت
یازدی منشیٔ قضا شرحهٔ تیغ ستمك
صفحهٔ سینه‌مه سر سطر متین یاقوت
داغ داغ اولدی تنم شویله که کاوشکر غم
زیر زخمده بولور کنج دفین یاقوت

حکمت ایتمزمی کرم باکاکه شاه نجفك
نظر لطفی ایدر سنکی ثمین یاقوت

✯

شوق رویك كه اوله شمع شبستان بهشت
جان ویرر شعلهٔ دیدارکه سکّان بهشت
سن بورهتار ایله رهبردهٔ ناز اولدقجه
خاکپایکدن آلور سرمه غزالان بهشت
فکر کلغنجهٔ رخسارك ایله عقباده
طاس پرخونه دونر چشم سروشان بهشت
تیغ غمزه‌ك كه اولور غرقه بخون محشر
جان آتار دوزخه بیك خوف ایله رضوان بهشت
بویله قالورسه غم عشقك اکر آهمدن
قورقارم خاك ایله یکسان اوله ایوان بهشت
حکمتا چاکری یم برشه قدسی شیمك
كه مسخردر ازل حسننه دوران بهشت

✯

ای خط لعل لبك سورهٔ رحمان حیات
نکتهٔ وحی طرازنده قرأن حیات

بارك‌الله زهی فیض کمال حسنك
طرح ایدر سینهٔ عشاقه کلستان حیات
بیلسه کر چاشنیٔ لذت تیغ نکهك
خضر اولور خواهش مرك ایله پشیمان حیات
آب تیغك که اولور رشحه نثار لاهوت
رشك ایدر قطرهٔ احسانه عمان حیات
حشره‌دك حسرت لعلکله شهیدان غمك
تنده هر زخمی اولور ذائقه جوشان حیات
کوکلم اول غنجه لبی کلشن جان ایچره آرار
شعلهٔ داغن ایدوب زیب خیابان حیات
حکمتا بوسش دامانی یاد ایتسه‌م اکر
چاك اولور پنجهٔ غیرتله کریبان حیات

نه ممکن سد وبند کردش خمیازهٔ دولت
خراب فتنهٔ افلاس ایکن دروازهٔ دولت
قلمدر صفحه پیرای کتاب انتظام اما
ره شمشیردر زینت ده شیرازهٔ دولت
عدالتدر عروس ملکه رونق بخش آسایش
بوصورتله بولور نور جمالی غازهٔ دولت

اصول دوری کور دمستهٔ آلام شکوادر
نغم پرداز شهناز بلند آوازهٔ دولت
نوای انبساط کام ویرمز خیلی دملردر
مقامات آشنای عالمه آغازهٔ دولت
نوال خون مظلومان سماط آرای رفعتدر
بیورسون کرسنه چشمان جاه تازهٔ دولت
بهای کالهٔ نونقش استعدادی کورسونلر
کچرسه دست فکر حکمته اندازهٔ دولت

مانع اظهارشکر لطف یزداندر سکوت
بن دیمم شایستهٔ ارباب ایقاندر سکوت
نطقدر سرمایه بخش اشرفیت آدمه
باعث اخلال شان فیض انساندر سکوت
امتداد بحث ایکن زینت رس بزم کمال
عاقلك کفتارینه نسبتله نقصاندر سکوت
حق وباطل شیوهٔ تدقیق ایله معلوم اولور
کیم دیمش ایجاب حال عقل وعرفاندر سکوت
بیمذاقان هنر کف لسان ایتسه نوله
ساتر جهل وعیوب شخص ناداندر سکوت

دوشمز اهل دانش وادرا كه طرز افتقار
فرقهٔ مذمومهٔ جهّاله شایاندر سكوت
هب سكوتندر سبب بو عالمك بربادینه
باعث عجب وغرور اهل طغیاندر سكوت
راستكوی حل وعقد همت اول هركارده
خصمه چون سر رشتهٔ اتیان برهاندر سكوت
بویله حكمت نكته پرداز كمال اولمق عسیر
عادت یاران كبی البته آساندر سكوت

نور وحدتدن اولوب شعله پذیرای حدوث
ویردی فر عالم تكوینه مرایای حدوث
چشم امعان ایله باقسهك عجب ایتمزمی حكیم
بو تصاریف وتغیر سكا ایمای حدوث
اصلی وار فرعیدر اول اصل اصولك بو جهان
بلكه عینیت ایله جلوه‌لنور جای حدوث
اصله نسبتله ترتب ایدر اثبات قدم
طور فرعیت وصورتده‌در انشای حدوث
ایلمش اهل حكم موج ایله بحری تمثیل
تا كه معلوم اوله ماهیت معنای حدوث

وارى وار بيل يوغى‌ده يوق وار ايسه اذعانك
صانمه يوقدن وار اولور بونجه برایای حدوث
ايرەمز غورينه غواص تصور حکمت
غرق عجز ايتدى نيچه عاقلى دريای حدوث

ظن ايتمه كيم هوادن اولور ناله‌كار موج
راز خروش عشقى ايدر آشكار موج
دريا دلان همته كار ايلمز غموم
ويرمز مزاج بحره تغير هزار موج
فهم ايت علو قدرينى اهل مكانتك
يوزلر سورر سواحله بى اختيار موج
دلدن كيدرمى شورش سوداكه روزكار
تا ايرميىنجه غايته بولماز قرار موج
كثرت كمال وحدته نسبتله بويله‌در
كورمزميسك كه يمده اولور بيشمار موج
احكام ارتباطنى كور نور وظلمتك
ويرمش شئون قدرته ليل ونهار موج

آثار طبع حکمتی سیر ایلیان صانور
بحر هنردن اولدی لاٰلی نثار موج

✻

تاب حسنک که ایدر فیض حیا پیچاپیچ
داغ سینه‌مده اولور سوز بلا پیچاپیچ
شوق شمشیر نکاهکله شکاف دلدن
برق اورر نور تجلای خدا پیچاپیچ
عقده بند اولسه غمکله نوله داغ خونین
کان یاقوتی ایدر موج صفا پیچاپیچ
زلف و رخسارکه باقدقچه دل و جانمدن
عرش اعلایه چیقار نور دعا پیچاپیچ
شدت بارقهٔ آه کرهکیرمدن
باغ لاهوته ایرر باد صبا پیچاپیچ
تا بمحشر دیلرم جوی سرشک چشمم
فکر زلفکله اوله موجه‌نما پیچاپیچ
بو کهرپارهٔ اعجازی کوروب رشکندن
حکمت اولسه نوله طبع بلغا پیچاپیچ

✻

اولمسه نور اضافی جوهر مینای روح
نشوه بخش حیرت اولمزدی دله صهبای روح
آشنای صورت رحمان اولان اهل دله
رنك وحدت كوسترر آیینهٔ سیمای روح
فیضیاب جلوهٔ نور تجلّیات ایكن
زائل اولمز آب‌وتاب كوهر یكتای روح
متصل عالم عدمدن خلق وایجاد اولمده
اتحاد كاف‌ونوندر وار ایسه معنای روح
فیلسوفك قولن ایتمه زیب كوش اعتبار
كیم بیلنمز عقل ایله ماهیت فحوای روح
نشئهٔ نظمك ویرر حكمت حیات جاودان
وار ایسه خمخانهٔ طبعكده‌در مأوای روح

✿

داغ هجرانكله خونین لاله‌در كویا قدح
سینهٔ پرسوزمه همناله‌در كویا قدح
انعكاس خط رخساركله ای مهتاب ناز
حسن دهر آشوبكه بر هاله‌در كویا قدح
شوق رویكله تحمّلسوز اولور هر قطره‌سی
اهل عشقه آتش سیّاله‌در كویا قدح

انجذاب مهرفیض آثار حسن یار ایله
کلنهال عشرته بر ژالەدر کویا قدح
ظلمت آباد محبّت مستنیر فیض اولور
بزم میده شعلهٔ جوالەدر کویا قدح
جانکدازیٔ فراق یار ایله حکمت بوشب
سینهٔ پرسوزمه همنالەدر کویا قدح

⁂

ندندر عاشقه دائم عتاب غمزهٔ شوخ
سراسر اولمده عالم خراب غمزهٔ شوخ
ملائك اولسه نوله سربپیش حیرانی
مآل سرّ قضادر خطاب غمزهٔ شوخ
قالورمی بویله عجب پایمال فتنه جهان
ایررمی غایته یوقسه شتاب غمزهٔ شوخ
صورلسه بادیٔ جرأت هلاك عشاقه
اولورمی عقله موافق جواب غمزهٔ شوخ
خروش خون شهید بلامیدر حکمت
مدار سرخیٔ رنك حجاب غمزهٔ شوخ

⁂

نه قدر تفرقه بند اولسەده اجزای وجود

زائل اولماز ینه ماهیت سیمای وجود
عرض وجوهر وامکانه حکیم مطلق
ایلمش هیئت معدومه‌ده القای وجود
نقشگیر نسق اولمازدی جهان اولمسه‌کر
صورت نوع بشر سرّ هیولای وجود
لاتعیّندن اولور جلوه‌کنان الهام
قلب عارفدر او مرآت مجلّای وجود
ایتمك ایسترسه‌ك اکر دهرده ابقای کمال
آتش عشق ومحبتله قیل افنای وجود
واری یوغ ایت که‌عزیزم یوغ ایکن وار اوله‌سن
اهل عرفانه بودر مقصد اقصای وجود
ذرهٔ مهر جمالکدر ایا جان جهان
صفت کاشفهٔ نور تجلّای وجود
حکمت اول درّهٔ درج کرمك خلقتیدر
باعث جوشش دریای کهرزای وجود

انتشار فیضدر نور تجلّادن مراد
اقتباس شعله‌در شمع شب آرادن مراد
اتحاد حسن وعشقی دهرده اظهار ایتمه‌در

ساحهٔ تکوینده وضع مرایادن مراد
نسخهٔ امکانه باقسه‌ك شرح ایدر اسرارینی
جمع آثار محبتدر بو اجزادن مراد
هپ لدنیات حق بر نقطه‌دن تقسیم اولور
مرکز تحقیقدر سر سویدادن مراد
فیض تجرید ایله تکریم خدادر وارایسه
نفخ روح‌القدس ومیلاد مسیحادن مراد
آشنای قلزم عرفان اولان ادراك ایدر
کوهر یکدانه‌در بو هفت دریادن مراد
آکلادم حکمت تجلای جمال یاردن
کیم صفای عشقدر دنیا وعقبادن مراد

✻

نشر فیض ایلیه‌لی سینه‌مه انوار شهور
رونمادر بکا هر ذره‌دن اسرار شهور
جان ودل عشق ایله غواصیم وحدت ایدی
کلمدن جوشه دخی بحر کهربار شهود
اهل عرفانی ایدر مست رحیق تحقیق [١]
جرعهٔ فیض‌اثر ساغر سرشار شهود

[١] یاخود : عارفی ذوق اناالله‌دن آکاه ایلر

متجلی اولەلی لبس جدید اوزره جهان
متنوع کورینور دمبدم آثار شهود
عقل اوّلدن اولور مایەرس استکمال [۱]
چشم حقبینن ایدن ناظر دیدار شهود
جسم وروحکدن عبارت کورینور لیل ونهار [۲]
چشم عرفان ایله اول دهره نکهدار شهود
تا بکی شرح تفاصیل معانی حکمت
نکتۀ واحدەدر غایت اطوار شهود.

ظن ایتمه چیقدی کنکرۀ آسمانه دود
چکندی سپهره برعلم کاویانه دود
شرح رموز آیت هل من مزیداولور
اظهار ایدنجه دوزخ دلدن زبانه دود
یاق نار درد عشقه تن خاکسارمی
تا کیم مزارم اوستنه قالسون نشانه دود
کلخن فروز آتش عشق اولمسه کوکل

[۱] یاخود : نورحق ظلمت خلق ایچره عیاندرسیر ایت
کوردسین تا نه ایمش جلوۀ دیدار شهود
[۲] یاخود : جسم وروحك کیدر شعشعۀ لیل ونهار

اولمازدی سرکشیدهٔ غم یانه یانه دود
ابرسیاه مجمره کردان یأس اولور
سوز درونم ایتسه تصدی بیانه دود
حکمت بنم اوبلبل آتش صفیر عشق
جان چیقسه سوز آهله چیقماز دهانه دود

قالدی سودای جمال یار ایله دل نابدید
بحر بی پایانه دوش اولدم که ساحل نابدید
بونه شورشدرکه یارب مقتل آشوب دوست
غرقهٔ خون شهیدان اولدی قاتل نابدید
اویله برکریان راه عشق وسودایم قالور
هرکمینه قطرهٔ اشکمده منزل نابدید
بن او وادیلرده سرکردان هجرانم که آه
راه نابود وخرد فرسود ومحمل نابدید
حکمتا همحال یعقوب ملامتدر کوکل
اولهلی چشممدن اول یوسف شمائل نابدید

رنك تعینات ازل کوهرمدهدر
نقش تقلبات ابد پیکرمدهدر

مشکل شناس رمز فتوحات وحدتم
شرح فصوص غیب وشهود ازبرمده‌در
کنج دلمده مخزن‌الاسرار کائنات
مفتاح غیب سینهٔ فیض آورمده‌در
عشق عالمنده کاشف راز حقیقتم
قوت‌القلوب نفخهٔ جانپرورمده‌در
حکمت نکات معنیٔ روح‌البیان عشق
فصل‌الخطاب خامهٔ رنکین‌ترمده‌در

❀

چشمم که اوله حجله که عصمت دیدار
هرداغم اولور شعله‌رس خلوت دیدار
برسالك عشقم که بکا راهنمادر
هرذرهٔ تابش فکن طلعت دیدار
برغمزهٔ دلدار ایله یکرنك وجودز
اولسه‌ق نوله صورت شکن کثرت دیدار
رخسارینه باقدقجه اولور فرط صفادن
نورنکهم پرده ور خجلت دیدار
هرآهم اولور مشعلهٔ راه محبت
شوق‌آور اولنجه دله ماهیت دیدار

محشرده دخی مست سکر خواب صفادر
بر دل که اوله نشئه‌ور لذت دیدار
حکمت ارنی کوی تجلای جماله
کیم ذکرمدام اولدی بکا رؤیت دیدار

☆

وصلته واسطه شوق دل چالاك تر
مشعل راه هوس آه شررناك یتر
فیض تأثیری بتون درد ایله‌در درمانك
زهر غم عارف ایسه‌ك زخمکه تریاك یتر
بر کمالك وار ایسه معترف نقصان اول
درك عجز ایله هرعاقله ادراك یتر
ظل ممدود عدمدر بو سواد امکان
سیر ماهیت دهره نظر پاك یتر
ظاهری ثروته قانع اولور اهل دنیا
او اخستایه مکر کیم خس وخاشاك یتر
تنکدر ساحهٔ عالم جولان فکره
صائمه تفتیش کماله کرهٔ خاك یتر
دامن حقی طوتان اهل وفایه حکمت
درکه پادشه کشور لولاك یتر

☆

نسخهٔ عشقك كوكل شرح مزایاسن بیلور
حرف حرف اسرار تأثیر وتولاسن بیلور
آلدانورمی رنك نیرنك حدوث عالمه
دل بو صورتخانه‌نك نقش هیولاسن بیلور
نكتهٔ سربستهٔ سرّ الوهیتمیدر
وارمی لفظ وحدتك بیلمم‌كه معناسن بیلور
بیخبردر صانمه راز مكر حسن وعشقدن
اویله مجنوندركه دل لیلا ومولاسن بیلور
بحث ادیان ایلمه ای خواجه كیم اهل نظر
قدرتك آثار تقدیر وتجلاسن بیلور
ایلمشدر عالمك بود ونبودندن فراغ
دل نه عقباسن خیال ایلر نه دنیاسن بیلور
نشئهٔ ادراكی وار اولسون نكاه شوخنك
مست خواب ناز ایكن عشاق شیداسن بیلور
ایلمز حكمت تنزل یوخسه كیم ارباب عشق
جلب وتسخیر وصالك وفق اعلاسن بیلور

❋

دارجهان‌كه دائرهٔ انقلابدر
البته حالی اهل غرورك خرابدر

بیلمز غموم مشغلهٔ ماسوی نه‌در
دل کیم رحیق وحدت ایله نشئه یابدر
صونمز الن نوالهٔ الوان عالمه
رندان عشقه لخت جگر کیم کبابدر
غفلتده آرزوی حصول مراد ایدر
حال جهانیان هوس خرد وخوابدر
پیش نگاه اهل حقیقتده عالمك
هر ذرّهٔ ظهوری مکمّل کتابدر
اجزای حادثاتیمی چرخ ایتدی بیقرار
سطح زمین مدار ایاب وذهابدر
حکمت نظام عالم کون وفسادی هب
اخلال ایدن مداهنه‌در ارتکابدر

قلزم غیب وشهودك کیم اولور مجراسی بر
کورینور هر قطره سیله موج نوپیداسی بر
بوالعجب مجموعهٔ کثرتنمادر کائنات
جمله‌نك شیرازهٔ جمعیت اجزاسی بر
سرّ انساندر مآل نسخهٔ کبرای عشق
فن تکوین وکمالك حاصل معناسی بر

رونمادر نشئه‌سنده هب تفاوت عالمك
ساقیٔ صنعك ولی جام جهانپیراسی بر
حسن دهرآشوبنك مفتون ومشتاقی هزار
كلستان عشق وسودانك كل رعناسی بر
وادیٔ غمده هزاران سال پویان اولسه‌ده
رهروان ملك تجریدك ینه مأواسی بر
ترك آمال دوكون ایت حكمتا حقجوی ایسه‌ڭ
سالك عشق الهینك اولور سوداسی بر

نادانده كیم اشعهٔ اقبال ایدر ظهور
كویا سحاب فتنه‌دن ایلر قمر ظهور
یارب یاعقل ودانشه فیض رواج ویر
یاخود جهانده ایتمسون اهل هنر ظهور
برعكسدر مآل قضایای روزكار
ایلر تصورات محاسنده شر ظهور
سیر ایت مقدمات اسالیب فتنه‌دن
ایتمكده‌در نتائج افلاس اثر ظهور
طوتكیم زمانه خرده شناس امور ایمش
ایلر نه‌چاره حكم قضا وقدر ظهور

چونکیم عقال دست مشیتدەدر جهان
بیلمم نیچوندر ایلدی عقل بشر ظهور
حکمت تقابل اوزرەدر احکام حادثات
هر آن ایدر ورای صفادن کدر ظهور

جلوۀ فیض ازل مرأت اقبالمدەدر
شاهد مقصود دل آغوش آمالمدەدر
شاه تجرید احتشامم عالم تفصیلدە
واردات فیض اقدس کنج اجمالمدەدر
صفحەزیب نسخۀ امّ الکتاب وحدتم
جوهر سرّ هویّت نقش تمثالمدەدر
طائر قدسی جناح سدرۀ عشقم بنم
رنك سودا جنبش کلنقش شهبالمدەدر
حکمتا برسالك مجذوب دشت حیرتم
عقل اوّل فکرت تحقیق احوالمدەدر

دلکه سرمست خم بادۀ وجدانیدر
بوالعجب نشئه ور حکمت یزدانیدر

قابل فیض اولەماز تیرەنهادان غرور
مظهر نور تجلّی دل حقّانیدر
انكشافات خبایای رموز عرفان
مقتضای اثر جذبهٔ رحمانیدر
وحدت اسرارینی ادراك ایدەمز کجنظران
بیلن اول مسئلەیی عارف ربّانیدر
جامهٔ اطلس گردونی تصوردە بیلە
اهل تجریدە کورە ثقلت روحانیدر
حكمتك قوهٔ قدسیهٔ طبعی نه عجب
خارق العادە کمالاتنه برهانیدر

☙

هر کیم که سالك رهٔ غیب و شهود اولور
منزلکه مقدّمی محو وجود اولور
طعن ایتمه کل پیاله کشان محبّته
مرآت جامه باق که حقائقنمود اولور
ادراك ایدن نتائج احوال عالمی
وارستهٔ علائق بودونبود اولور
بر شوق وار کوکلدەکی هر آه آتشین
سوزشزدای اطلس چرخ کبود اولور

هر کیم محبّ آل عبا اولسه حکمتا
بی شك وشبهه مظهر سرّ ودود اولور

سرطاق تعیّن که بزم منزلمزدر
اعیان کیانیٔ جهان مائلمزدر
آفاقه ضیا کلسه نوله پرتومزدن
خورشید جلی شعشعه داغ دلمزدر
سیر چمن قدسیٔ کلزار جماله
صدحیف سراپردهٔ جان حائلمزدر
دریای کهرزای شؤنات خدایز
خاروخس امواج بلا ساحلمزدر
علامهٔ عشقز که ارسطوی حقیقت
زانوزن پیش نظر کاملمزدر
حکمت بر اشارتله هیولای معانی
بیك صورت اعجازه کیرر قابلمزدر

سرتسر پرسوز عشقم کیم سرشتم شعله‌در
جوهر حسن بتانم سرنوشتم شعله‌در

نور آتشخانهٔ جامکه محو ایتدم تنی
برهمنسوز بلایم بن کنشتم شعله‌در
اوزکه بر خلوتسرای سرّ وحدتدر کوکل
کیم سراسر سوزوتاب سنك وخشتم شعله‌در
کرمسیر وادیٔ فیض جنونم تا ازل
رخش کلکون نقش کلباغ بهشتم شعله‌در
لن ترانی کوش سودایمکه طورعشقده
سوزش حسرتله حکمت خوب وزشتم شعله‌در

باق حسن یاره جلوهٔ نازکترینی کور
شادابیٔ لطافت خلد برینی کور
بهرام اولور برهمن دیر ملاحتی
اول خود پرست عشوه بت نازنینی کور
دیباجه زیب نسخهٔ حکمت دکلیدر
لوح رخنده نقش خط عنبرینی کور
کچ پردهٔ علاقهٔ وجه مجازدن
اسرار فیض حسن حقیقترهینی کور
باق چشم اعتبارایله قلب خرابمه
اشکسته صورت آینهٔ خرده بینی کور

انموذج خوارق عادات عشقدر
آثار طبع حکمت سحر آفرینی کور

صور اسرافیل فریاد آور شکواسیدر
شور محشر وصلنك بر وعدهٔ فرداسیدر
فکر مژکانیله جان نوله کریبانچاك ایسه
روح قدسی دلفکار خنجر سوداسیدر
غرق سیلاب غموم ایلر جهانی سرتسر
چشم کریانم که طوفان بلا محراسیدر
حشره دك بر نالهٔ شوق جنون اولسه نوله
کلشن حسنك کوکل بر بلبل شیداسیدر
شمدی فرعون سخن اعجازینه ایمان ایدر
حکمتك کلك معانی کیم ید بیضاسیدر

کفتکوی وصل جانانه دهن بیکانه‌در
بزم خاص الخاص قربه جان و تن بیکانه‌در
بن او محو شعلهٔ آتش خروش حسرتم
حشر اولنجه جسممه قبر و کفن بیکانه‌در

اوله‌لی تلخیده کام آرزو یعقوب دل
کلدماغ جانه بوی پیرهن بیکانه‌در
راز حسن وعشقی بیلمز زاهد ظلمت مزاج
فیض انوار خدایه اهرمن بیکانه‌در
حکمت اولدمسه نوله مهجور کوی وصل یار
آشنای غربته ذوق وطن بیکانه‌در

داغ هوس که دلده ملامت کشیده‌در
دست ستمله سینه کریبان دریده‌در
محشرده سرفراز نشان شهادتز
پیکان غمزه‌کردن جانه خلیده‌در
بسملکه محبتی رشك جنان ایدر
خوناب محبت ایچره کوکل کیم طپیده‌در
بر یوسف ملاحته یعقوب حسرتم
پیراهننده بوی حقیقت شنیده‌در
سیر ایت غرور حسنی او وحشی غزال ناز
پرواز رنك دست رجادن رمیده‌در
سیراب جوی دیدهٔ دریا خروش ایکن
حالا نهال باغ امل نارسیده‌در

محسود طبع صیرفیان کمال اولور
حکمت او رتبه کوهر نظمک کزیده‌در

غمزه کیم مبحث ناز ایچره زباندانک اولور
عقل کل غبطه کش شیوهٔ عرفانک اولور
ایلسه‌ك نازایله کر عرض جمال عصمت
قدسیان غالیه سای رخ تابانک اولور
خونی یوسف ایدر غازهٔ روی حسرت
تیغ خشمکله که دل کشتهٔ هجرانک اولور
چشم خونخوارکی کورسیدی اکرشوقدن
مهرومه بوسه‌زن خنجر مژکانک اولور
ای خوش اول دم که کوکل جلوه‌که محشرده
پایمال سیه غمزهٔ فتانک اولور
سودیکم برنکه نازکه دکمزمی عجب
فیض اعجازایله حکمت که ثناخوانک اولور

کوکل کیم فکر لعلکله خراب جام عشقکدر
اجل میخانه‌سنده صانکه دردآشام عشقکدر

نوله جبریله دوشسه شورش حیرت که سرتاپا
صنوف قدسیان افتاده پای دام عشقکدر
بوسّر مشکلی دوزخنشین افتراق آکلار
که احوال قیامتدن نشان ایام عشقکدر
جهان بیتمکله درد اشتکای عاشقان بیتمز
ظهور هول حشری صانمه کیم انجام عشقکدر
نکاه التفاتکله سوندر قلب محزونی
سنك حکمت کدای درکهك کمنام عشقکدر

✡

کوکللر شعلهٔ مهررخکله رنك طوتمشلر
غریب آیینه‌لردر آتشین نیرنك طوتمشلر
عجب پرخاشجوی فتنه‌در چشمان مکّارك
که تسخیر دل عشاقه رسم جنك طوتمشلر
صدای راز عشق یاری کل کوش ایله کیم زاهد
مغنیلر نوای سازی سیر آهنك طوتمشلر
می صاف ولب ساقیدن اوزکه کام بیلمزلر
او سرخوشلر که راه ترك نام ونك طوتمشلر
نه‌دن بیهوش اولور مستانی بزم جاه واقبالك
غرورندن صانور تخت جم وهوشنك طوتمشلر

جهالت اهلی میزان کمالی آ کلامز حکمت
یازقلر کیم جنونی عقل ایله همسنك طوتمشلر

✡

چشمك سیاه فتنه‌یی کیم درکمین ایدر
عیسایی بیم جان ایله رو بزمین ایدر
دلداده‌یم او پادشه حسنه کیم جهان
خاك جنان جنابنه فرش جبین ایدر
فیضان چهره دستیٔ قدرت جمالنی
کلکونطراز رنك لطافت رهین ایدر
یارب نه فتنه‌در که او خنجر بدست ناز
تیغ نکاه خشمنه طورماز یمین ایدر
بهرام چرخ لرزه‌کن اضطراب اولور
چشمك نه‌دم که معرکه پرداز کین ایدر
حکمت فیوض جذبهٔ عصمتوران حسن
دلدادکان عشقی هدایتقرین ایدر

✡

فکر قدکله دیده‌که غرقاب خون اولور
مژکان کوزمده سرو سیهتاب خون اولور

بر گریه جوش درد وبلایم که سینه‌ده
داغ جنون لالهٔ سیراب خون اولور
شوق رخکله مردمك چشم آرزو
کلشنسرای وصلته شبتاب خون اولور
پیکان غمزه کیم دل وجانه خایده‌در
باغ املده برکل شاداب خون اولور
عکس شعاع لعل لبکله سرشك جان
سرمجلس قیامته مهتاب خون اولور
حکمت تنمده پیچش حبل الورید غم
بحر جنونه حلقهٔ کرداب خون اولور

✻

خانمانسوز قضا داغ فروزانمدر
شعلهٔ برق بلا شوق دل وجانمدر
ظلمت افزای قیامت شب هجرانمدر
نار دوزخ شرر سینهٔ سوزانمدر
بن او مجنون ملامتزدهٔ سودایم
شهپر روح الامین سلسله جنبانمدر
طور سینه‌مده ایدر نور تجلّی لمعان
تابش مهر رخك شعلهٔ ایمانمدر

برشهود آورحسنم که شعاع وحدت
جوهر آینهٔ دیدهٔ حیرانمدر
شعلهٔ داغ دلمدن آچیلور شام حیات
شفق صبح اجل چاك کریبانمدر
برجهانسیر فضای ملکوت عشقم
جند ارواح ازل دست بدامانمدر
قدسیان اولسه نوله بسته دهان حیرت
خندهٔ شخص قضا جنبش مژکانمدر
اوزکه بر بلبل شوریده سر سودایم
چهرهٔ برك خزان رنك کلستانمدر
بنم اول شاعر سوزنده طبیعت حکمت
پر پروانهٔ غم صفحهٔ دیوانمدر

جهانی غرق نشاط ایلدی خروش بهار
جنانه بکزه‌دی بو سطح سبز پوش بهار
صماخ جانه کلن هب صدای یاحی‌در
عجب ترانه کش فیض ایمش سروش بهار
برید سردیٔ سرمایی ایلدی تعقیب
نوید کرمیٔ کرما ایله جیوش بهار

سما تبسّم نزهتله خنده‌روی وبسیم
صبا تنسّمِ نكهتله نفخه جوش بهار
خمار یكدمه یارب نصل تحمل ایدر
جهانی هیچه صیان رندبادەنوش بهار
كنار جویه چكل جامی چك همان حكمت
بیوردی بویله بكا پیر میفروش بهار

❀

ترتیب عیش‌ونوشه ساقی شتاب كوستر
مخمور جام عشقم صهبای ناب كوستر
بزم محبّت ایچره دونسون كمیت‌صهبا
بودهر بی ثباتی پادر ركاب كوستر
جام صفا مداری رندانه صون پیاپی
بو عالم هوسده دور شراب كوستر
رونقنمای ناز اول ای غنچۀ ملاحت
تاب تبسمكده رنك حجاب كوستر
مهر رخكدن ای ماه قالدیر نقاب زلفك
ظلمتكه جهانی پرفروتاب كوستر
عاشق خراب دورمكر نكاهك اولسون
چشمان فتنه‌جویك سرمست خواب كوستر

صهبانثار فیض اول بزم صفاده ساقی
رندانی بر قدحله مست خراب کوستر
افسانه‌در بو عالم مطرب ترانه سنج اول
نای وکمان وقانون عود ورباب کوستر
آزادهٔ مراد اول مغرورجاهه حکمت
نه عرض احتیاج ایت نه پیچتاب کوستر

نیك وبدی صانمه‌که بندن کلور
هر نه‌کلورسه سکا سندن کلور
سرّ بطونی صور ایلر عیان
حسن وبها روحه بدندن کلور
ملهمهٔ وحدتی منصوره صور
کورکه اناالحق نه رسندن کلور
زاهده صورمه خطر وصلتی
اویله خبر یاره کیدندن کلور
قابل ایسه‌ڭ کر نفس رحمته
نفخهٔ رحمان یمندن کلور
سن شمم آموز نشاط ایت دلی
بوی صفا چین وختندن کلور

موهبه‌در حکمته حسن بیان
بویله ادا فیض سخندن کلور

❀

بلای عشق صانمه بر دل ناکامه دوشمشدر
سراپا کائنات اول درد بی‌انجامه دوشمشدر
خلاص اولمز چپ اندازیٔ اندوه وکشاکشدن
اوکیم تغییر وضع کردش ایامه دوشمشدر
عجبدر شیوهٔ قانونی دهر فتنه احکامك
کیمی دلسیرکام اولمش کیمی آلامه دوشمشدر
می تکوینی تقسیم ایتدیکنده ساقیٔ تقدیر
ملامت نشوه‌سی رندان دردآشامه دوشمشدر
ایدر بای وکدا آثار استبداددن فریاد
تحکمله سرافراده بر هنکامه دوشمشدر
آکلماز اولدی ایجابات حریت محاکمده
اسارت حکمنی اجرا مکر حکامه دوشمشدر
تحریٔ حقیقت زائل اولمش طبع عالمدن
عقول اصحابی یکسر ورطهٔ اوهامه دوشمشدر
کورنلر واعظك کرسیده‌کی دستار وکفتارین
سمادن ظن ایدرلر خاکه بر علامه دوشمشدر

بیانلر عالم کون وفسادك نیدوکن حکمت
نه فکر جاه واقباله نه قید نامه دوشمشدر

✻

خیال جاه واقبالك هوادن فرقی وار یوقدر
نشاطی وارسه سکر ابتلادن فرقی وار یوقدر
جهان وحدتك اسرارین ادراك ایتمه‌ین غافل
صانیرکیم ابتدانك انتهادن فرقی وار یوقدر
وجودی اولسه‌ده معدومدر اشیا حقیقتده
نقوش سیمیانك ماسوادن فرقی وار یوقدر
مآل اصل وفرعی انعکاس ظل ایدر اظهار
دیمك قابلمیدر نورك ضیادن فرقی وار یوقدر
طمعکارانه صورمه امتیاز حق وبطلانی
کدالرجه خدانك کتخدادن فرقی وار یوقدر
مروت ، اهلنه ابذال احسان ایتمه‌در یوخسه
عطای ناسزاوارك خطادن فرقی وار یوقدر
باقیلسه عدل مطلق حکمنی اجرا ایدر هر آن
وقوعاتك همان روز جزادن فرقی وار یوقدر
غموم آلود خسران ایتدی دهری شیون افلاس
جهانك شمدی بر ماتمسرادن فرقی وار یوقدر

در ارباب جاهه عرض حاجات ایتمه‌نك حكمت
دهان اژدهایه التجادن فرقی وار یوقدر

✯

سرّ شهود نور تجلّاده صاقلیدر
اصل صور وجود هیولاده صاقلیدر
بیل شیوهٔ تقابلی وحدت شناس ایسه‌ڭ
حق جلوهٔ تضاد وتولّاده صاقلیدر
حكم صحیح ظاهر اولور اختلافدن
وارسه صواب كثرت آراده صاقلیدر
عالم محبت اولماسه اولمازدی پایدار
عشق ووفا طبیعت اشیاده صاقلیدر
سودادەدر نشیمن آرامی كوكلمك
كویا كه قیس دامن لیلاده صاقلیدر
حكمت صفای خاطری دنیاده كورمدم
وارسه حضور عالم اخراده صاقلیدر

✯

التفات خاكساران موجب رهقاندر
تاكمی محصول دست همت دهقاندر

اولدی (مازاغ البصر) قرأن چشمکدن عیان
هر نکاهك حل وفصل ناز ایچون فرقاندر
نشوۀ عرفانی دانالر ندانیدن بولور
عجز وحیرت سالکه سرمایۀ ایقاندر
ملك حریت سریر پرسروریدر کوکل
بینوایان تجرد خسرو وخاقاندر
باقمه چاغ باغ وراغ طمطراق ظالمه
اول زمینك مایۀ نشوونماسی قاندر
جمع وفرق احکامنی حقیله ادراك ایلیان
مبحث وحدتده حکمت صاحب اتقاندر

اول شعلۀ عشقزکه تجلاده نهانز
کویا که شعاع یدبیضاده نهانز
مدّ نکه رغبتمز عالم جاندر
نور نظر چشم سویداده نهانز
نشر اولسه نوله عالمه کلبانك صفامز
ناقوس صنمخانۀ سوداده نهانز
ایتسهك نه عجب رازدل قیسی تماشا
بز مردمك دیدۀ لیلاده نهانز

کمکشتهٔ هجرانی یز اول یوسف حسنك
کیم داغ دل افروز ذلیخاده نهانز
حکمت بزز اول نفخهٔ پرفیض حقیقت
انفاس روان بخش مسیحاده نهانز

بز واقف نکات فتوحات وحدتز
حلال مشکلات رموزات وحدتز
جبریل اولور کرفتهٔ نور نکاهمز
شب زنده‌دار خانقه ذات وحدتز
ویرمز خلل صفامزه ژنکار ماسوی
صورت پذیر جلوهٔ مرآت وحدتز
وارسته‌یز حوادث ریب المنوندن
حیران کار سر ظهورات وحدتز
حکمت بلای عشق خردسوز یار ایله
تنهانشین کنج خرابات وحدتز

اژدهای غمه جان اولمش ایدی قوت هنوز
یوغیکن یونسه قصد دهن حوت هنوز

شوق رخسارك ایدی جلوه که آرای جمال
اولمه‌دن شعله نما جوهر ناسوت هنوز
منبع مکر و فسون چشم فتنزادك ایدی
مشق سحر ایله‌مه‌دن غمزهٔ هاروت هنوز
سائر کویك ایدی طائر جان اولمش ایکن
متواریٔ عدم عالم لاهوت هنوز
نعش بی‌روح ایدی عشقکله شهیدان فراق
یوغیکن معرکهٔ دهرده تابوت هنوز
حکمت امید وصالکله فرحیاب ایکن آه
اشتداد غم هجران ایله مبهوت هنوز

✻

شوق رویکله که تنویر سویدا ایدرز
دلده هرداغی جلاسنج تجلا ایدرز
رند وحدت نظرز آینهٔ عالمده
جلوهٔ شاهد مقصودی تماشا ایدرز
بر خراباتیٔ عشقز که زمان رحلت
جرعهٔ ساغری زادره تقوا ایدرز
فکر حسنکله فسونخوان جنون اولسه‌ق اگر
دل جبریلی سراسیمهٔ سودا ایدرز

اوزكه رنجور شفاخانهٔ عشقزكه مدام
دل بيچاره‌يه درد ايله مداوا ايدرز
فيلسوف سخن آراى كمالز حكمت
فيض اعجاز ايله تحقيق مزايا ايدرز

✿

نه رتبه موشكاف عشق ارلورسه خرده‌بين اولماز
او كيم نظاره‌سنج ديدهٔ عين‌اليقين اولماز
حقايقدان ايسه‌لر محو رسوم ابت صفحهٔ دلدن
تجرد پيشكانك سينهٔ صافنده كين اولماز
وقوع خير و شر عالمده هب بر اصله راجعدر
نواميس آشنايان خداده آن و اين اولماز
زهى فيض و رواج چارسوى ترك و تجريدى
كه بازارنده هيچ انديشهٔ دنيا و دين اولماز
كمال عشق ايله مستغرق ديدار وحدتدر
دل ارباب محويتده فكر حور عين اولماز
بيلنلر عالم كون و فسادك سلب و ايجابن
زوال دولت دنيا ايله اندوهكين اولماز
هله عندمده حكمت فرقى يوقدر سنك خارادن
او دل كيم ذوقياب سوز داغ آتشين اولماز

✿

خرقه بردوش فراغز نازك سجاده یز
نامراد عالمز اما مرید باده یز
نشئهٔ حسن ازلدر غایت مقصودمز
مست عشقز صانمه کیم حیران روی ساده یز
گثرتندن عالمك قطع نگاه ایتسه‌ك نوله
شاهد خلوتسرای وحدته دلداده یز
فارغز هنگامهٔ هجر ووصال یاردن
عارف معنای عشقز بشقه برسوداده یز
سینهٔ مجروحمزدر تا ابد آماج عشق
تیر تقدیرات یاره هر زمان آماده یز
نوله پامال غموم اولسه‌ق حضیض خاکده
اوجگاه عزّ ورفعتدن غریب افتاده یز
اولمشز بزعشق ایله آزادهٔ خوف ورجا
صانمه کیم حکمت غم اندیشهٔ فردا ده یز

قوهٔ قدسیه‌در سرنامهٔ تلقینمز
سایهٔ فیض علیدر مایهٔ تمکینمز
نور عرفان شمع عین الجمع وحدتدر بزه
سرّ سرّ اللّهدر آرایش آیینمز

سیر چشمز بز ضیافتخانهٔ لاریبدن
دولت دنیایه باقماز دیدهٔ حقبینمز
سبحه گردان جنونز کیم کنشت عشقده
نغمهٔ ناقوس سودادر بزم آمینمز
عاشقز بر حسن عالمگیره حکمت طوغریسی
مایهٔ آرام جاندر شیوهٔ تحسینمز

دل که پیمانه کش بادهٔ تجرید اولماز
واقف نشئهٔ کیفیت توحید اولماز
صانمه ادراك اولنور جلوهٔ ماهیت عشق
دیده نظاره‌رسای رخ خورشید اولماز
قابلیتدر ایدن فیض صفانی تحصیل
هر قدحنوشه سزا ساغر جمشید اولماز
باقمه شوریدگیٔ حالنه اهل هنرك
مطلبندن نه‌قدر دور ایسه نومید اولماز
اولمیان دور تقالیب زمانه واقف
ظن ایدر کهنه جهان قابل تجدید اولماز
بشقه‌در جلوهٔ تحقیق خبایای سخن
حکمتك شیوهٔ گفتارینه تقلید اولماز

مبتلای حسن و آنز لاابالی مشربز
عاشق سودا نشانز لاابالی مشربز
جبرئیلی شیوهٔ گفتارمز بیهوش ایدر
چشم یاره همزبانز لاابالی مشربز
سرّ عقلی مست لایعقل کن ادراك ایلرز
طرفه رند نکته‌دانز لاابالی مشربز
عجزمزدن صانمه ناکامز بو بندرگاهده
فارغ سود وزیانز لاابالی مشربز
فیض عشقی کورکه حکمت گلشن اعجازده
بلبل قدسی بیانز لاابالی مشربز

✡

نفخهٔ جانپرور باغ جناندر آهمز
بلبل عشقز نسیم لامکاندر آهمز
درد عشق یار ایله حزن مجسّمدر کوکل
شعلهٔ ذات الوقود سوز جاندر آهمز
شمّه خواه وصلتز پیراهن دلداردن
کیم دماغ افروز شوق قدسیاندر آهمز
لایخوار گلخن دردزکه سوز سینه‌دن
دودمان پیرای گلزار جهاندر آهمز

نظاره نجی رز که حکمت خستکان حسرته
فیض انفاس مسیحادن نشاندر آهمز

✿

حدیقهٔ خط مشکین یاره‌دك کیدرز
نسیم کلشن عشقز بهاره‌دك کیدرز
قالورسه بویله هوای محبّتك سرده
جنون عشق ایله تاکردکاره‌دك کیدرز
متاع جان بکف ویرنیان شعله‌بدوش
قماش درد آرانور بر دیاره‌دك کیدرز
امید رؤیت حسنکله محو اولنجه همان
حریم طور تجلّی مداره‌دك کیدرز
کمینه منزلمز جلوه‌کاه محشردر
بلای عشق ایله صانمه مزاره‌دك کیدرز
بو نظم تازه‌یی دردست شوق ایدوب حکمت
جناب نامق عالیشعاره‌دك کیدرز

✿

زخم شمشیر عتابکدر صفای بالمز
جان ویرمکدر غمکله نخبهٔ آمالمز

خوف خشمکدن دهباز رجا اولمق محال
خواهش وصلتله محو اولسه دل میالمز
اقتباس فیض ایدلدن سوزش پروانه‌دن
شمع بر آشوب سرسوزن لسان حالمز
بز همای سدره پیرای سپهر همتز
ساق عرشه منتهیدر سایهٔ شهبالمز
اوزکه بر پشمینه‌پوش وحشتز کیم ایلمز
اطلس شاهی‌یه رغبت طبع عالی العالمز
دولت حسنکده بولدق پایهٔ اندوه وآه
داغ حسرتدر نشان سینهٔ اقبالمز
ایتمیز تحمیل بار اشتکا حکمت نه
فکر زلفیله پریشان اولسه‌ده احوالمز

هر کیم که او آهو نکهه بسته‌سر اولماز
عندمده غزالی ایسه‌ده معتبر اولماز
ارباب دل آزادهٔ تشویش سوادر
مرآت مجلاده غبار کدر اولماز
جاه اهلی خمارینی چکر جام صفانك
رندان ملامتده کرانئ سر اولماز

رفعتسه غرض كوشهٔ ميخانه‌ده پست ول
عاقل طلب دولت ايله دربدر اولماز
باق ديدهٔ انصاف ايله اشعارينه شمدى
حكمت كبى بر شاعر رنكين اثر اولماز

ايچرز باده‌يى يار عشقنه بز سرخوشيز
نشئهٔ عشق بيلور رندمكمل هوشيز
رشك اولنمزمى بوشب كيم اوپرى طلعت ايله
سينه‌برسينه و لب‌برلب وهم آغوشيز
ينارز شعلهٔ رخسارينه پروانه كبى
كشف راز ايلمز كيمسه‌لره خاموشيز
حسن و كفتارينه مفتون اوله‌لى جان وكوكل
محض حيرت كسيلوب عشق ايله چشم وكوشيز
سنده سرمست خراب ايله چكنمه ساقى
بز ازلدن برى مخمور الم مدهوشيز
اطلس نه فلكه خنده كناز حكمت
صورتا كرچه‌كه عياش نمد بر دوشيز

فکر ایلین وصالی غم انتظارسز
ارباب عشق ایچنده قالور اعتبارسز
بر محور حقیقته پیوسته‌در جهان
دونمز بو کارخانهٔ حکمت مدارسز
قونسه نه‌غم درونه کمی کرد ماسوی
آیینه صاف اولورسه‌ده قالماز غبارسز
شوق وصول شاهره جستجوده‌در
اولسه عجبمی اهل محبت قرارسز
مهجور کوی یار اولان آوارکان عشق
بگزر او بیکسانه‌که قالمش دیارسز
کلمش جهانه وضع‌وقورانه‌دن کلال
بر مجلس اولسه ملته امّا کبارسز
ساقی کتور پیاله‌ئی کیم بزم عشرته
رونق کلورمی جام‌می‌خوشکوارسز
سرمایهٔ نشاط‌درون ناله‌در بکا
حکمت جهانده اکلنه‌مم آه وزارسز

☆

کرچه ذلتده کچر دورهٔ روزوشبمز
برج عزتده ولی سایر اولور کوکبمز

اوزكه بر معتقدرازجنون عشقز
آكلاشلماز ابدی ماحصل مذهبمز
خلد اولور سیل‌ثنای دلمزدن سیراب
منهل‌فیض بقا اولسه نوله مشربمز
بز او امی حكم‌درس كمالات دلز
كیم سبقخانهٔ دلدر ازلی مكتبمز
اولمشز هستیٔ سیردوجهاندن بیزار
عدم آباده باقار روزنهٔ مطلبمز
بر آلای شعله كذاران وجودز حكمت
نوله مستغرق‌نوراولسه جهانده هبمز

✡

كباره اهل امل انتسابسز یشاماز
نصل یشارسه یشار ارتكابسز یشاماز
یشار كیدرمی صانورسك بو طرز ایله عالم
جهان كون وفساد انقلابسز یشاماز
تصوربشر ایلر مذاهبی ایجاب
ذوی‌العقول اولان البت ذهابسز یشاماز
حیات بسته دكلمی عداد انفاسه
كشی بو دادوستدده حسابسز یشاماز

لجاج وغیظ وتعصبله جانلنور زاهد
مثال مارسیه پیچ وتابسز یشاماز
صفای روح بولانلر پیالەدن حکمت
اولور بو بزم فنادە شرابسز یشاماز

ای فروغ بهجتك خورشیدتاب افشان عرش
مایه‌بخش اعتلای انجم و ارکان عرش
شاه او ادنی سریر اصطفاسك کیم سنك
جذبهٔ فیضان احسانکله در دوران عرش
شوق رویك مشعل افروز تجلیات ایدی
شعله‌یاب فیض رحمان اولمدن ایوان عرش
نسبت ذاتیهٔ اجلالکی تفهیمدر
ساحهٔ تکوینه وضع رفعت بنیان عرش
جبرئیل ایتسه نوله فرش جباه آرزو
خاکپایکدر مدارفخر بی پایان عرش
بن اومشتاقم که حکمت رؤیت دیدارینه
محو اولورسوز درونمدن سردامان عرش

مهر رخسارك خداكيم بدر تابان ايلمش
هر شعاعن نور وحدتدن نمايان ايلمش
شيوهٔ اعجاز حسنكدركه منشئ قضا
حكم عشقك نامهٔ تكوينه عنوان ايلمش
كوهر اسرار لعلك صورمه ای روح روان
عشق آنی كنجينهٔ جانمده پنهان ايلمش
نص خطك سويلنور تا عالم ارواحده
روح قدسی كوييا تفسير قرآن ايلمش
ماجرای درد عشقی كوركه خون چشممك
هر كمينه قطره سن بر بحر عمّان ايلمش
مهر رخشانك كبی ای چرخ دلده سوز عشق [۱]
نيچه يوز بيك داغ سودايی فروزان ايلمش
حكمت آثار فيوضات جنون عشقی كور
هر سوزك مشكل كشای عقل وعرفان ايلمش

نكاهك صاعقه كيم بر خاطر ناشاددن كچمش
بلا شمشيريدر صد جوشن پولاددن كچمش

[۱] ياخود : مهر رخشانك كبی ای چرخ دلده بی حساب
سوز حسرت داغلر آچمش فروزان ايلمش

او شمع انجمنگاه ملاحت رحم ایدر امّا
دل پروانه طینت سوزش فریاددن کچمش
زهی فیض جنون عشق کیم بسملکه غمده
کوکل خوف وهراس غمزهٔ جلاددن کچمش
یدخیاط صنعه رشتهٔ صدپارەدر کویا
هزاران کرّه جسم سوزن ایجاددن کچمش
عجب بر عشق وسودانك پرستشکاریدر کوکلم
عبادتدن فراغت ایلمش اورداددن کچمش
مقیم خانهٔ خمّار اولان رندانه عشق اولسون
تکایادن اوصانمش مجلس زهّاددن کچمش
اوسودالرکه حکمت بخش افزادر درونمده
نه طبع قیسدن نه خاطر فرهاددن کچمش

❀

تماثیل حوادث دهری برنیرنك کوسترمش
کل یکنقش باغ عشقی رنکارنك کوسترمش
تفاوت یوقدر اوزان شئونات طبیعتده
ترازوی حقیقت خوب وزشتی دنك کوسترمش
بررحالتله هرکس نغمه‌ساز مظهریتدر
خدا غمخانهٔ عالمده برآهنك کوسترمش

ویرن افکاره وسع گردش تزویر وتدبیری
سواد ساحهٔ تأثیری غایت تنك گوسترمش
بو وحشتکاهده پیك خرد بیتاب حیرتدر
قضا هر منزل مقصودی صد فرسنك گوسترمش
جدلکاران عزّ وافتخاری سائق تقدیر
دوشورمش وادئ آماله صلح وجنك گوسترمش
عجبدر چشم اهل دولته مشّاطهٔ غفلت
عروس کهنه سال دهری شوخ وشنك گوسترمش
گورنمز اولدی چشم انتظاره روی آسایش
مگر آیینهٔ اقبال عالم ژنك گوسترمش
دگلدر ساده حکمت نقش نظم طبع درّا کم
نگارستان معنی صورت ارژنك گوسترمش

✿

۱۲۷۶ تاریخنده برای تعریض سویلنمشدر

سرنامه زیب شوق وصفا ارتکاب ایمش
عنوانطراز عزّ وعلا ارتکاب ایمش
بیهوده اولمه ناخن عفتله دلخراش
کاوشگر زمین غنا ارتکاب ایمش

مردود بزم دولت اولور مستقیم اولان
شمدی مدار جلب رضا ارتکاب ایمش
کار ایتمیور صداقت و عفت زمانه‌ده
سرمایهٔ حصول رجا ارتکاب ایمش
اصرار استقامت ایله اولمه متهم
خواهشکران جاهه سزا ارتکاب ایمش
حکمت مزاج هیئت دولتدن آکلادم
دلخستکان یأسه شفا ارتکاب ایمش

بحر و بردن کوهر یکدانهٔ دلدر غرض
بیلمیانلر ظن ایدر دریا و ساحلدر غرض
سرّ انسانیتی فهم ایله کیم ای بیخبر
صانمه خلقتدن فقط شکل و شمائلدر غرض
اهل عشقه ثقلت جاندر قوای عنصری
محو و سوزان اولمه‌دن دفع غوائلدر غرض
التزام نالهٔ جانکاه و سوز آهدن
بارکاه قربه تزیید وسائلدر غرض
پردهٔ ناموسی صدچاك ایتدیکم صانمه عبث
چهرهٔ مقصود دلدن رفع حائلدر غرض

حكمتا بو كشت دشت عشق و سودادن مكر
كوى وصل ياره هب طىّ منازلدر غرض

حليهٔ دانش اولور زيبش نوكالهٔ فيض
يوقسه رونق ويره مز جاهله پركالهٔ فيض
داغ خونكشتهٔ هجران دكل سينه مده
آچدى كلزار اميدمده قضا لالهٔ فيض
دلربود كل رخسارك ايدى شوقله ماه
قونمدن كلبن تكوينه دخى ژالهٔ فيض
حالت بزم الستى دله اشراب ايلر
جرعهٔ ساغر صهباى كهنسالهٔ فيض
ايدر احبابه تفاريق معانى اهدا
حكمت اولسه نوله شهبندر بنكالهٔ فيض

اشك صانمه ديده دن ريزان اولور انهار فيض
دلده در جوش و خروش بحر كوهر بار فيض
نشئه ويرمز عاقله منتّله صهباى مراد
عالم اولسون طوت كه بر خمخانهٔ اسرار فيض

صرصر دست اراذلدن شکست کینه‌در
قالمامش نخل هنرده رنك برك و بار فیض
رند آکاه اول که دکمز عالمك اقبالنه
ثقلت کار تمنی کلفت افکار فیض
سوزده معمور فیوضات اولمه‌ده کویا جهان
کورمدك علمده حالا جنبش آثار فیض
اولمدم کیفمجه حکمت نشئه‌مند آرزو
چکمدی دست امیده ساغر سرشار فیض

اشکسته سنك یأس ایله پیمانهٔ نشاط
دربسته‌در غموم ایله میخانهٔ نشاط
یارب نه‌در بو حال دل محنت آشنا
قالمش دیار غصّه‌ده بیکانهٔ نشاط
کلمز زبان خواهشه اذکار آرزو
بکسسته اولدی سبحهٔ صد دانهٔ نشاط
ژولیدهٔ غموم و کدردر که دکمه‌مش
زلف عروس دهره مکر شانهٔ نشاط
حکمت جهانده پنبه‌بکوش حقیقت اول
تخدیش خواهش ایتمیه افسانهٔ نشاط

زاهدان مجلس مستانه‌دن اولماز محظوظ
نه کراهت کورر آیا نه‌دن اولماز محظوظ
دفع دردسر ایچون کوشهٔ میخانه آرار
رند آواره روش خانه‌دن اولماز محظوظ
درك ایدن لذت تجرید اثر توحیدی
مسجد و کعبه و بتخانه‌دن اولماز محظوظ
ماجرا نقلنه قالغشمه خموش اول ای دل
عقلا صحبت دیوانه‌دن اولماز محظوظ
دل عشاقی پریشان دیلیور زلفی کبی
اوپری آنك ایچون شانه‌دن اولماز محظوظ
سیرایدن کلشن ملك ملکوتی حکمت
دار دنیا کبی ویرانه‌دن اولماز محظوظ

نور حسنی دهری ایتمشکن تجلی زار حیف
عاشقه اولدی حجاب لن ترانی یار حیف
اشکبار حسرت اولسه نوله چشم عاشقان
عالم اخرایه قالدی رؤیت دیدار حیف
جلوه‌کاه شاهد مقصود ایکن مرأت دل
کردباد ماسوادن اولدی پر ژنکار حیف

کورمدك دور موافق طالع ناسازدن
چرخ بجر وعکسنه دوران ایدر هربار حیف
حکمتا اول شوخ نخوتکاره تأثیر ایلمز
اولمه‌ده بیهوده کریان دیدهٔ خونبار حیف

☆

کچدی خزان غمله دم نو بهار حیف
کلدی زمان نالهٔ شورشمدار حیف
خط صانمه عکس بخت سیاهمدن عاقبت
ژنك آور اولدی آینهٔ حسن یار حیف
دوندی سواد شام غریبانه صبح دل
کوسترمز اولدی روین او آتش عذار حیف
کشتی شکستکان یم یأس و محنتز
بوقدر بزه مساعدهٔ روزکار حیف
حکمت هوای حیرت ایله روبراه اولوب
دشت جنونه دوشدی دل بیقرار حیف

☆

شمس الشموس عشق اوله‌لی شعله‌دار حق
هر داغم اولدی طور تجلی مدار حق
مهرکله سرخطیرهٔ روح ایدی غرق نور
جوش ایتمه‌دن بحیرهٔ کوهر نثار حق

هر سالك حقيقته بر فيض ايدر ظهور
معراج عشق وشوق ايدی منصوره دار حق
سعی بشرله صانعه تغيّر پذير اولور
نقش سواد كلك معانی نكار حق
حكمت جهانه غاليه ريز رشادت اول
سينه كده‌در حدائق مشكين بهار حق

✿

يازق امّ الكتاب عشق ايچون تفسير يوقدر يوق
تسلی بخش اهل حال اولور تعبير يوقدر يوق
زمان بر آن ممتددر كه كچمز بر كچن آنی
تجلی خانهٔ تكوينده تكرير يوقدر يوق
دكلدر انتهاده ذوق ولذت ابتدادندر
جوانلق عالمن ياد ايتمين بر پير يوقدر يوق
بتون افعالك الجا آتی استعداده تابعدر
بيلنسه سرّ خلقت كيمسه‌ده تقصير يوقدر يوق
جهانه اول قدر چوكمش كه حكمت ثقلت افلاس
اوكابوس بلايی دفع ايچون تدبير يوقدر يوق

✿

آتشكدهٔ عشقده ياندم اثرم يوق
بن سوزش حسرتله كل اولدم خبرم يوق

بر مرد نبرد آور شمشیر قضایم
کیم سینهٔ مجروحدن اوزکه سپرم یوق
عریان بدن اول عاشق سربازجنونم
باران بلا یاغسەده هردم حذرم یوق
بر مرغ سیه لانهٔ عشقم که دریغا
پرواز سرکوی دلارایه پرم یوق
حیران نقوش حرم حسن بتانم
آیینهٔ اقبال جهانه نظرم یوق
حکمت نبی اولدیردی او بیداد ملاحت
الله ایچون امداد ایده‌جك دادگرم یوق

ای شوق حسنی شعلهٔ مهتاب کلعرق
خجلتفروز روی شفقتاب کلعرق
فیضان خوی‌چکانیٔ لعلکله ناز ایدر
باغ بهشته لالهٔ سیراب کلعرق
تأثیر فیض تابش حسنکمیدر سنك
کیم جان اولور ربودهٔ کرداب کلعرق
فکر تراوش لب تبخاله‌دارك آه
خوناب چشمم ایلدی تیزاب کلعرق

لعلکمی یوقسه عارض آلکمیدر عجب
باغ بلاده غنجهٔ شاداب کلعرق
حکمت نه نشئه‌در بوکه اول شوخ سرکشك
حالا نکاهی مست شکرخواب کلعرق

نشر ایله فضای دله انوار جمالك
رونق شکن خلد اوله کلزار جمالك
حسنك که ایدر طور غم عشقه تجلی
آفاقی طوتار شعلهٔ دیدار جمالك
جبریله اولور مایهٔ اکسیر سعادت
بر دل که اوله خاك در دار جمالك
تا حشره دك آزادهٔ آسیب فنادر
سینه‌مده بهار فرح آثار جمالك
قیل رفع نقاب ای تتق آرای ملاحت
اولدیردی بنی حسرت کلنار جمالك
بیخود جلال ایتدی دل حکمت زاری
ای مهر ازل جلوهٔ اسرار جمالك

ای چشم شوخی ساحر معجز بیان مرك
هر جلوهٔ نکاهك اولور ترجمان مرك

جلاد غمزه‌ك عالمه بهرام فتنه‌در
كيم پايمال غارتيدر صد جهان مرك
آچدى غمكله سينه‌مه بيك داغ آرزو
شمشيرجانشكافك ايدن بى امان مرك
دلداده‌يم اوشوخ ستمكاره كيم اولور
هر بر نكاهى فتنهٔ آفترسان مرك
يارب نه نشئه‌دركه عتابنده كزليدر
آب حيات وسم هلاهلنشان مرك
ادنا شرارى قابض الارواحى محوايدر
سوزدرونم اولسه كر آتش فشان مرك
حكمت زهى سعادت دارين او عاشقه
ياد رخيله ختم اوله آخر زمان مرك

مست اولور خضر ومسيحا لعل نابكدن سنك
برق اورر نور تجلى آب وتابكدن سنك
غنچهٔ كلباغ عفتسك كه شرم آلود اولور
سوديكم شخص حيا رنك حجابكدن سنك
مهر عالمتاب عصمتسك كه چشم عاشقان
خيره‌ناك شوق اولور نورنقابكدن سنك

حشره دك وقف نكاه رشك اولوردى قدسيان
لچسه بر كرّه كنار جامه خوابكدن سنك
پايمال جور اولور اى خسرو اقليم ناز
سايه وش دوشمز جدا كوكلم ركابكدن سنك
مبتلاى دردهجران اولديغك حكمت جهان
بيلدى حيفاكيم سرشك اضطرابكدن سنك

✯

مغرور دانش اولمه اديب و حليم ايسه‌ڭ
بيلدكمى سرّ جلوۀ عشقى عليم ايسه‌ڭ
نفسك تفكر ايله فساد و صلاحنى
راز آشناى بحث جنان و جحيم ايسه‌ڭ
هردم كشاده چهرۀ فيض بشاشت اول
كوسترمه خلقه روى خشونت كريم ايسه‌ڭ
ماهيت وجودك عدمدن كنايه‌در
فهم ايله وارمى وارلغك اى جان فهيم ايسه‌ڭ
عبرتكزين نقش بهين حقيقت اول
آلدانمه رنك طورجه نه حكيم ايسه‌ڭ
محروم خوان تجربۀ روزكارسڭ
پروردۀ نوالۀ ناز و نعيم ايسه‌ڭ

قید بلای منّت ایدر سلب راحتك
محتاج استعانهٔ بخت لئیم ایسه‌ك
حکمت کبی رهارشدهٔ یأس اولوردلك
وارستهٔ علائق امید و بیم ایسه‌ك

ناجی افندی‌یه نظیره

وار خیال ایت وسعتن ادراك وحی آثارمك
بعد مطلق ساحهٔ جولانیدر افکارمك
مست الهام اولمیان خمخانهٔ تنزیلدن
بی‌خبردر نشوه‌سندن بادهٔ کفتارمك
فارغم هیچ های‌وهوی دهر کیرمز کوشمه
خوابکاه نازیدر عالم دل بیدارمك
نارحسرت شرحه‌لر آچدی ریاض سینه‌مه
داغ خونیندر مدار زینتی کلزارمك
پیروم هرحالده حکمت خراباتیلره
هب بودر ماهیتی مسعود ایدن اشعارمك

نامق کمال بک، حالت بک، کاظم پاشا ایله مشترک

کاظم	عالمه ارباب عشقك اعتبارین کورمدك
کمال	جاه ایله اهل کمالك اشتهارین کورمدك
کمال	اقتباس پرتو ایتمشدر چراغ طوردن
حالت	یاندی دل محو اولدی حالا بر شرارین کورمدك
حالت	تاازلدن تشنه‌لب صحرا نورد محنتز
حکمت	بز بو وادیٔ جنونك جویبارین کورمدك
حکمت	سرتسر عالم دیار مرکه پویاندر هنوز
کمال	صرصر عمر شتابانك غبارین کورمدك
کمال	بز خمار آلود یأس تلخیٔ ایامدن
کاظم	بزم امکانك شراب خوشکوارین کورمدك
کاظم	بز نه‌لر کوزدك کچوردك بندر آمالده
حکمت	عرض کالای کمالك بر مدارین کورمدك
حکمت	اهل نخوت ارتفاع جاهه مغرور اولسون
حالت	قصر اقبالك جهانده پایدارین کورمدك
حالت	نشئهٔ بزم جماله آفرین صد آفرین
کمال	باده نوش عشقنك اصلا خمارین کورمدك

کمال	هر هوای محنتك كوردك ختام وغایتن
کاظم	بحر بی پایان هجرانك كنارین كورمدك
کاظم	لطفی وار اولسون خدنك غمزهٔ جادوسنك
حالت	داغلردن بشقه دلده یادكارین كورمدك
حالت	نالهیه پروانه نامحرم هوایه عندلیب
حکمت	مبتلای درد عشقك غمكسارین كورمدك
حکمت	جام فیض اولمش مكر اشكستهٔ سنك جفا
کاظم	بادهٔ بزم وصالك نشئه دارین كورمدك
کاظم	یانه یانه قیلدیلر پروانه وش محو وجود
کمال	كشتكان عشقنك خاك مزارین كورمدك
کمال	فلك دل قالدی اسیر چارموج اضطراب
حالت	بز بو دهرك برمساعد روزكارین كورمدك
حالت	لامكان سیر تجرددر غمكله هر بری
کاظم	سالكان حیرتك دار و دیارین كورمدك
کاظم	مانع تدبیردر دنیاده تشویش ونفاق
حکمت	اتحاد رأی وافكارك قرارین كورمدك
حکمت	بولمدی فیض طراوت غنچهٔ مقصودمز
کمال	بز بو باغ محنتك برنو بهارین كورمدك
کمال	مرغ دل جان آتدی دام زلفنه اما ینه

حالت　التفات غمزهٔ خاطر شكارين كورمدك
حالت　بی‌رواج اولسه نوله عالی متاع معرفت
حكمت　عالمك عرفانه واقف بركبارين كورمدك
حكمت　ايرمدی دست ارادت دامن ارشادينه
كاظم　آه كم دشت حقيقت شهسوارين كورمدك
كاظم　شاعر حكمت شناسان جهاندن كاظما
كاظم　نامق وحالت كبی شهرتشعارين كورمدك

فارغشدهٔ كاركه كون ومكان اول
وارستهٔ آفتكدهٔ نام ونشان اول
سيرايت نه ايمش رازفيوضات محبّت
كل واقف اسرارنهانخانهٔ جان اول
تا كی اوله‌سك خمشدهٔ بار تعلق
آزاده سرسلسلهٔ سود وزيان اول
ترك ايت الم غائلهٔ بودونبودی
ويرمه خلجان خاطركه رندجهان اول
كورمكسه غرض بارقهٔ نور بقايی
حكمت كبی دلسوختهٔ سوزنهان اول

محرم أسرار بزملن ترانيدر كوكل
موسىٔ عمران عشقك ترجمانيدر كوكل
حبّذا كيفيت جام الستی كم آنك
نشوه‌دار بادهٔ وحدتنشانيدر كوكل
نقطه‌سيدر نكتهٔ سرّ حروف عاليات
نسخهٔ عبرتنمای كن فكانيدر كوكل
مهبط الانوار الهام خدادر تا ازل
مظهر فيض حيات جاودانيدر كوكل
قدسيان اولسه نوله غوّاص تردست مراد
بحر كوهرپاش فيض بی كرانيدر كوكل
حيلهٔ ابلهفريبان ايله صيد اولمق محال
عالم عشقك همای لامكانيدر كوكل
ذوقياب عشق اوللدن حكمتا تجريد ايله
سالك پشمينه پوش بی نشانيدر كوكل

طوت مهر رخك بو دل بيكينه مقابل
كلسون نه آيينه‌يه آيينه مقابل
تأثيرينی كور كوكله اول كافر حسنك
بيدين اوليور مرد خدا دينه مقابل

ایجاد فسونکاریٔ اعجاز نماده
برجیس اولهماز غمزهٔ خود بینه مقابل
یارب نه عجب نوهوس عشوه‌در اول ماه
اغیاری طوتار عاشق دیرینه مقابل
صون لعل لبك كیم طوته‌مم کوثری ساقی
کیفیت جام می نوشینه مقابل
زاهد نه‌در اول آتش غیّا کبی سوزلر
وارسه دهنکدر چه سجّینه مقابل
حکمت ویره‌مم بر تلنی کاکل یارك
صد نافهٔ مشك ختن و چینه مقابل

❀

سنیح افندی یه نظیره

ایدر اربابنی سرمست غرور اقبال
اوّلین نشئهٔ سرشار ظهور اقبال
انعکاس آور اولور آینهٔ ادباره
عاقبت نقش نکونسار امور اقبال

لابقا اولدیغن ادراك ایدن ارباب شعور
اولماز عالمده هوسکار سرور اقبال
تیشه کاریٔ فلك خاك ایله یکسان ایلر
سر بلند اولسه دخی طاق قصور اقبال
عاقل اولماز دم فرصتده عجول ومغرور
اکثری جاهل اولور شخص جسور اقبال
جان ویرر خلق جهان شوقنه پروانه کبی
نه عجب شمعه ایمش شعلهٔ نور اقبال
حکمت اولماز ینه هم مرتبهٔ نظم سنیح [١]
شاعران ایلسه تنظیره وفور اقبال

صورتکدر مناظر عالم
شاهدکدر مآثر عالم
ظل نورانیٔ تجلیدر
کثرات مظاهر عالم
انکشاف رموز وحدتدر
یوم تبلی السرائر عالم

[١] عسکری تقاعد صندوقی ناظر اسبقی بروسه‌لی سنیح افندیدر . ١٣١٨ ده وفات ایتمشدر . دیوانی مطبوعدر .

روشنادر عبارهٔ دلده
استتار ضمائر عالم
اهل عرفانه شعر حکمتدر
مایه‌دار مفاخر عالم

مدار حادثات دهر بر کاشانه‌در عالم
بو صورتله کهی معمور وکه ویرانه‌در عالم
ظهور وانتشار جنس مخلوقاته مولانك
فضای قدرتنده کویا بر لانه‌در عالم
تصاریف زمان ایجاب ایدر ایجاد وتکوینی
صور بندحدوث اولمش دکلده یانه‌در عالم
خلائق جرعه‌نوش فیض ایکن بر جام حکمتدن
تضاد نشئه‌یی کورکیم عجب میخانه‌در عالم
تمیز شیوهٔ عقل وجنون نسبتله واقعدر
حقیقتده دنیلمز عاقل ودیوانه‌در عالم
ویرر دنیایه هر کس کندی افکارنجه بر معنی
دروغ آلودهٔ وهم وخیال افسانه‌در عالم
ندندر اکتساب جاه ایچون محو وجود ایلر
شعاع شمع بزم دولته پروانه‌در عالم

نیچه صاحب کمالی مست خواب حیرت ایتمشدر
خمار آلود محنت طرفه بر پیمانه‌در عالم
بیلور راز آشنایان حقیقت نیدوکن حکمت
اکرچه صورتا اهل دله بیکانه‌در عالم

صانمه کیم باده خواهدر کوکلم
مست عشق الهدر کوکلم
محو اولوب نور حسن دلداره
شعله کیرای ماهدر کوکلم
سوز حسرتله داغ داغ اولدی
عشقمه بر کواهدر کوکلم
شاه غم بارکاه سودایم
اهل عشقه پناهدر کوکلم
بوله‌لی فیض جذبهٔ تجرید
دشمن عز و جاهدر کوکلم
حکمتا کوی وصل جانانه
طوغری بر شاهراهدر کوکلم

مست صهبای ازل رند ملامی مشربم
سالك عشق الهی‌یم اویسی مشربم

پردهٔ غم شهپرناموس اكبردر بكا
اوزكه برحیران دیدارتجلی مطلبم
قلزم وحدت خروش جذبهٔ عشقم كه بن
كوهر تجرید وفیض وجد ایله لب برلبم
كوش ایدك بندن شئونات قضا اسرارینی
صورت امی‌ده برمرد لدنی مكتبم
جوهر نورهویتدرنشان شوكتم
عالم سفلیده حكمت شاه عالی كوكبم

خیال لعل لبكله همیشه دلخونم
خراب سیل خروش سرشك كلكونم
فضای غمده كوروب پایمال ناز ایتمه
غبارفیض اثر رهكذارمجنونم
كلور غمكله شكرخندهٔ نشاط بكا
عتاب وجوركه مولا بیلوركه ممنونم
نظاره سنج رخ تابدارك اولسه‌ده جان
نه چاره سربكریبان بخت وارونم
غریبدركه سرآزادقیدایكن حكمت
اوچشم ساحرشهلانكاهه مفتونم

سنك صحرای ملامتدر سریر شوکتم [۱]
شعلهٔ داغ جنوندر شبچراغ دولتم
سرده برشوخ قیامت قامتك سوداسی وار
فتنه‌کاه حشری طوتسه نوله‌صیت وشهرتم
بن‌که کردانداده‌ٔ جوربتانم تاازل
سایهٔ شمشیر جاناندر بهشت عزلتم
بوالعجب دیوانهٔ ذوق آشنای محنتم
زخم‌خون آغشتهٔ دلدر مداررا حتم
ای‌فلك خمکشتهٔ تعظیم‌اولوب طورمه‌بکا
ارتفاع جاهه یوقدر ذره میل ورغبتم
مهروماهی باشنه چالسون سپهربی‌ثبات
وار اوله حکمت همان‌سینه‌مده داغ‌وحشتم

✡

امید جاه ایله عرض رجا نه‌در بیلمم
حزین‌ایسه‌مده ینه اشتکا نه‌در بیلمم
نمایش صور ممکناتی صورمه بکا
خدایی بربیلورم ماسوی نه‌در بیلمم

[۱] بوغزلی نامق کمال بك مرحوم تخمیس ایتمشدر .

نه‌وارسه جمله بجادر جهان قدرتده
زوائدی كوره‌مم نابجا نه‌در بیلمم
او دلخراش عذاب جحیم هجرانم
كه آرزوی بهشت صفا نه‌در بیلمم
نه‌كریه كار ایدر اولدی نه‌سوزوتاب فغان
مزاجك ای شه‌خونی ادا نه‌در بیلمم
خلاصه چاره‌می وار جانی تیغ غمزه‌كدن
بوسوء قصد نكاهك بكا نه‌در بیلمم
كذار ایدر نصل اولسه بوكاربار فنا
امور عالم ایچون اعتنا نه‌در بیلمم
كمال طبعمی تسلیم ایدرجهان حكمت [١]
سخنده سفسطهٔ ادعا نه‌در بیلمم

☆

جوهر نورجلالم سوزوتاب محشرم
پرتوافروز چراغ شعله‌تاب محشرم
جبهه‌سالقدن بولور نور بصیرت قدسیان
اوزكه برخا كستر فیض التهاب محشرم
آتش عشقم كه‌دوزخ سوزاولور هراخكرم
سرتسر پرشعلهٔ نارعذاب محشرم

[١] یاخود : علوطبعمی حكمت جهان ایدر تسلیم

شیوهٔ هجر ووصال یاره حیرانم هنوز
فارغ هنگامهٔ لطف وعتاب محشرم
داغ برداغ جنونم شوق حسن یارایله
محشر صدسوز وتاب آفتاب محشرم
جوشش اشکمده جان اولمش نهنك آرزو
غرق امواجیم آتش حباب محشرم
برندیم بذله کوی غمزهٔ جانانه یم
کیم کمال عشق ایله حاضر جواب محشرم
حکمتا ساغر کدای بزم یار اولسه‌م نوله
مست کستاخ الستم بی حجاب محشرم

☆

شعلهٔ چشم سویدا ماهتابمدر بنم
داغ آتشبار سودا آفتابمدر بنم
بوالعجب پروانهٔ شمع رخ پرتابکم
هفت دوزخ لمعهٔ نارعذابمدر بنم
کریه ریز اشتیاقم اول قدر کویا جهان
لجّهٔ اشکمده قالمش آسیابمدر بنم
بحر موّاج نخستین آشنای وحدتم
نه قباب آسمان کمتر حبابمدر بنم

صانمه تاب افشان اولورشوق نجومندن فلك
التماع عکس داغ بیحسابمدر بنم
پاکئ لوث دنیات علائق دهرده
مقتضای طینت قدسی جنابمدر بنم
برخیابانسیر سودایم که حکمت سوزآه
آتشین سرمشعل راه صوابمدر بنم

✿

حقائقین اولانلر نورالانوار تجلّادن
کورر سرّ جمال اللهی مرأت مجلّادن
عوالم حادثات بحرکوهرخیز مطاقدر
بومعنی آکلانور امواج کوناکون دریادن
حقیقتده جهانك محوونابوداولدیغن بیلسه
کچردی اهل حکمت نفی جزء لاتجزّادن
حصول صورت مقبولهٔ انسان کاملدر
غرض هب جوهرواعراض وایجادهیولادن
جهان مستغرق نورشئونات اولدیغن آکلار
فیوضات آور ادراك اولان اسماء حسنادن
بولانلر نور(مازاغ البصر)دن شعلهٔ عرفان
کورر هب کائناتی کوشهٔ چشم سویدادن

سراپا شعلهٔ جوّالهٔ مهر تجلّادر
غمکله فرق اولنماز داغ سینه‌م طورسینادن
اناالحق کوی توحیدم که کوش جانمه شمدی
صدای ثمّ وجه‌الله ایرر هب کوه وصحرادن
مزایای کمال طبعم ادراك ایلمز حکمت [۱]
او کیم بی بهرهٔ علم وهنردر فیض مولادن

❋

فیضیاب عشق اولانلر مشرب ادرا کدن
میل بحث خواهش ایتمز مذهب ادرا کدن
بر سبقخوان فنون وحدتز کیم کورمشز
درس ماهیاتی لوح مکتب ادرا کدن
کثرت اشیاده پنهان ایتدی فیضن کوسترن
اتحاد حرف ومعنایی لب ادرا کدن
اولمدم کوکلمجه حالا نظره سای ء جه‌یار
آه کیم محو اولدی جان تاب وتب ادرا کدن
شوق مهر روین ایله جبهه‌زیب آرزو
کور صباح الخیر سودایی شب ادرا کدن

[۱] یاخود : بیلورمی قدروشان آدمیت نیدوکن حکمت
او کیم بی بهرهٔ تحقیقدر تعلیم اسمادن

دلشكاف هجر یارم صانمه اولمش تا ازل [١]
سینه صد چاك محبت مثقب ادرا كدن
بر سیه بختزكه حكمت عقل دشمندر بزه
ایتمیز امید رفعت كوكب ادرا كدن

✵

ذوقمز یوق شوق بزم ساغر امیددن
نشئه‌دار خواهش اولدق بادهٔ تجریددن
سركران محتم لبریز یأس ایتمش قضا
ساغر بختم سرشك دیدهٔ نومیددن
چاك چاك اولسه نه دلتنشكان دشت عشق
قطره آب آلماز سفال چشمهٔ خورشیددن
پیش اهل جاهه بذل آبرو بیهوده‌در
حاصل اولماز میوهٔ مقصد نهال بیددن
حكمتا تفهیم قدر زندكانیدر مراد
كشورستان حیاتی هر نفس تحدیددن

✵

تجلّی زار اولور عالم شرار دود آهمدن
قالور حیرتده موسی شیوهٔ حال تباهمدن

[١] یاخود : رشته كیرایی ذوق وصلته اولمق كرك

بنم اول کرمجولان بیابان محبت کیم
اولور مهرقیامت شعله کیرا کرد راهمدن
براوزکه فیض ویرمش شوق رویك دیدهٔ جانه
عوالم شعله زار عشق اولور نورنگاهمدن
سواد شب دکل بو وحشت آباد ملامتده
نمدپوش خجالتدر فلك بخت سیاهمدن
کیدرسم قبره کر بو رنجش هجران ایله حکمت
هزاران نالهٔ جانسوز اولور پیدا کیاهمدن

✵

تابش مهر رخك تنویر ناسوت ایلسون
شوره‌زارعشقی رشك باغ لاهوت ایلسون
بر تجلّی ایله کیم زیرنقاب طرّه‌دن
جلوهٔ حسنك کلیم اللهی مبهوت ایلسون
شعله ویرنور حیادن لعل فیض آثارکه
مهری تا پرتوپرست رنك یاقوت ایلسون
چرخه کوستر اقتدار غمزهٔ معجزفنك
جبرئیلی ته‌نشین چاه هاروت ایلسون
جان ویررسه‌ڭ برهمای حسنه ویر کیم حکمتا
استخوانك مرغ قدسی مایهٔ قوت ایلسون

✵

دل نشئهٔ توحید ایله مدهوش کورنسون
جبریل کمال اولسه‌ده خاموش کورنسون
برمست مراد اول که می بزم وصالك
هر قطره‌سی برتاج سیاووش کورنسون
سیراب جنون ایله دلی اشك ترکدن
دریای محبّت ینه پر جوش کورنسون
عرض هوس ایت شاهد مقصوده مرامك
غمخانهٔ حسرتده هم آغوش کورنسون
حکمت نه وار اکدار غم یار ایله بختم
شیونکه عالمده سیه‌پوش کورنسون

❀

کوکلم خراب عشق ایدی میخانه یوغیکن
مخمور جام شوق ایدی پیمانه یوغیکن
ایلردی مرغ جان سماواتی جایکاه
ویرانسرای دهرده برلانه یوغیکن
پای شعور سلسله بند جنون ایدی
دارالشفای عشقده دیوانه یوغیکن
شوق محبتکله کوکل چاك چاك ایدی
قصد ستم هنوز کریبانه یوغیکن

حکمت روامیدر کاوله مهجور طلعتك
راز آشنای وصل ایدی بیکانه یوغیکن

واقعا هر کار حاصلدر ید تقدیردن
عاقلان کچمز ینه سررشتهٔ تدبیردن
جلوهٔ قدرتله تعلیم تواضعدر مراد
غالبا طین بهین آدمی تخمیردن
دقت ایتسه‌ك عقدهٔ داغ دل اهل غرور
روشنادر پیچتاب جوهر شمشیردن
نقش ظاهرله اولور سرّ حقیقت آشکار
منفهمدر حسن معنی شیوهٔ تعبیردن
فکر نیل آرزو حسن مجازیدن عبث
نفخهٔ مقصود آلنماز غنجهٔ تصویردن
راست طبعانك مدار کاریدر کج‌طینتان
حکمتا فهم ایت بو معنایی کمان و تیردن

دلخراشیٔ امل فکر غنادندر بتون
دردسر کیفیت جام صفادندر بتون

برق اورر نور تجلّی نقش استعداددن
اختلاف رنك ماء لون انادندر بتون
هب اسیردام ایدن مرغانی حرص دانه‌در
پیچتاب غصه قید ماسوادندر بتون
حال محویتده‌در آب حیات معنوی
دلده آثار بقا فیض فنادندر بتون
افتقاریدر همای اوج پرواز ایلین
اعتلا عالمده ترك اشتهادندر بتون
ائتلاف شعله طبعان آدمی دلگیر ایدر
سوزش پروانه شمع خودنمادندر بتون
پایمال جور اولور آتش علوخیز اولسه‌ده
سرفروی سرکشان میل جفادندر بتون
آگه بومعنایی فریاد صریر خامه‌دن
دلفگاری ستم فرط ذکادندر بتون
حكمتا اسناد تهمت ایلمم بیگانه‌یه
هرنه کوردمسه جهانده آشنادندر بتون

هردم سوزه‌رم باده‌یی میخانه‌می‌یم بن
سرخوشمی یا ساقیمی یا پیمانه‌می‌یم بن

برحیرته دوشدمکه اوزمدن خبرم یوق
عاقلمی یا دیوانه یا مستانه‌می‌یم بن
بیلمم نه تجلّی بکا کوستردی جمالك
دائم ینارم عشق ایله پروانه‌می‌یم بن
یارب شو طبیعت دینیلن قوته قارشو
تاب آور اولور فانیٔ فرزانه‌می‌یم بن
پامال فلاکت اولەجق دیکری یوقمی
بوخرمن ایجادده بر دانه‌می‌یم بن
درك ایده‌مدم حالنی کلزار جهانك
خلقتده عجب سبزهٔ بیکانه‌می‌یم بن
حکمت بوخرابات جهانده بیله‌مم هیچ
معمورهٔ حکمتمی یا ویرانه‌می‌یم بن

✯

فارغ اولدق نشئهٔ لعل لب جانانه‌دن
شمدی سرمست وصالز بشقه بر پیمانه‌دن
امتنان ساقیٔ دوران ایله چکدك ایاغ
عاقبت دهلیز فیض مجلس میخانه‌دن
وار ایکن سرده خیالی شوق بزم عشرتك
انفکاك ایتمز کشایش خاطر مستانه‌دن

بيلمش اول كيم آ كلاشلماز مذهب اهل دلان
آلمينجه درس عرفان مشرب رندانه‌دن
نه اميد وصل ايدر نه ترك هاى وهوى عشق
عقده‌دار حيرتم حال دل ديوانه‌دن
جانه شوق حسن جانان مايۀ آرامدر
يوقسه كيم محظوظ اولور حكمت بو محنتخانه‌دن

سوزغم هجران كورينور داغ تنمدن
بيك شعله اورر هر سرموى بدنمدن
پرزخم جفادر او قدر چشم نزارم
رنجيدۀ بارغم اولور پيرهنمدن
شمشير نكاهكله شهيد اولديغم آگلار
آهوى جنان لكّۀ خون كفنمدن
كلزار دله صانمه آقار جوى سرشكم
فوّارۀ خون اولدى نمايان چمنمدن
حكمت بنم اول نشئه‌ور عشق الهى
سرمست اولور ارواح ملائك سخنمدن

رويكى سير ايتمك ايچون روزن نظّاره‌دن
دل هزاران ديدۀ خونين آچار هر يازه‌دن

شعلهٔ آتش خروش داغ صانمه برق اورر
شوق شمشیر نکاهك سینهٔ صد پاره‌دن
ثقلت جاندن خلاص ایت باری الله عشقنه
چکدیکم مولا بیلور زخم دل بیچاره‌دن
هر کورن جوش وخروش دیدهٔ کریانمی
جویبار خون اولور جاری صانور فوّاره‌دن
حکمتا کلدك نه چاره یوقسه بیلدم عالمك
تنکنای یأس واحزان اولدیغن کهواره‌دن

✻

مأیوسم ازیله وعدهٔ پارین یاردن
بولمام صفایی وصل غم آکین یاردن [۱]
ایتمز غرور حسن ایله اولسه‌م‌ده التفات
صد الامان او غمزهٔ خون بین یاردن
کوردکده خواب نازده آیرلمدی هنوز
چشم امیدمز سر بالین یاردن
خشك ایلدی دماغمی حسرت صبا امان
بر شمّه یوقمی کاکل مشکین یاردن

[۱] یاخود : بولمام صفا وصال غم آکین یاردن

کلزار عدنه خنده‌لر ایلر دهان جان
کلبوسه چینیٔ رخ رنکین یاردن
چکدکلرم حساب اولنورسه کتاب اولور
حکمت بلای جور نوآیین یاردن
ترغیب نظمه نامق [١] شیرین زبانمی
کلدی بو نو غزل لب نوشین یاردن

کلستان فر بولور عکس جمال شعله تابندن
اولور موقوف حیرت غنچه‌لر رنك حجابندن
عجبمی شورش افزای جنون اولسه دل عاشق
خراب آباد اولور عالم نکاه پرعتابندن
کرفتار کمندکا کلك رهیاب شوق اولماز
بو معنی آ کلنور هر موی زلفك پیچتابندن
سپهر کینه جودن ایلینلر رفعت امیدین
جهانده عبرت آلمازلرمی ماه و آفتابندن
پریشانیٔ هجران تابکی پیغولهٔ غمده
سؤال ایلرمی یارب حکمتك حال خرابندن

[١] نامق کمال بك مرحوم .

دهری تسخیر ایلدك مژکان و ابرولرله سن
سودیکم تحصیل سحر ایتدکمی جادولرله سن
عقل اول شیوهٔ کفتارکه مفتون اولور
بحث مکرونازه کیرسهڭ چشم پرکولرله سن
پایکه جولر کلور کورسه آقار صولر طورر
جنبش ورفتاره کلسهڭ قد دلجولرله سن
هر دوعالم قدر حسن وآنکه اولماز قیاس
کندیکی بر طوتمه حوریلرله مهرولرله سن
عزم کوی یاره دلده قالمدی تاب وتوان
طورمه کیت اشك روان باری آقان صولرله سن
حکمتك جمعیت افکارین ایتدك تارومار
اول پریشان مویلر مشکین کیسولرله سن

❀

مسیحا عقده‌بند یأس اولور چین جبیننده
کلور هاروته حیرت غمزهٔ سحرآفریننده
صف مژکاننی کور زیر طاق ابروانده
خراب اولمازمی عالم فتنهٔ سر در کمیننده
کلنجه نازه اول شوخ جهان آشوب استغنا
اولور محشرده خون فتنه ریزان آستیننده

نه كافر ماجرای عشوه‌در چشم فسونسازك
پشیمان ایتدی اهل زهدی هب دنیا و دیننده‌ن
كل نو رستهٔ عالمهاسن كار ایدر شاید
صاقن شوریده سامان غمك آه وانیننده‌ن
زمان حشره‌دك تلخیده كام یأس اولور كوكلم
اكر كلبوسه‌چین اولمازسه لعل شكرینندن
نسیج طبعمه بكزرمی حكمت نظم قاآنی
چیقارمی بویله كالای سخن ایران زمیننده‌ن.

☆

عرش اعظم طوتشور داغ فروزانمدن
محو اولور ملك بقا سوزش افغانمدن
نم اول بادیه پیمای جنون كیم صاچیلور
ریزهٔ جوهر جان ریك بیابانمدن
شوق چشممده اوچار برق نكاه‌حرمت
مهر غم شعله ویرر هر سر مژكانمدن
یاره تأثیر ایده‌مز معبد اندیشه‌مده
اولسه محراب دعا چاك كریبانمدن
فكر خلكله اولور سینه‌ده سیراب جنون.
داغ خونین جفا دیدهٔ كریانمدن

جانه هر موییم اولور سرزنش آلودهٔ ریش
تیر سرتیز نگاهك كه خنجر یاتمدن
حكمت انصافه گلوب بلكه دل آزرده اولور
یاره شكوی ایدهمم حال پریشانمدن

*

سنا برق محبّت ظاهر اولدقجه درونمدن
عوالم شعله گیر فیض اولور داغ جنونمدن
او مجنون بلا گردان هجرانم كه دردگله
گلور آواز سودا مشك بیدسر نگونمدن
جهانی غرق خوناب غموم ایلردی طوفانه
دوشیدی قطره گر جوی سرشك لعلگونمدن
سماپرواز استعزاز ایكن شهباز استغنا
خلاص اولماز ینه گیراتریٔ بخت دونمدن
ایدر هر قطره‌سن روح جمه پیرایهٔ تمكین
فلك شوق آور اولسه جام صهبای سكونمدن
هیولا طینتان صورتپذیر فیض اولور حكمت
بنم هر شیوهٔ اعجاز طبع ذوفنونمدن

*

سوزش حسرتله محو اول تنده جانك طویمسون
جانكی چاك ایله جسم ناتوانك طویمسون
عالمی برآه ایله دوزخنشان ایتسون ینه
سوزآهی سینهٔ آتش فشانك طویمسون
سینه آچ تیر نكاه دیدهٔ غدّارینه
چاك چاك غارت اولسون استخوانك طویمسون
شكوه پرداز نیاز اول هر دهان یاره‌دن
حرف وصل یاری امّا كیم زبانك طویمسون
حكمتا درد جنون عشقی افشادن صاقن [١]
غمزهٔ جانان بیله راز نهانك طویمسون

☆

جوش ایدر نور محبّت آفتاب باده‌دن
شعله‌دار فیض اولور دل ماهتاب باده‌دن
عكس خورشید تجلّای جمال یار ایله
فر ویرر مهر قیامت هر حباب باده‌دن
چشم شوخك قورقرم مست تغافل اولمسون
نازنینم اولمدك بیدار خواب باده‌دن

[١] یاخود : حكمت عارفسه‌ك ملال عشقی افشادن صاقن.

جان دل یانمزمی شوق شعلهٔ دیدارنده
رخلرك پرتاب اولورکن آب وتاب بادەدن
نشئهٔ وصلت خمار هجری ایراث ایتدوکن
حکمت ادراك ایلدم دور شتاب بادەدن

٭

کلمزمی یاده عشق ایله آه ایتدیکم زمان
احوال هر دو کونی تباه ایتدیکم زمان
خونابه های داغ جنون موج موج اولور
بحر سرشك دلده شناه ایتدیکم زمان
بر ذرّه کلمز عینمه صد آفتاب چرخ
مهر جمال یاره نگاه ایتدیکم زمان
اوّل خیال بوسهٔ لعلك دوشر دله
فکر وصال ومیل گناه ایتدیکم زمان
حکمت ملال عشق ایله آسوده حال ایدم
غم عالمنده ترك رفاه ایتدیکم زمان

٭

مقصدم ناله دکل جلب ترحمدر بو
مقتضای روش حال تظلمدر بو
نقد جانی نوله ویرد مسه غم جانانه
مذهب عشقده تسلیم وتسلّمدر بو

او سنك آ ئلادیغك لعل لب یار دكل
بهترین غنچهٔ كلزار تبسمدر بو
سوزده اجرای دروغ ایتمه‌ده ابنای زمان
وارایسه احسن آداب تكلمدر بو
صانمه بیهوده نو آهنك صریر قلمم
حكمتا ساز معانیده ترنمدر بو

✱

حسرت خالكله اولمش داغ داغ آرزو
دلده هر بر لالهٔ خونین باغ آرزو
بز او دلسوزان سودایز كه شوق یار ایله
تا صباح حشره‌دك سونمز چراغ آرزو
چكدیكم یارب نه‌در بو وادیٔ هجرانده
یاهلاك ایله بنی یا ویر فراغ آرزو
فكر وصل ایتمز بنه عالمده نا كامان عشق
اولسه‌ده شرع محبتده مساغ آرزو
حكمت اولمازسه نوله ذوق آزمای التفات
چاشنی سنج تغافلدر دماغ آرزو

✱

بر نشئه قومش حكمت حق طینتمزده
آثار صفا وار دل پرمحنتمزده

یکبین شئونات کمالزکه تفاوت
برذرّه بولنماز نظر عبرتمزده
اولسه‌ق نه قدر بوقلمون نقش تجلّی
برجلوه‌در آیینهٔ ماهیتمزده
داسیرجهانزکه بونه قبهٔ کردون
بر حبّه دکلدر نکه رغبتمزده
صهبای غم عشق ایله سرمست صفایز
کلبانك محبّت چکیلور خلوتمزده
حکمت نوله ذوق آلمسه ارباب جهالت
وار نشئهٔ آکاهیٔ جان صحبتمزده

✯

سرّ انوار تجلّی شمدی روشندر بزه
سوزش داغ محبّت نار ایمندر بزه
بلبل آتش دم برد وسلام وحدتز
شعله‌زار عشق ابراهیم کلشندر بزه
بر خیابانسیر معراج فیوضاتزکه هب
جوهر روح تجرّد خاردامندر بزه
قالدی کمنام عدم سرمنزل مقصودمز
شحنهٔ ملك وجود ایواه رهزندر بزه

فکر لعلکله صفایاب سکون وحشتز
کوییا سرچشمهٔ خورشید مسکندر بزه
عاشق نادیده کامز سنسز ای مهرجمال
سورکاه جنت اولسه عین شیوندر بزه
کوکب اقبالمز مسعود ایسه منحوس اولور
اهل عرفانزکه حکمت چرخ دشمندر بزه

یوق قید ماسوی دل قدسی جنابده
اولماز خطا صحیفهٔ ام الکتابده
برنشئه‌درکه سرّ تراکیب عنصری
قالمش نهفته معصرهٔ اضطرابده
ارواحك انبساطنی اشباح ایدر عیان
فهم ایت بورازِ مبهمی هنکام خوابده
تدقیق اولنسه صورت موهومه‌در جهان
یوقدر وجود نقش نمایش سرابده
آکلاردی اهل زهد طبیعت کرامتن
بیلسیدی سرّ نفع ونشاطی شرابده
احکام اجتهاد ایده‌مز دفع اشتباه
محدود ایکن میان خطا وصوابده

رد ایتمه انتساب ایدن ارباب ذلتی
بر نقطه‌در مدار ترقی حسابده
نشر ایت کمالك عالمه اهل کمال ایسه‌ك
روشندر اشتهار ضیا آفتابده
حکمت نوای نالش فیض آشکاره‌در
ساز صریر خامهٔ معجز خطابده

غالب بکه نظیره

عارف معنای توحیدز مآل قلب ایله
دانش آموز فیوضاتز کمال قلب ایله
جبرئیل انوارینه حیران اولوردی ایلسه‌ك
عرض دیدار تجلّی کر جمال قلب ایله
قوهٔ قدسیه‌در هب جلوهٔ احوالمز [۱]
کیم هراس انداز لاهوتز جلال قلب ایله
عجز وحیرت مایه‌بخش فیض وحدتدر بزه
محرم اسرار لاریبز ملال قلب ایله

[۱] یاخود : منجلیدر سینه‌مزده پرتو لاهوت عشق
بز ظلام انداز طاغوتز جلال قلب ایله

مستفید فیضی‌یم حكمت جناب غالبك [١]
نظم پاكی ورد جانمدر خیال قلب ایله
مرشدكل ملهم انوار معنادركاولور
جامع سبع المثانی اشتمال قلب ایله

سوز عشق التهاب وار دلده
صانكه بر آفتاب وار دلده
دوجهان فهرس مباحثیدر
شرحه كلمز كتاب وار دلده
اوله‌ماز یاد و آشنا محرم
اویله براضطراب وار دلده
غالبا زلف یاره‌در میلی
ینه بر پیچتاب وار دلده
اولدی نادیده‌كام فیض شهود
ماسوادن حجاب وار دلده
حكمت الزام نكته‌سنجانه
كلك معجز خطاب وار دلده

---

[١] اسقوفچه‌لی غالب بك مرحوم .

نه‌دنیا وار نه‌عقبا وار نه‌فکرجاه وار دلده
غم سودای اسرار جمال‌الله وار دلده
دکرکون‌جنون اولسه نوله احوالی عشاقك
جکرده داغ‌حسرت سرده آتش آه‌وار دلده
سلوك اربابنی گم‌کشته کوی جستجو صانمه
فضای‌لامکانه طوغری برشهراه وار دلده
دماغم اوزکه بر شیرین‌مذاق آرزودر کیم
جهانك لذت عیشندن استکراه وار دلده
عجبمی اولسه حکمت برج سینه‌م عرش‌استغنا
شعاعندن‌جهان سوزان‌اولور برماه وار دلده

برراهه عازم اول‌که خبیری بولنمیه
برملکه وارکه شاه و وزیری بولنمیه
برآسمانه سن‌ده صعود ایت‌کیم ای کوکل
ماه ونجوم ومهرومنیری بولنمیه
صد آفرین او بی‌سروسامان عشقه کیم
صرتنده داخی کهنه حصیری بولنمیه
تاریك حزن اولورسه‌ده جنت مثالیدر
اول بزم که جوان ایله پیری بولنمیه

قدر آشنای عاشق اولان شیوه‌کاری‌سو
امّا بشرط آنکه اسیری بولنمیه
حکمت غلام همتی‌یز بز او عارفك
مولادن اوزکه یاروظهیری بولنمیه

نشئهٔ شادی ویرر غم مشرب رندانه‌یه
باق صفای خنده‌ریز گریهٔ مستانه‌یه
جام مینای محبّتده دکل چشم حباب
دیدهٔ جمدرکه قالمش کردش پیمانه‌یه
گر مسیح اولسه طبیبك آچمه زخم سینه‌گی
کوسترلمز یادکار آشنا بیگانه‌یه
سوزش زلفکله دودسوزش آه درون
آتشین زنجیر اولور پای دل دیوانه‌یه
محوونابود اولمدن ایتمز تحاشی اهل عشق
دردجانسوزی ویرر شوق وصفا پروانه‌یه
عاشقانه باده‌در حکمت حیات جاودان
کاروبارعمری وقف ایت مجلس میخانه‌یه

کورینور سرّ قضا غمزهٔ جادوسنده
کزلنور شخص بلا کوشهٔ ابروسنده

کردش نور نکهدن بیله رمکرده اولور
وحشت اول مرتبه‌در دیدهٔ آهوسنده
محو اولور باد صبا نشر شمیم ایتسه اکر
نفخهٔ باغ جنان زلف سمنبوسنده
حشره‌دك زنده طورر شوقله جان منصور
اولسه بردار شکنج سر کیسونده
جلوه‌کر اولمه‌در شاهد مقصود خیال
حکمتك آینهٔ طبع سخنکوسنده

✻

خون عاشقدن جلا ویرمش سر پیکاننه
قورقرم قصد ایتمسون یارب مسیحك جاننه
خوف خشمندن قضا دلبسته‌در فرماننه
عزرئیل ایلر مدارا غمزهٔ فتاننه
اویله بر نخوت پرست عشوه‌در کیم قدسیان
روی‌مال عشق اولور هب کوشهٔ دامانه
کشتهٔ هجرانی‌یم اول شوخ قدسی طینتك [١]
رشك ایدر عیسی شهید خنجر مژکاننه

[١] یاخود: کشتهٔ هجرانی‌یم برشوخ یوسف طلعتك.

کاتب اعمال ایدر بیهوده تکثیر سواد
اولمزاول شوخك نهایت جور بی پایانه
آفرین اول خاکسار عشق و سامان سوزه کیم
بذل ایدر سرمایهٔ جانی رهٔ جانانه
مرغ قدسی لانه‌ساز فیض اولوردی حکمتك
سایه صالسه خط رخسارك دل ویرانه

سرفرو بند تحاشیکن مسیحا غمزه‌که
عزرئیل ایتمزمی هیچ عرض مدارا غمزه‌که
چشمك اوزره صانمه تاب ابروانکدر سنك
محرم اولمش قاب قوسین تجلّا غمزه‌که
ملك جان اولمازدی بویله پایمال جیش غم
ایتمسه امداد او چشم فتنه‌فرما غمزه‌که
دستبردیٔ عتابکدن رها ممکن دکل
چرخ سرکردان غم محکوم دنیا غمزه‌که
انفلاق صبح صانمه سینه‌چاك شوق اولوب
آسمان ایلر بیله عرض تمنا غمزه‌که
یالکز حکمتمیدر بیزار آزارك عجب
عقل فعّال اولمده لاحول کویا غمزه‌که

نامق کمال و حالت بکلرله مشترك

حکمت	ایدنجه جوهر تیغك تماشا حلقه بر حلقه
کمال	هزاران زخم اولور دلده هویدا حلقه بر حلقه
حالت	خیال ایتدکجه هر شب عقدهٔ کیسوی جانانی
ح	چیقار اوج سمایه دود شکوی حلقه بر حلقه
ك	او سرکردان دشت حیرتم کیم سوز آهمدن
حا	اولور بیك شعلهٔ جواله پیدا حلقه بر حلقه
ح	اولور رسم اشتیاق کاکلکله مشهد غمده
ك	آقار خونم مثال موج دریا حلقه بر حلقه
حا	کورنجه پرتو انوار رویك کفر زلفکده
ح	اولور زنار بند عشاق شیدا حلقه بر حلقه
ك	ایرر عرشه غبارم پایمال نازك اولدقچه
حا	مثال کرد باد دشت و صحرا حلقه بر حلقه
ح	بنی بردار تار زلف یار ایت حشرهدك یارب
ك	کورنسون کردنمده بند سودا حلقه بر حلقه
حا	تبسم ریز ناز اولدقچه لعلك بزم عشرتده
ح	اولور کردابهٔ رشك ایله صهبا حلقه بر حلقه
ك	بن اول وجد آشنای وحدتم کیم داغ سینهمدن
حا	دمادم برق اورر نور تجلا حلقه بر حلقه
حا	دکل قوس قزح رخسودهدر درکاهمه کردون
ك	ایدوب دستارینی طوق تمنا حلقه بر حلقه
	ایدنجه حکمت و حالتله نامق بویله نظم انشاد
	اولور داغ افکن اجسام اعدا حلقه بر حلقه

نامق کمال بکله مشترك

حکمت	چشم جادو نکهك کوز نه فسون ایتدی بنه
کمال	کوکلمی بادیه پیمای جنون ایتدی بنه
ك	شیوهٔ غمزه سی یرك نه بلادر یارب
ح	بنی بیك جان ایله آشفته درون ایتدی بنه
ح	بارك الله زهی جوهر تیغ نکهك
ك	هر مسام تنمی چشمهٔ خون ایتدی بنه
ك	رشك ایدر شیوهٔ آهنکنه صور محشر
ح	نالهٔ عشق کوکل پرده برون ایتدی بنه
ح	خشمله معرکهٔ عشقده کلوب تیغ بکف
ك	غمزه سی فتنه ده بهرامی زبون ایتدی بنه
ك	اضطرابمله دوشر لرزشه اجرام فلك
ح	شوق رویك بنی بی صبر وسکون ایتدی بنه
ح	اولدی هر موی تنم مشرق صدمهر جنون
ك	داغ سودایی غمك شعله نمون ایتدی بنه
ك	حسننك فیض تجلیسنه حیرانم کیم
ح	دل پولاد اثرم آیینه کون ایتدی بنه
ح	مبتلای غم ایدر حکمت ناشادی بیله
ك	نامق اول شوخ الملی شویله فزون ایتدی بنه

موجب افساد عالمدر اله اولماز ایکی
برسریر سلطنتده پادشاه اولماز ایکی

هپ مظاهردن غرض برنوروجه اللهدر
دیدهٔ حقبینده میل نکاه اولماز ایکی
ترك جاندر جادهٔ تحقیق وصلت عاشقه
هیچ وصول بارکاه قربه راه اولماز ایکی
جوهر حسن ومحبّت یکسر شت شعله‌در
آسمان دلده نور مهر وماه اولماز ایکی
اهل دردك آکلانور حالی دل صدپاره‌دن
مذهب عشق وحقیقتده کواه اولماز ایکی
وارسه حکمت ساده بر بوس دهان یاردر
خاطرمده حق بیلور فکر کناه اولماز ایکی

هوای عشقدن ای دل کلال کلمدیمی
قوای خواهشکه اختلال کلمدیمی
نه آکلادك بوسیه پردهٔ علائقدن
جهان دوچشمکه ظل وخیال کلمدیمی
کل ای همای امل کوی یاره پرواز ایت
بودام ودانه‌دن آرتق ملال کلمدیمی
کوکل فراق ایله بیتاب حیرت اولدی هنوز
زمان وعدهٔ لطف وصال کلمدیمی

کیدنجه معرکهٔ عشقه عقل نادره دان
قیود جهل ایله پادرشکال کلدیمی
جهانده مرد خبرداری کورمدك حکمت
بو دهره یوقسه بر اهل کمال کلدیمی

✻

باده کیم رونق ده امیددر هر قطره سی
مایه بخش دولت جاویددر هر قطره سی
سرکران همتز بر جام آتشنا کدن
کیم چراغ مجلس جمشیددر هر قطره سی
بارك الله فیض صهبای محبت کیم آنك
شعله پاش عالم توحیددر هر قطره سی
فکر رنك و بوی رخسار کله خون چشممك
نفخه پیرای کل خورشیددر هر قطره سی
بزم غمده حکمتا نوش ایتدیکم صهبالرك
داغساز سینهٔ ناهیددر هر قطره سی

✻

باده کیم تابش نمای خاك اولور هر قطره سی
مایهٔ سوز و کداز تاك اولور هر قطره سی

انعکاس روی پرتابکله جوش ایتدکجه می
زینت رخسارهٔ افلاك اولور هر قطره سی
ریزش خوی حجاب لعل رنکینك کوروب
غیرتندن باده نك صد چاك اولور هر قطره سی
بن او کریان بلایم کیم سرشك چشممك
شوق رخسار کله آتشناك اولور هر قطره سی
مست عشقز حکمت اول صهبای سودا نشئه دن
کیم جلای جوهر ادراك اولور هر قطره سی

✲

ادبای رجالدن لبیب افندی یه نظیره

فروغ شمع حسن یاره جان پروانه اولمازمی
کوروب فیض تجلیسن کوکل دیوانه اولمازمی
بو آب وتاب ایله سن باده نوش نازش اولدقجه
سپهرك مهر وماهی بزمکه پیمانه اولمازمی
خیال عارضکله داغلر کیم تابش افزادر
شکاف سینه دن رونقده میخانه اولمازمی
غریب کوی جانان ناشکیب حسرتز یارب
بزمله آشنا اول دیدهٔ بیکانه اولمازمی

شعاع نور چشمکدن بیله آزرده در حکمت
نکاه انداز تعجیز اولماسه‌ك جانانه اولمازمی
سریر آرای دانایی لبیب نکته فرمانك
بو جرأت نظمنی تنظیره کستاخانه اولمازمی
وجود واجب التکریمی وار اولدقجه دنیاده
مدار فخر واستغنا سخنکویانه اولمازمی

یوقمی بر آرامی عشقك چشم کریانم کبی
طورمیوب طغیان ایدر اشك فروانم کبی
جبهۀ دلداره ای طرۀ ژولیده مو
سن ده‌می تاراج اولدك صبر وسامانم کبی
درد عشقك سینه‌دن ایتمز قبول انفکاك
جایکیر اولمش کوکلده نور ایمانم کبی
ناپذیرای عمارت بو خراب آبادده
وارمی بر ویرانه آیا قلب ویرانم کبی
حکمتا کچمم ینه سودای وصل یاردن
چاك چاك اولسه کریبانمده دامانم کبی

اولمه عصیانه جری قوّت ایله فیل کبی
دشمن حقه هجوم ایله ابابیل کبی
حرمت ایسترسه‌ك اکر ایله محلنده قرار
اولمه هرجائی شوریده روش سیل کبی
مردایسه‌ك حاصلی خلقك کوزینه کیرمك ایچون
ارتکاب ایلمه یوز قاره‌لغن میل کبی
نه‌روا رایحهٔ چرك ندامت چکه‌سین
طیقلوب هر کشینك بورننه منديل کبی
اولیای نعمك خدمتنه میل ایتمه
صکره برقولب طاقارلر سکا زنبیل کبی
اوله‌یم دیرسه‌ك اکر مصر محبّتده عزیز
ایتمه طغیان جفا نخوت ایله نیل کبی
حسن اخلاقکی قیل شعله‌ور فیض وکمال
بزم احبابه ضیاپاش اوله قندیل کبی
قدرتك وارایسه اخوانکی اصلاحه چالش
آلت زیغ وضلال اولمه عزازیل کبی
حکمتا نسج تفاریق سخندن غرضك
ثابتك تحفهٔ اشعارینه تمثیل کبی

دوندروب كلزاره عكس حسن يار آيينه‌يی
ايلمش همرنك فيض نوبهار آيينه‌يی
برك كلدر بلبله مرأت استغنای عشق
ويرسه‌لر آلماز هزاره صدهزار آيينه‌يی
مايهٔ تشويش اولور قلبه هوای ماسوی
ايلين باد نفسدر پرغبار آيينه‌يی
صافدللر ويرمسيدی صافطبعانه صفا
ساده رويان ايلمزدی غمكسار آيينه‌يی
اضطرابم دقت انديشه‌دندر كيم ايدر
فرط رقت مبتلای انكسار آيينه‌يی
آنده ظاهردر تماثيل محبّت نيلسون
جام ميدن اوزكه رند جمشعار آيينه‌يی
صفوت حسن ادا حكمت سكا مخصوصدر
وجهی وار ايلرسه طبعك شرمسار آيينه‌يی

✿

او دللر كيم اولور سرّ صفای آهدن خالی
قاليرلر تا بمحشر نشوهٔ دلخواهدن خالی
ظهور ايلر كوكلده كه جبينك كاه رخسارك
سپهر سينه اولماز نور مهر و ماهدن خالی

زوالی ممتنعدر جوهر عشقك درونمده
جهان قابلمی قالسین حضرت اللهدن خالی
تجلیٔ کماله پردهٔ پندار مانعدر
دکلدر یوقسه عالم عارف آگاهدن خالی
دل اهل محبّت وقف تسلیم و رضادرهپ
قالیرمی تکیه گاه عشق ایواللهدن خالی
جهانك حاصل آمالی خسران و ندامتدر
دکل برکیمسه حکمت عاقبت ایواهدن خالی

ناجی افندی‌یه نظیره

نشان عشقه کوکل ایردی بی‌نشان اولەلی
بیوتدی سانی برهمزدای شان اولەلی
زهی غرامت سامان که اولدی وصله سبب
آچیلدی طالعمز سودمز زیان اولەلی
قاپاندی بحث اساطیر اولین جنون
دلك حکایهٔ سوداسی داستان اولەلی
او مهر شعشعه گیر سپهر حسن و بها
کوزمدن اولدی عوالم نهان عیان اولەلی

کلیرمی خاطره کلکشت باغ هشت بهشت
غمکله داغلرم رشك کلستان اوله‌لی
صفاپذیر رها وارمی قید محنتدن
بو خاکدان فنا دار امتحان اوله‌لی
فضیلت اهلنه هردم تحکم جهلا
جهانده قاعده‌در تاجهان جهان اوله‌لی
تزاید ایلدی حکمت سوزکده فیض کمال
جناب ناجئ استاده همزبان اوله‌لی
زمانه کورمدی بویله یکانه معجزه‌کو
قلم حقیقت اعجازه ترجمان اوله‌لی

وارسه‌عقلك قیسه‌اوی طوت‌دامن صحرالری
ایسته‌ین جمعیت خاطر آرار تنهالری
مطلبنجه عارفه دلسیرکام اولمق محال
چیقمدقجه تا کوکلدن ماسوی سودالری
اویله کین انکیز شدتدرکه محشرده بیله
فصل اولنماز اهل فضلك چرخ ایله‌دعوالری
کیم قاچاردی میل رفعتدن کبارك اورماسه
دست ردّ آرزو اوضاع نابرجالری

چك الك راحتسه مقصد حکم استبداددن
هب آنك ضمننده‌در بو عالمك غوغالری
عصرمزده اول قدر اقبالی وار نادانلرك
شمدی هر کودك خرد الزام ایدر دانالری
نعرهٔ شادی ایریشمز اولدی کوش عالمه
نولدی آیا بزم عشقك رندبی پروالری
حیفلر حکمت هجوم یأس ایله خاموشسك
لال ایدرکن طبع شوخك بلبل کویالری

صوصك اورتبه دراز ایتمه‌یك زبانکزی
طوتوك دوچارندم اولمه‌دن دهانکزی
دل شرر فکنم فوق عاده نازکدر
طوقونمه‌یك یاقارم صکره بنده جانکزی
جهانی تار ایدرم چشم سر بلندکزه
آرارسکز اوزمان ارض وآسمانکزی
آچك دودیدهٔ مستور انتباهکزی
کورك عدوی قلمران بی امانکزی
براز حریم ادب حد شناس اولك یوقسه
یاقار ییقار ویررم باده خانمانکزی

ناتمام غزلیات

صورت سودایی سیر ایت نقش مرآت جمال
کوسترر سرّ نهان صنع بیچونی بکا
بارك الله شوق صهبای خردفرسای عشق
کیم مساوی کوسترر هب کوه وهامونی بکا
شیوهٔ تقدیری کور کیم پویکاه عشقده
رهنمای حیرت ایتمش بخت واژونی بکا
ارتقای جاهه اقبال ایلم حکمت ینه
نردبان ایتسه قضا نه‌طاق کردونی بکا

✿

پایمال اولسه نوله سر بسر افلاك بکا
رهبر کوی هوسدر دل چالاك بکا
لوح محفوظ سخن منعکس اندیشه‌مده
ویردی خاصیت معنی نظر پاك بکا
حیف طی کردهٔ یأس اولدی بساط عمرم
یاقشور اولسه امل بستهٔ فتراك بکا
محو ایدر آتش هجران بنی ظم حکمت
چاره ساز اولماز ایسه دیدهٔ نمناك بکا

✿

عالم اولمازدی پریشانئ افکاره سبب
اولماسه غفلت اکر عالمی اعماره سبب
طرز آدابی کوزت مکثر نادان اولمه
قلت دانش اولور کثرت کفتاره سبب
حکمت اول مذنب لاقید جهانم که اولور
شـوق غفران خدا جرمی اقراره سبب

چشمك ایتدی صانمه خواب نازدن بیدار صبح
فتنۀ حشری جهانه ایلدی اظهار صبح
نورشادی ظلمت محنتله درکار اولدیغن
کوسترر حال آشنای عالمه هربار صبح
وارمیدر عالمده حکمت شیوۀ طور ثبات
شام ظلمتزا کیدر هر دم کلور تکرار صبح

یالـرجه چکدم عشقات ایله کرم و سرد درد
شمدی بنم جهانده فلاکت نورد درد
نه طاس نیلکون فلك پرطنین اولور
یارب نه جنك غلغله زاد نبرد درد

واضح دليل عشقيدر اهل محبتك
سوز درون وشا كه روى زرد درد

خيال غمزه كه رام نگاهم اولمشدر
نهفته شير كنام نگاهم اولمشدر
طواف كعبهٔ مقصوده سعى ايدر چشمم
حريم حسنى مقام نگاهم اولمشدر
بيلورسؤالمى رنك نظاره دن حكمت
سريره دان كلام نگاهم اولمشدر

چشم زخم آرزو كيم آتشين فوّاره در
كلشن آراى تماشا شعلهٔ نظّاره در
شاهد بختم كرانخواب ملال اولسه نوله
رشتهٔ فرش حياتم تارسنك خاره در
كودك نظّاره روز حشره دك بيتاب اولور
كردش چشم هوس كيم جنبش كهواره در

بر دلبرك كه حسنى اراذل پسند اولور
منفور طبع صيرفئ هوشمند اولور

جانلر فدا اودلبر عفتشعاره کیم
عشاق جانسپارینه بی روی فند اولور
محبوب صانمه ساده رخان ملاحتی
محبوب اودر که پاکدل و شهلوند اولور
حکمت او شوخ عشوه شکوه ملاحتك
هر بر عتابی جان ودله نوشخند اولور

❀

شوق رخك که سینه ده تابش فزون اولور
موسیٔ عشقه مهر تجلّی نمون اولور
هادیٔ راه وصلت اودر قرب حضرته
عاقل جهانده طالب فیض جنون اولور
برحده واصل اولدی که ارقام آرزو
محشرده صانمه قابل جمع یکون اولور

❀

کوکل بودامکه غمده صانمه دانه آرار
فضای عالم حیرتده آشیانه آرار
حسد او عارفه بو تنکنای غبراده
نه انبساط درون نه بساط خانه آرار
زمین کهنه ده بیوایکان فهم وخرد
نقود عقلنی بربادایدوب خزانه آرار

❀

مظهر سرّ حقا ئقدر قلوب عارفان
ایلمز شغل عبث انسان کاملدن ظهور
غوطه خوار عشق و استعداد اولان اهل دله
کوهر ادراك ایدر دریاو ساحلدن ظهور
هضم ایدر امید رفعتله شکم پرورد جاه
هر نه وضع هرزه آمیز ایتسه مقبلدن ظهور
حکمت اولمه حادثات چرخدن خاطر شکست
فیض آسانی ایدر هر حال مشکلدن ظهور

حسرت رویکله جسمم هر نه دم بیمار اولور
جسم زردو زرد در دو درد دل آزار اولور
کر تجلی بخش آفاق اولسه شوق عارضك
شوق نور و نور طور و طور آتشزار اولور
سن او ماه عالم آراسن که فرط رشك ایله
ماه نجم و نجم مهر و مهر ظلمتکار اولور
اویله بدبختم که حکمت بختمی ایتسه م خیال
بخت تار و تار مار و مار زلف یار اولور

جلوهٔ مهر رخكله ماهی سویلتمكمیدر
بو قسه قصدك نالهٔ جانكاهی سویلتمكمیدر

هر زمان تشعیل دود آتش هجراندن
خواهشك سینه‌مده سوز آهی سویلتمكمیدر

ای فلك بو حمل منتدن مرادك عاشقه
ویردیكك جانندن استكراهی سویلتمكمیدر

سینه‌م اوزره وضع انكشت تجاهلدن غرض
عاقبت درد دل غمخواهی سویلتمكمیدر [*]

[*] رفیق محمود الخصال كمال بك افندی‌یه :

اساتذهٔ شعر وادبدن هرسكلی عارف حكمت بكك دیوانی كتبخانهٔ استفادهٔ نامه اهدا ایدن همت وفاكارانه‌كزی منتدارانه تبجیل ایتمك هر قدرشناس ادبك وجائبندن اولملی‌در .

شمدیكی آلمانیا ایمپراطورینك پدری فره‌دریقك خاطراتی ، وفاتندن صوكره ، (كفكن) آدلی برمحبی طبع ونشر ایتمش ایدی . اووقت یالكز پروسیا و آلمانیاده دكل ، چاراقطار عالمده صاحبقران اولان بسمارق ، كندی افكارینه مغایر وادامهٔ حسن صیتی نقطه‌سندن مضر اولان فقراتدن متأثر اوله‌رق ، ناشر اثری حبس ایتدیرمك درجه‌لرینه قدر علیهنده استعمال جبر وشدت ایتدی . بو وقعه‌یی براثرنده بمناسبه حكایه ایدن ابو الضیا توفیق بك مرحوم مقاله‌سنه

هر زمان سینه‌مده بر ماه‌ملك سیما یاتیر
سیر ایدنلر ظن ایدر مهر جهان آرا یاتیر

(كفكن ، حكمدارانك وفاتندن صوكرده دنیا یوزنده دوستی اوله بیله جكنی بوفداكارنغیله اثبات ایتمشدر) ما آلنده ظریف برفقره ایله ختام ویرر .

زیر تراب نسیانه دفن ایدلمك ایستنیلن حكمداران بیانكده ، ذات عالیلری كبی وفاكاران اوداسی خاك پاك عثمانینك سطح مباركنی تزیین ایتدكجه ، اسم واثرلری فنانك دست بی امانندن مصون قاله جقدر .

عطش اشتیاق ، بنده كزی اومعظم دیوانك دها فورمه‌لری ترتیب و تصحیح اولنوركن ، لب مطالعه‌یی صحیفه‌لرینك زلال محتویاتنه سورمكه سائق اولیور . ۲۵۷ نجی صحیفه‌ده‌كی غزل ناتمامی كورنجه ، خاطرمه اووزن وقافیه‌ده بربیت كلدی . ابیات حكمتك آهنك حاكمی حضورنده بیتم اسماع موجودیت ایده‌بیلیرسه ینه اوبیوك شاعرك روحندن كلن برصدای تلقینه منعكس اولمش دیمك .

عارف حكمت بك مرحومك وفاتندن اون‌درت سنه صوكره بكا املا ایتدیكی او ایكی مصراع شوریده بودر :

اولمه‌دن سینانورد خطهٔ عشق و نیاز
مقصدك ای دل ، ینه اللهی سویلتمكمی در ؟..

سلیمان نظیف

حسن و سودادن تهی قالماز ملامتگاه عشق
مشهد مجنونده دیوانه بیك لیلا یاتیر
جوشه كلسه دهری خرق و غرق ایدز هر قطره سی
عشق دیرلر دلده آتشناك بر دریا یاتیر

✼

لوح تفصیل ازلدر نامهٔ تحریرمز
سرّ الهام خدادر شیوهٔ تقریرمز
بو العجب بر بیوجودان جنونزكیم بزم
دورهٔ میم عدمدر حلقهٔ زنجیرمز
سوز آه اولسه نوله روشنچراغ آرزو
شعله بخش سینه‌در داغ بلا تأثیرمز
سر نمای نقش معكوس اولمده وفق امل
كیم دل حرمان اثردر نسخهٔ تسخیرمز

✼

اوزكه رنجور غم عشقز كه جبریلك بیله
سایه سندن محو اولور جسم بلافرسودمز
دلخراش داغ هجرانز كه تأثیر ایلمز
مغز روح الله اولورسه مرهم بهبودمز
اویله برتنهاروكوی وصالز كیم بزم
شعلهٔ چشم حیادر سایهٔ ممدودمز

سربرهنه برگدایز کیم بو بسملگاهده
جانفدای راه جانان اولمه‌در مقصودمز

داغ آتشتاب دلدر زینت میخانه‌مز
باده اشك وشوق نور دیده‌در پیمانه‌مز
بزده‌در سرّ فیوضات تجلیات حق
عقل فعّال کمال اولسه نوله دیوانه‌مز
بوالعجب مجنون ماهیت شناس عالمز
روح افلاطونی خواب آلود ایدر افسانه‌مز
شعلهٔ جوّالهٔ رخسارین ایتدکجه خیال
آتش جانسوز اولور حکمت بساط خانه‌مز

ابروانك کوروب اولمازمی سیاهه مائل
ماه نو دائرهٔ هاله‌ده مانندهٔ داغ
تاب رخسارینه عکس ایتدی سواد بختم
کورینور شعلهٔ جوّاله‌ده مانندهٔ داغ
حسرت کاکل دلدار ایله قالدی حکمت
کوزلرم سنبل پرژاله‌ده مانندهٔ داغ

عاشقن یاد ایتمیوب اغیاری دلشاد ایلدك
كعبه‌یی ییقدك دریغا دیری آباد ایلدك
هی نه شیرینكار بر مكار ایتمشسك كوكلمی
درده صالدك بیستون عشقه فرهاد ایلدك
یوغیدی اول بو قانون تغافل وار ایسه
سن ینه بر نو نظام ناز ایجاد ایلدك

❀

باقمه خروش نخوته دستك وصاله صال
دریا تموج ایتسه اولور اعتداله دال
موقوفدر تقرب مولا تجرده
نقصان ویرر محاسن اهل كماله مال
دور زمان كذارش عمری بیان ایدر
ارباب اعتباره دكلمی رساله سال

❀

ایدرسه نقطهٔ موهومه انقسام قبول
دهانی وارسه ایدر اول دم ارتسام قبول
صبا اوغنچهٔ نوخیز فیضی كوردكمی
ایدرمی ایلسه‌م ارسال عجب سلام قبول

سنان غمله کوکل جرح اولمسون یوقسه
ایدر نوازش ایله صانمه التیام قبول
نظیره ایسته جناب سنیحدن حکمت
ایدرسه لطفله اول ذات نیکنام قبول

نزد خداده راغب و مرغوبدر کوکل
درد آشنای محنت ایوبدر کوکل
شهراه جستجوده او یوسف جمالی آه
اشك روان دیدهٔ یعقوبدر کوکل
تکلیف ثقلت آور عقل و شعوردن
شمدی هوای عشق ایله مسلوبدر کوکل
حکمت ندکلو مجرم و کمقدر ایسه ینه
باب جناب حیدره منسوبدر کوکل

هردم بلای عشق ایله نالانسن ای کوکل
بکذر که مبتلای جوانانسن ای کوکل
ابروی یاره میل ایله مرأت جان کبی
نقش فسون قدرته حیرانسن ای کوکل

دوشدك هوای وصلته اما بنم کبی
ظنم بودرکه سن ده پشیمانسن ای کوکل

✽

مرکز ملك جنونمدر سویدای درون
دیده ودلدر سواد اعظم بحروبرم
هرسر مویمده پیدا نغمهٔ ناقوس عشق
کهنه سنطور جنوندر سینهٔ سوزآورم
راضی یم محو وتباه ایلرسه جسمم سوز عشق
کور ایدر شایدکه چشم حاسدی خاکسترم

✽

بنم سجادهٔ حکمتده شمدی مرشد معنی
که افلاطون اولور دلبستهٔ ارشاد اندیشه‌م
جهانده مستفید فیض عقل مستفاد اولماز
اکر کیم اولمسه تدبیرینه امداد اندیشه‌م
ازلده لوح محفوظ معانی طبع پاکمدر
دل جبریله حیرتبخش اولور انشاد اندیشه‌م
هزاران عزرئیل اولسه خلاص اولماز ینه حکمت
هجوم ایتسه معاذالله اکر جلاد اندیشه‌م

✽

جهانی غرق فیض نور ایدر اندیشهٔ مجنون
عجبمی شعله‌زار عشق اولورسه بیشهٔ مجنون
قالیدی بر نفس خالی خیال روی لیلادن
ایدردی چرخی سوزان آه آتش ریشهٔ مجنون
سواد سر حسن و عشق ادراک ایتمه‌دریوخسه
دکل صحرا نورد وحشت اولمق پیشهٔ مجنون

❋

شوریدهٔ یاسم که اورنبه کدرمدن
اولسه‌مده رهایاب اوله‌مم دردسرمدن
آل جانمی آزرده‌مزاج ایلمه یارب
اول غنچهٔ نورسته‌یی آه سحرمدن
بیك دوزخ اولور هر سر مویمده نمایان
اینسه غلیان آتش سودا جکرمدن
حکمت بنم اول کرم رو وادیٔ وحشت
آهوی جنون سرمه‌چکر رهگذرمدن

❋

بر ایچم صودیلرز خنجر برآنندن
ایله سیراب کرم چشمهٔ احساننده‌ن

دل حیاتندن اوصانمازمی غم هجرك ایله
وازكچر خضر و مسیح اولسه دخی جانندن
مومیاسایٔ وصلتله رفو امر محال
اویله مجروح غمز ناوك مژكانندن
حكمتا ناطقه پرداز كمال اولسه اكر
شعرا عاجز اولور طبع سخندانندن

ایتمه محروم نكه چشم فسونسازك ایچون
آشنا قیل بنی ده غمزهٔ غمازك ایچون
اولدی رشكیله كوروب سر بزمین سودا
طوبئ باغ جنان قدسر افرازك ایچون
باری بر نیم تبسمله بكام ایله بنی
اومبارك دهن نادره پردازك ایچون

بر قطره جوشش آوراهلاك اولوردیو
دنیای دون ایچون ایده مم بذل آبرو
فیض صفای غنجهٔ مقصودی كورمه دن
اولدی خزان رسیدهٔ غم باغ آرزو

چشم شعاع حیرت ایله خیره ناك اولور
کلسه‌م او مه‌جبین ملاحتله رو برو
یارب نه‌در بو یولده مکافات اشتیاق
چیقمزسه کوی وصلته شهراه جستجو

چیقدی بحث وصلته دائر معمالر ینه
حل معنای محاله صاردی خولیالر ینه
قالدی جوش کریه‌دن ملك سلامت نابدید
غالبا طوفان خروش اولمش او دریالر ینه
ایلمش وجهنده یارك کورکه خط نو ظهور
حکمته اولسون مبارك تازه سودالر ینه

خط شوخك اولدلی تازه برات فتنه
بولدی یوز لشکر آشوب بغات فتنه
یول بولور غارت عشاقه ینه غمزه‌لرك
بی‌نشان اولسه‌دخی راه نجات فتنه
شورش شکوهٔ عشاقی کورك کویکده
آه و فریاد ایله طولدی عرصات فتنه

بارك الله التفات چشم دل تسخیرینه
آفرین اول غمزهٔ مكّارینك تأثیرینه
سایهٔ حسنكده قیلدق سیر مهتاب جنون
كیم باقار كلزار دهرك ساحهٔ كشمیرینه
جمع اموال ایله هركیم ارتكاب آلوده‌در
یوف آنك سرنامهٔ افكارینك تدبیرینه

زلفنی یاد ایدنجه خوابمده
مار اولور صانكه جامه‌خوابمده
كلشن صدنكار سودادر
عكس حسنك دل خرابمده
ترك جان و جهانی جزم ایتدم
حكمت اول شوخه انتسابمده

نوشته دردعشق یار ایمش لوح جبینمده
كه یوقدر ذره آثار صفا قلب حزینمده
هزاران نوركلزار خلیل الله اولور پیدا
خیال شوق رویكله هر آه آتشینمده

نوله رشك جنان اولورسه حكمت كشور طبعم
ایدر بیك شوخ معنی جلوه هر بیت متینمده

⁂

ساقی اونوت كذارش آلام غربتی
لطف ایت كچورمه یأس ایله ایام غربتی
بیلمز جهان نه اولدیغن عالمده كورمیین
هنكامهٔ فلاكت وهنكام غربتی
صایماز غنای عالمی برنیم جرعه یه
كوردكمی بویله رندمی آشام غربتی

⁂

خواهش كام ایلمز عریانتنان ملك عشق
كسوهٔ آمالك اولسه زلف جانان رشته سی
رقعه دوزیٔ فغانه باقمز اول لیلای حسن
اولسه ده مژكان مجنوندن نمایان رشته سی
نسج دیبای كرانقدر وصال یاره آه
جنبش نظاره در هر چشم حیران رشته سی

⁂

قطعات

ایتمه رنك تهوّری اظهار
زیب حسن ایله غازهٔ ادبی
مرشد مكرمت دكلمی سكا
سبقت رحمتی علی غضبی

❀

رزق ایچون، مؤمن وكافر آره‌مه [١]
بر كلور نعمت حق عمّ نوال
سعی وتدبیر كرك هر كاره
بویله در حكمت حق جلّ جلال

❀

معرفتسز فقیر اولور آدم
مالی سیر ایله كیم كمالده‌در
آل ایدن شخصه آل ایدر عالم
استراحت مكرّم آلده‌در

❀

[١] بو قطعه، لسقوفچه‌لی غالب بك مرحومك دیوانچه‌سنده‌ده مندرج ایسه‌ده حكمت بك، كندی اثری اولدیغنی مكرراً بكا سویله‌مشدی.

ایتمه ارباب ذلّتی تحقیر
ای اولان طالب علوّ وسموّ
حال اشجاره باق که حاصل اولور
تخم ناچیزدن دنوّ ونموّ

✿

رجس میسرله بدآموز اولمه
بیلمش اول کیم عمل شیطاندر
اجتناب ایله فلاح ایسترسه‌ك
آیت حق سکا بر برهاندر

✿

کرچه ساقی حرامدر باده
لیك سنسز اولورسه دیر احباب
بزه دارالجناندر کویك
آنده اولمزمی یا حلال شراب

✿

دوبیت

بیلمم کیمکله قیلسه‌م دفع خمار هجران
بخنم خشین وسرکش دلدار بیوفا مست

سربسته قالدی حيفا اسرار خط لعلك
صهبای حسرتكله مردان كبريا مست

✵

ايلدكجه طلعتك ای مهجبينم ازدياد
اشتياقمدن بولور آه حزينم ازدياد
استخوان كويا كه بر مضراب حسرتدر دله
سوز و ساز سينه‌دن ايلر انينم ازدياد

✵

بی‌تاب و طاقت ايتدی بنی رنجش خمار
برباده صون فقيرکه ساقی ثوابدر
بيهوده‌در كمال و درايت زمانه‌ده
باب كبار عصره هنر انتسابدر

✵

اوشوخه عرض ايدنجه دلده شوق داغ هجرانی
بكا سوز فغانم آتشين پيراهن اولمشدر
نولور ای ماه‌طلعت خانه‌ می‌ حسنكله تنويرايت
سكا مهر و خلوصم داغ دلدن روشن اولمشدر

✵

دلده خيال عارض جانان يانار سونر
برشعله‌در كه سينه‌ده هر آن يانار سونر

شوق زخندن ايلەلى اقتباس فيض
هر بار دلدە آتش هجران يانار سوز

دل ويرانى بندن صورمه ويران ايليندن صور
پريشان خاطرم وار كيت پريشان ايليندن صور
بيانه يوق كه حاجت عرض ايدەم حال تبهكارى
آنى سن عاجزى نالان وكريان ايليندن صور

جوشش دريای عشقك چشم كريانمدەدر
شمدى صدموج بلا هر تار مژكانمدەدر
بيلك حيات خضره ايتمم نيمخند التفات
نوك شمشير غمك تاكيم رك جانمدەدر

حكمتا عزلت كزين كنج هجرانز همان
ناز ايدر خلد برينه كوشۀ كاشانەمز
سرتسر شمع شبانكاه بلايز كيم بزه
تاب غيرتله يانار سوتمز دل پروانەمز

مصورلر نه ممكن ابروانك ايلمك تصوير
او بر نقش فسوندر خامۀ بهزاددن كچمش

بکا ایمای وصل والتفاتك نا بجادر هب
کوکل چوقدن اوسودای بلا معتاددن کچمش

✿

هزار ونه نقوش شئون ایدر اظهار
عجب غریبه نمادر بوکار خانهٔ صنع
جمال صانعه دلبندر رؤیت اول حکمت
نه‌در بودغدغهٔ پرغم فسانهٔ صنع

✿

ظن ایتمه ساده خلقت انسانده اختلاف
جاری سراسر عالم امکانده اختلاف
تفتیش اولنسه نسخهٔ آثاری هر کسك
معلوم اولور مراتب اخوانده اختلاف

✿

کلدکجه نظمه نادره پردازدر قلم
صورتنکار صفحهٔ اعجازدر قلم
توصیف اولندی نص (ومایسطرون) ایله
شایان ترین رتبهٔ اعجازدر قلم

✿

نیجه عاقللری دهر ایلدی رسوای جنون
صانمه برقیس ملامتزنی شیدای جنون

سن اوليلئ جهانسوز خردسك كه كورن
درد عشقكله اولور باديه پيماى جنون

جام مى كيم شعله پيرادر شب مهتابده
باعث تهييج سودادر شب مهتابده
سر سيماى صفايى روى دريا كوستر
صانكه مرأت مجلادر شب مهتابده

آب شمشير كله دلسيرايت نى الله ايچون
تشنهٔ فيضم كه كلدم چشمهٔ احسانه
آفرين اول خاكسار عشق سامانسوزه كيم
بذل ايدر سرمايهٔ جانن رهٔ جانانه

بوشب دارالصفاى وصلتهٔ اول نوجوان قوندى
قياس ايتدم كه جسم زارمه جان اوزره جان قوندى
دكل عرش معلا ساحه كاه كن فكان اوزره
او بر نور خدادر قلب عارفدن نشان قوندى

نردن جهانه كلدى كلنلرده يوق وقوف
بيلمز نه سويه كيتدى جهاندن كيدن دخى

بیزارم اویله مشغلهٔ آن واینددن
حکمت کوزمده قالمدی بوجان وتن دخی

✿

بزم صفاده ساقی می اولدی صانمه ریزان
آیاغنه دوکولمش رندانك آب رویی
می آتشیله رخشان لعل ورخی درخشان
کاکللری پریشان کورسهم اوماه رویی

✿

مطالع

تعالی الله که نور قدرتکدندر جهان پیدا
دکل بر بویله عالم بیك جهان لامکان پیدا

✿

اولمه دن هر کیجه آمینزن یارب یارب
مطلبم رفع نقاب سر مطلب یارب

✿

نکاه چشمی او شوخك بلامیدر یارب
جهانه یوقسه کورنمز قضامیدر یارب

✿

حریم جانه ویرر انجلا شراب و کتاب
دکلمی مصطبه زیب صفا شراب و کتاب

باران اشك دیده که سیلابدر بوشب
نخل امیددل ینه سیرابدر بوشب

رخسارك اولسه نورده روی آفتاب
جبریل اولور ربودهٔ گیسوی آفتاب

اوّل اثر عشق ایله افنای وجود ایت
صکره طلب معرفت فیض شهود ایت

هر غمزه نوله اولسه فسونساز محبّت
چشمکده عیان اولمده اعجاز محبّت

بو شادمانیٔ عشقه پیاله‌در باعث
لطافت چمنستانه لاله‌در باعث.

ای نگاه کرمك مایهٔ اعزاز مسیح
جلوهٔ چشمك اولور شیوهٔ اعجاز مسیح

صانمه كیم عشقكله ایلر جان شیدا انسلاخ
قیلدی آثار علائقدن مسیحا انسلاخ

حسن یاره بهجت افزادر او زلف وخال ورخ
ماهتاب گلشن آرادر او زلف وخال ورخ

امید فیض ایله ایتمه قلمده محو وجود
نقاط بیهوده ایلر رقمده محو وجود

یارب او مه حسنه دل صاف ویر
حالمه رحم ایلسون انصاف ویر

زینت رس حقیقت هپ رنك ماسوادر
نقش فنای دوران آرایش بقادر

كوكلده نار حسرت توده توده خرمن اولمشدر
صانورسن سوزش آهمله عالم كلخن اولمشدر

ساده دللر كردش كردون ایله بی تاب اولور
جنبش كهواره دن طفلان اسیر خواب اولور

سرشك دیده كه آب شرنك حسرتدر
پیالهٔ هوس اشكسته رنك حسرتدر

تقدیر خدا تقویه بخش هوسمدر
مریخ قضا كشتهٔ تیغ نفسمدر

كوكلده نفحهٔ كلزار آرزو بردر
كل حدیقهٔ وحدتده رنك وبو بردر

او كیم زمانه ده خدمتكذار دولتدر
زبون پنجهٔ افلاس ، اسیر محنتدر

خیال شوق رخك دلده داغ حسرتدر
بلای سوز محبّت چراغ حسرتدر

جانی جانانه فدا ساده بكا عار كلور
یوخسه بو ، ذهن پریشانمه هربار كلور

كوكل بر بزم پرشوقك قدح پیمالرندندر
كه روح جم آنك سرمست بی پروالرندندر

بهار باغ آمالم خزان نامرادیدر
بكا هر داغ حسرت بر كل شاداب شادیدر

هر خدنك مژه‌سندن كه كوكل یاره‌لنور
شادیٔ مرك ایله اول دم جكرم پاره‌لنور

وصف رخك كه خامهٔ رنكین ادا یازار
لوح درونه شعلهٔ سوزش فزا یازار

چشمك نه‌دم كه عاشقه پر خشم و كین اولور
جان قورقوسیله خضر و مسیحا غمین اولور

صانمك بزی كیم صوفی كبی ساده ضمیرز
بز واقف اسرار حكم رند خبیرز

صورتا عاقل فرزانه هم دیوانه‌یز
كیمسه بیلمز ظاهر و باطنده بز آمانه‌یز

سودای زلف یار ایله پویان غربتز
صد حیف كیم وطنده پریشان غربتز

شوق رخکدر بکا نور چراغ هوس
اولدی فروزان بنه سینه‌ده داغ هوس

اولسه‌ده امراهم عرض خلوص
بن یلاندن ایده‌مم عرض خلوص

ایدنجه فیصله عزم تجرد داور اخلاص
کیرر ملك دله اوّل قدمده لشکر اخلاص

کیمسه بیلمز کیم نه حالتله ینار دیوانه شمع
محو اولور عرض شکایت ایتمز فرزانه شمع

کرچه محو ایلر وجودین عشقله هرگاه شمع
اولمدی سوزدرونمدن بنه آگاه شمع

فیض ذاتکدر مدار نشئهٔ صهبای عشق
جوهر نور صفاتکدر گل مینای عشق

غنجهٔ باغ تجلیدر گل مینای عشق
جوهر جاندر فروغ بادهٔ حمرای عشق

دل دردآور هجرانم ایدی توأم عشق
اولمدن حامله‌ٔ فیض خدا مریم عشق

کرشمه فتنه‌فزای قلمرو نگهك
جهانه طرفه بلادر بو خسرو نگهك

آب وخا کندنمی بو میخانهٔ پر وحشتك
مست کستاخ غرور اولمق کبار دولتك

مست سربازغم خاکرده جانانم
اوزکه مجنون ملامتزدهٔ هجرانم

جهانه میل ایده‌مم یأس وغمله مفطورم
بو حالمی کورن آدم صانور که مغرورم

مست اولور شخص قضا لعل گهربارکدن
فر بولور مهر فلك شعله‌ٔ رخسارکدن

فرق اولنماز جسمی نور مهر عالمتابدن
نوله بالین اولسه یاره پنبهٔ مهتابدن

اولماسه سلسله‌بندغم اکر پای جنون
درد عشقکله اولور بادیه پیمای جنون

تجلّی‌زار اولور عالم شعاع‌رنك آهمدن
فروزاندر چراغ‌دل‌شرارسنك آهمدن

سیر ایدردك رویکی خط سیهفام اولمه‌دن
بز صباح ایتدك بوماتمکهده اخشام اولمه‌دن

تنفر قیلمز ارباب‌محبت شورسودادن
مذاق‌ماهیان شیرین اولور تلخئ دریادن

یارب نه‌در بوداغ فروزان آرزو
محوایتدی جسمم آتش‌سوزان آرزو

اوقانلی ظالمی سیرایت که کیردی قانمزه
طیاندی خنجر مژکان استخوانمزه

باق جلوهٔ جمال‌تجلّی نثارینه
بکزرمی آفتاب رخ‌تابدارینه

اوشوخك تاب ديدن رخلری اولدقجه خویکرده
کورن دیر قطره قطره ژالهدر برك کل تردده

حسنك خیالی جلوه نما دلده دیدهده
نقش اولدی صانکه شخص جفادلده دیدهده

اتحاد حسن وعشقك کور دل بیکینهده
جلوه کردر سر وحدت کوییا آیینهده

نقصان ویرزمی قدر بلندیٔ کامله
ناقابلانه عدو اولور البته قابله

برحاله کتوردی بنی کیم حالت مستی
بیلمم المنیستی وشادیٔ هستی

قیلمش سریرهدان غنا قلتم بنی
رازآشنای عزلت ایدر ذلتم بنی

جمع حطام مال ایچون افکار تابکی
ای بوالهوس بوحال هوسکار تابکی

دلده لذت بولەمم نالهٔ جانکاه کبی
بکا برذوق اولەماز آه سحرگاه کبی

شهسوارم دشمن اغیارسك بیلدم نی
صفشکاف زمرهٔ کفّارسك بیلدم سنی

التفات دولتکله شمدی شاد ایتدڭ بنی
هرمرادك ویره مولا برمراد ایتدڭ بنی

طولاشمش برزمان مجنون دخی دریای سودایی
مکرکیم یلکن ایتمش عقانه کیسوی لیلایی

مفردات

هوای عشق ایله دود شرارسوز آهمدن
اولور ملك جنون برزمین وآسمان پیدا

نه اختیار گناه ونه آرزوی ثواب
جنون عشقله بی خیروشرمی یم یارب

غم عشقکله قالدم وادئ حیرتده سرکردان
نشان منزل مقصود ناپیدامیدر یارب

✻

برکره خوی چکان حجاب اولسه عارضك
موج افکن لطافت اولور جوی آفتاب

✻

نه میل جستجوایلر نه ترك آرزو حکمت
نیم چکدکلرم دست دل غمنا کدندر هب

✻

خیال لعل لبکله پیاله نوش غمم
عجبمی ایتسه درونمده التهاب شراب

✻

کوستردی مرایای مثالیه‌ده عکسن
بردر کورینن سر شئونات محبّت

✻

نجه‌م طوغریسی سودای سر زلفکدن
صدهزار اولسه فدا مویته غلمان بهشت

✻

چراغان اولدی سینه‌م داغ داغ سوز حسرتدن
نولور برکره ای مهرو کنار کلشنمدن کچ

✻

کف دستنده صوفئ عبوس الوجهی کورد کده
اولور باق ثقالتندن سبحهٔ اذکار پیچا پیچ

چالیشور اهل هنرایتمکه تبیید کمال
نه‌قدر اولسه‌دخی باب عنایت مسدود

عندلیب نغم آموختهٔ توحیدز
مقصدالصدق صفادر بزه کلزار شهود

خوشجه‌باق کندینه انموذج کلدر نفسك
کوره‌سن تانه ایمش شرح مزایای وجود

سنده سیر احسن تقویمه استعداد یوق
یوخسه اولماز صورت انسان کامل نابدید

هر برسرمویمده تجلیسی عیاندر
المنة لله که یوق منت دیدار

دامانی دردست ایدرز روزجزاده
اول غمزهٔ خونی‌که بزم قاتلمزدر

نم اول می پرست عالم عشق و محبت كيم
يانمده جام جم كهنه چناغيله برابردر

هر آه آتشين كه ايدر سينه دن ظهور
سوزشنمای مهر درخشان اولوب كيدر

جان ويررسهم اشتياقيله او ليلی طلعتك
حشره دك خاك سرمده روح مجنون سنك اولور

عيب ايتمه طبع كينه وران آتشين ايسه
كورمزميسن كه سنكدن ايلر شرر ظهور

قالماز بو هرزه خواری نخوت سپهر دون
تن پروران جاهه ده بر امتلا يازار

بحر امكان و وجوبك برزخ كبراسيدر
اوزكه عالمدركه آدم ساحل و درياسی بر

مقصود جان و دل بكا بندن قريب ايكن
حكمت بو آره پرده كی حائل غريبدر

دوشون عواقبن ای خیره مست جام غرور
باصلمه نشئهٔ جاهه خماری آتشدر

نه وارای ماه طلعت خانه می حسنكله تنویرایت
سكامهر و خلوصم داغ دلدن روشن اولمشدر

ایلرهلاك سیف یدالله ذوالجلال
هر شخص كیم اهانت دین مبین ایدر

درمیخانه دن آیرلمه عقلك وارایسه حكمت
صفاسی عالمك انجق می و دلبرده قالمشدر

قالب افسردهٔ معنی یه فیض ایراث ایدر
سرّ انفاس مسیحا حسن تعبیرمده‌در

كریان درد سنمیسك ای قیس نامراد
بركره كلده ایتدیكم آه وانینی كور

جستجویه حاجتی قالماز حكیم حاذقك
طورمز البته كلور بیمار كندین كوستر ر

عجبمی جوشه کلورسه هوای عشقله دل
درون سینه‌ده برقانلی جویبارم وار

⁂

ایلر فغانمی عالمه اول حور نازدنك
اول دم که خاطره لب لعلك خطور ایدر

⁂

اورهنورد جنبشکه کی دلداره
شواظ شعلهٔ آهم سراغ جمرتدر

⁂

کوردکجه یاری کزنه ضمیر بدر عاشقه
مهر منیره باقسه اولور اشکبار کوز

⁂

مشرق مهر تجلادر سراسر کائنات
نور وجه‌الله‌در هر ذره‌ده مشهودمز

⁂

بز آدمز که کالبد نفس عالمه
انسان العین معرفتز روح اعظمز

⁂

ملته مربستی افکار لازمدر که حق
کارکاه عقلی حزینه بنیاد ایلمش

⁂

قلب عارف جلوه کاه شاهد مقصوددر
بارك الله اتساع ساحهٔ میدان عرش

نشر ایت خرابهٔ دله فیض جمالنی
رشك آور جنان اوله کاشانهٔ نشاط

اهل دل بهره ور کردش مقصود اولماز
دور ایدر عکس مراد اوزره دمادم طالع

کثرت کال وحدتك آثار فیضیدر
ظاهر اولور ضیا ایله الوانده اختلاف

تصور ایلدکجه عارض پرتاب جانانی
سراپا شعلهٔ جوّاله وش تابنده در عاشق

بنی برمرتبه سرباز جنون ایت که خدا
وارهیم محشره صدپاره کریبان اوله رق

برجان دکلمی باشنه چالسون سپهر دون
بیلمم نه در جهانده بکا امتنان مرك

ای خوش اول دملرکه باقدحچه رخ پرتابنه
جوش ایدردی اشك شادی کوزلرمدن رنك رنك

ویرمه رخصت تابو رتبه غمزۀ جلادینه
عاشق اولدیرمکله اولسونمی مباهی کوزلرك

ظن ایدر ایتمش تجسم صانکه بر دریای نور
خوابده کورسیدی عالم جسم عریانك سنك

صبا اوغنجۀ نوخیز فیضی کوردکمی
ایدرمی ایلسه‌م ارسال عجب سلام قبول

اهل دلدر ینه عالمده تهی دست امید
کهراندار مراد اولسه‌ده دریای امل

حکمت کچرمی بویله شب تار اشتیاق
صورمازمی یوخسه یار نه حالتده‌در کوکل

اویله پرجرم وخطایم وارایسه بخت سیاه
نامۀ اعماله سرلوح ثوابمدر بنم

ای فلك بیلمم نه‌در هر دم بو آزارك بكا
نه اسیر بختکم نه طالب احسانکم

✻

از دستان دلبر

زلفنه [illegible] بر بلا
قول عشاقه [illegible] بنم

✻

دیگر

روشنا بخشندۀ فیض عیون عاشقان
خاك پای آستانم رهگذارمدر بنم

✻

قالمشز بویله برایام ملال انجامه
خلقی آشفته دماغ ایتدی تمنای جنون

✻

نائل نیل مراد اولمقسه مقصودك اگر
حقه تفویض امور ایت فارغ اول تدبیردن

✻

دكل نوع [illegible]
غرض تركيب عمدر امتزاج ماء وطيندن

❁

بوقله بق [illegible]
نه قوقر [illegible]

❁

كوكل فيض صفايى طورلاقيديده بولمش كيم
كچر برجام ايچون جاه جهانك كاروباريندن

❁

نام ونشان آرا[illegible] حكمت [illegible]
مردان [illegible]

❁

او مجنون [illegible] حكمت
اولور [illegible] مجنون

❁

ذره سن خورشيد و ماهه مايهٔ تنوير ايدر
شعلهٔ [illegible]

❁

سرفرو بردهٔ يأس اولم اور تبه حكمت
ايدهم [illegible]

❁

نه لازم بحث تفتیش سخن ارباب معنایه
دقائق سنجیء اشعاری دیوانمدن اوکرنسون

اویله برشب زنده دار عشق و سودایم که آه
چشمم اورکر جنبش رفتار پای موردن

اولمش ربودهٔ غمی برشوخك عاقبت
هر بر نکاهی فتنهٔ آخر زمان ایکن

حالنی عرض ایلمکدن احتراز ایلردی دل
غمزهٔ خونریز چشمك آه قاتلدر دیو

نیاز وصل دلارا نه حدمز حکمت
دو شرمی اویله بیوك سوز بزم دهانمزه

مغلوب حظ نفس اولان ارباب معصیت
انکار ایدرمی جنتی هیچ دوزخ اولماسه

انتظار وصل ایله اءلسه‌ك ده حکمت خاکسار
مائلز بالا بلندانك قد دلجوسنه

سر بجيب وحدتز بر تكيهٔ همتده كيم
سير اكوان ايلرز حكمت خيال قلب ايله

دور ايتمه‌ده‌در سلب ايله ايجاب آره‌سنده
ادراك ايده كور حال جهان كذرانی

ايلمش غائلهٔ قيد سوادن آزاد
ايلين مشغلهٔ عشقه كرفتار بنی

برهوا اولدی غم عشقك ايله جان و كوكل
يالكز شكل عدم تنده نمايان قالدی

جلوهٔ سرّ ظهور آيينهٔ آدمده‌در
جامعيت مظهر نور صفات ايلر بنی

بد دعا ايتمم سكا باد سموم آهدن
بر كل نشكفته‌سك حفظ ايلسون مولا سنی

بر كيمسه صانمه واصل سر حد كام اولور
حكمت غوائل ره اشعار تابكی

اولمه هوادار [illegible] عشق آرزو
هر رنكه كيرمه صورت [illegible]

اوخاكسار جنون [illegible]
غباردرد ايدر جسم ناتوانی

خطا وصواب جدولی

صحیفه	سطر	خطا	صواب
١٤	١٩	یازسدم	یازمشدم
١٩	١٤	بلعدر	بلیغدر
٢٠	٣	نضیردلرده	نضیره‌ردده‌ده
٢٠	١٣	قدس	قدسی
٤١	٩	او ی	اولدی
٤١	١٦	ح ضر	حاضر
٤١	١٨	صکره بزدن	صکره حیرت افندی بزدن
٤٤	١٤	آلایش	آرایش
٤٦	١٢	خوشنود	خشنود
٤٧	١	فیض ورواج	فیض رواج
٤٧	٧	یدراك	ایدراك
٤٨	١٢	ایشتدکچه	ایشتدکجه
٥١	١	یزبدانه به	یزیدانه به
٥٢	١٠	نفس	برنفس
٥٨	١١	جو ب	جواب
٥٩	٨	طاقم	برطاقم

صحیفه	سطر	خطا	صواب
٥٩	١٠	وضبعانه یه	وضیعانه یه
٦٢	٦	متهیء	متهیئ
٦٤	٦	حالی	حلی
٦٦	٣	شناسق	شناساق
٧١	١	عمجه	عمجه
٨٠	٣	بن	بنی
٨٣	٧	لیس کمثله	(لیس کمثله)
٨٣	٨	مهجه	مهچه
٨٤	٥	فوضاتنه	فیوضاتنه
٨٤	٨	دثغور	وثغور
٨٨	٨	سرّ من رأنی	(سرّ من رأنی)
٩٠	١٠	اسیره	اسیر
٩١	١٢	بلارتجال	بالارتجال
٩٢	٤	درکـ ده	درکهده
٩٥	١٣	بهوده	بیهوده
٩٦	٣	کیفنجه	کیفکجه
٩٨	١٦	خونفسا	خنفسا
١٠٠	١٣	فرش	فراز
١٠١	١	اول	او
١٠٣	١٥	قارغ	فارغ

صحیفه	سطر	خطا	صواب
١٠٤	٥	قادری ز	قادری‌یز
١٠٦	٧	آمان	امان
١٠٧	١	مغقرت	مغفرت
١٠٩	٨	اقیادی	انقیادی
١١٢	٧	نهاندز	نهاندر
١١٦	١٢	پاك	پا کی
١١٧	١٥	هم کارا	همم کارا
١٢١	١	پاشایه	پاشایه [١]
١٢٢	٢٠	ایینهٔ	آیینهٔ
١٢٣	١١	کنزدمخوار	کثردمخوار
١٣٣	١٥	سینه‌مده	وسینه‌مده
١٣٨	١٤	شوزش	سوزش
١٣٩	١	اول ه	اولسه
١٣٩	١٥	اوله	اولسه
١٤٣	١٦	طرازنده	طرازندهٔ
١٥٢	١٣	ا رارشهور	اسرارشهود
١٥٢	١٥	شهور	شهود
١٥٣	١	جدد	جدید
١٦٠	١٠	تمثالمده‌د	تمثالمده‌در
١٦١	١٧	کوکلده‌کی	کوکلده‌که

صحیفه	سطر	خطا	صواب
١٦٢	٣	[illegible]	[illegible]
١٦٤	٨	[illegible]	[illegible]
١٦٥	٩	[illegible]	[illegible]
١٦٥	١١	[illegible]	[illegible]
١٧٧	١٠	[illegible]	[illegible]
١٨٢	٤	[illegible]	[illegible]
١٨٥	١	ول	اول
١٨٧	٣	[illegible]	[illegible]
١٩٢	٧	[illegible]	[illegible]
١٩٤	٦	[illegible]	[illegible]
١٩٩	٢	[illegible]	[illegible]
١٩٩	١٣	[illegible]	[illegible]
٢٠٢	٣	رهارشدهٔ	[illegible]
٢٠٧	١١	سیح	[illegible]
٢٠٨	٦	[illegible]	[illegible]
٢١٥	٨	[illegible]	[illegible]
٢١٦	٣	[illegible]	[illegible]
٢٢٤	١٢	[illegible]	[illegible]
٢٢٧	١٢	[illegible]	[illegible]
٢٢٨	١١	[illegible]	[illegible]

صحیفه	سطر	خطا	صواب
٢٣٠	١	جان دل	جان ودل
٢٣٧	١١	سوزش زلفکاه	سوزش زلفنگاه
٢٤٣	٢	کلدیمی	کلمدیمی
٢٥٢	٨	ایلم	ایلمم
٢٦٦	٦	حسم	چشمم
٢٧٣	٣	ونه	گونه
٢٧٤	١١	یوشب	بوشب
٢٧٦	٣	یید	تأیید

عارف حکمت بك مرحومك صوڭ دفعه ترتیب و خط
دستیله تصحیح ایتدیکی دیوان ، اساس اتخاذ ایدلدیکی
کبی مرحوم مشارالیه جانبندن مقدما یازدیرلمش و خاله‌سنك
دامادی میرلوالقدن متقاعد سلیمان پاشا وقدرشناسان
اخوانمزدن بروسه‌لی محمد طاهر بك طرفلرندن اعاره
ایدلمش اولان ایکی نسخه‌ده حین طبعده نظر دقته آلنمشدر.
ابراز ایتدکلری همت معارف پروانه‌دن طولایی کندیلرینه
تشکر ایدرم .

ابن الامین

آثار مفیده کتبخانه‌سی

آثار مفیده منسوب اولدقلری ملتك سامان عرفانی احتوا ایدن بر خزینه‌در . بونلرك ضیاعی، حیات‌امتده تضمینی ناقابل ضررلر ایقاع ایدر . بر طرفدن متوالی ومستولی حریقلر ، دیگر طرفدن قدرشناسان اجانبك بذل ایتدیکی نقود قارشیسنده ارادەلری صارصلان ومغلوب اولان اصحاب ویا حفاظ کتبمزك لاقیدیء وجدانسوزی یادکار اسلافك بر قسمنی کتبخانهٔ فنایه ، بر قسمنی‌ده اوروپا وآمریقایه طاشیمقده‌در . اویله بر حالده‌که کونك برنده خزائن عرفانمزك بسبتون بوشالمسندن قورقولور!...

کتب غیر مطبوعه‌مزك حال ومقدراتی بو . مطبوع اولانلرینه کلنجه : بونلر میاننده، مثلا، مطبعهٔ عامره ایله مصر بولاق مطبعه‌سنك وقتیله فوق‌العاده التزام دقت واعتنا ایده‌رك طبع وتمثیل ایتمش اولدیغی کتابلردن بر

چوغنك و اك قیمتلی و دكرلیلرینك نسـخ موجوده‌سی آزاله آزاله تدارکی کسب عسرت و، ینه مثلا، برقاچ سنه اول یکرمی، اوتوز غروشـله ممکن التدارك اولان بر ندیم دیوانی بوکون یوز اللی، ایکی یوز غروش راده‌سنه ترفیع فیئات ایتمشدر.

مطبعهٔ عامره و مصر مطبعه‌سیله مطابع و طبّاع سائره‌نك الی الابد حافظه آرای شکران اوله‌جق صورتده خدمت ایتمش اولملقله برابر، انتخاب آثار خصوصنده دائما اصابت ایده‌مامش اولدقلرینی آثار مطبوعه کوستریبور. مثلا شیخ الاسلام یحیی افندی کبی لسان وادبیاتمزده اساتیذ معدوده‌دن اولان برذاتك دیوانی اهمال اولنه‌رق، سنبل‌زاده وهبی و عینی دیوانلری کبی قیمت تالیه‌یی حائز اثرلر باصلمشدر. استانبول لهجهٔ بیانك شعرمزده استاد اولی اولان باقی نك دیوانی بیله بو اهمالدن قورتوله‌مادی. آلتمش، یتمش سنه اول طاش باصمه‌سیله وغایت نامطبوع صورتده طبع و تمثیل اولنان مجموعهٔ اشعاری ـ که بوکون نایاب ویا کمیابدر ـ بیوك مطبعه‌لرمزك تفریق وانتخاب آثارده‌کی لاقیدیسنی کوسترر.

اساسده‌کی بو اطرادسزلق اشکالده‌ده مشهود اولور :
مثلا شاعر اعظم عبدالحق حامد بکك شمدی‌یه قدر انتشار ایتمش اولان یکرمی‌یی متجاوز اثرلری مختلف کاغدلر اوزرینه ، مختلف شکل وقطعه‌ده باصلدیغندن بونلردن اوچ، درت دانه‌سنی بر یرده جمع وتجلید ایتمك قابل دکلدر . اساسندن پریشان قالمغه محکوم اولان آثار مطبوعه‌نك کتبخانه‌لرده نه قدر مدت پایدار اوله بیله‌جکی ایسه معلوم !.

معارف ناظری شکری بك افندی آثار قدیمه‌یی ، متوالیاً تهدید ایتمکده اولان آفات ضیاعدن ومؤلفین جدیده‌یی ده طبع آثارده متمادیاً مصادف اولمقده بولندقلری مشکلات و ترددن وقایه وتخلیص مقصدیله (آثار مفیده کتبخانه‌سی) هیئتنی تشکیل وبو هیئتك ریاستنی بالذات درعهده ایده‌رك وسائط موفقیتی احضار صورتیله وظیفه‌سنك امر ایفاسنی تسهیل بیورمشلردر. کرك بو کتاب، کرك بوندن بویله ساحهٔ انتشاره چیقه‌جق آثار ، مساعئ واقعه‌نك درجاتنی کوستره‌جکدر .
هر تشبثك بدایتنده بر چوق نواقص بولنمق غیر منکردر . (آثار مفیده کتبخانه‌سی) هیئتی آرزو اولنان مکملیتی

تماميله تأمين ايده‌مديكنی اعتراف ايدر . حرب عموميدن متولد مصائب ومشكلاتك حشر ونشر اولديغی بر زمان ومكانده‌دها زياده كمال كوسترمك آسان دكلدی. مع‌مافيه خطوات مساعيمزك برفراز تكاملده قطع مسافات ايتمسنه مستمراً چاليشه‌جغز . اللهدن توفيق ديلرز .

استانبول ، ٥ رمضان ١٣٣٤

سليمان نظيف — جناب شهاب الدين — اسماعيل حقی

محمود كمال — عثمان كمال

فیاتی ۲۰ غروشدر

(آثار مفیده کتبخانه‌سی) هیئتی طرفندن شیمدی‌یه قدر
نشر اولنان کتابلر :

دیوان یحیی (محمود کمال بکک مقدمه‌سیله)

هرسکلی عارف حکمت بکک دیوانی (محمود کمال بکک مقدمه‌سیله)

عبدالحق حامد بکک آثارندن :

الهام وطن (سلیمان نظیف بکک مقدمه‌سیله)

فینتن

مکتوبلر برنجی جلد - (سلیمان نظیف بک طرفندن علاوه اولنان حاشیه‌لرله)